dr. Šeref El-Kudah

Vjerovjesnikova uputa

U PLEMENITE I POBOŽNE RADNJE

SARAJEVO
1424 h.g. 2003 g

Šeref el-Kudah

Vjerovjesnikova uputa u plemenite i pobožne radnje

Sarajevo 1424 h.g. - 2003 g.

Ovo djelo na bosanskom jeziku štampano je uz saglasnost autora.

Naslov originala
El-hedju-n-nebevijju fi-r-rekaik

Naslov
Vjerovjesnikova uputa u plemenite i pobožne radnje

Autor
Dr. Šeref el-Kudah

Prijevod sa arapskog
hfz. Sabahudin Skejić

Recenzija
Azra Šenderović
Nedim Haračić

Šerijatska recenzija
hfz. mr. Muhamed Porča

Izdavač
Organizacija za Afirmaciju Islamskih Znanosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Lektura
Remzija Hurić - Bećirević

Štampa
Emanet d.o.o.

DTP
Sead i Alija Preljević

Tiraž
3000

Narudžbe
+387 /61/ 240 662
Za inostranstvo:
+43/1/ 8122 346

....

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

297.13

AL-QUDAH, Sharaf
Vjerovjesnikovo uputa u plemenite i pobožne radnje / Šeref el-Kudah ; [prijevod sa arapskog Sabahudin Skejić), - Sarajevo : Organizacija za afirmaciju islamskih znanosti, 2003. - 117 str. : graf. prikaz ; 21 cm

Prijevod djela: El-hedju-n-nebevijju fi-r-rekaik.
-Bibliografske i druga bilješke uz tekst
COBISS.BH-ID 12092422

....

Prema mišljenju Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke broj: 03-15-1813/03 od 29. 03. 2003, godine knjiga je proizvod iz člana 18. stav 10. Zakona u porezu na promet proizvoda i usluga na čiji se promet no plaća porez na promet proizvoda.

Riječ recenzije

Djelo ***"Vjerovjesnikova uputa u plemenite i pobožne radnje"*** od dr.-a Šerefa El-Kudaha ubraja se u literaturu za svakoga, kako za široku čitalačku populaciju, tako i za one koji se bave naučno istraživačkim radom. Naime, tu je temeljito sa komentarom obrađeno istoimeno poglavlje iz Buharijinog *"Sahiha"*, najpoznatije, najautentičnije i najprihvaćenije zbirke hadisa Allahovog poslanika Muhammeda sallallahu alejhi ve sellem. Pisac se često proširuje u komentaru kako bi dotična tematika bila zaokružena, koliko je to u ljudskim mogućnostima. Mnoga pitanja koja su manje jasna ili različito protumačena ovdje su, na neki način, zaokružena, čime čitalac vidno osjeti kako su mu se saznanja proširila i znanje povećalo. Ovo djelo je hrana za srce, i dušu i razum. Lak stil i logičan redoslijed izlaganja poseban su doživljaj prilikom čitanja. Iskreno preporučujem ovu knjigu i nadam se da će imati mjesto koje joj i pripada.

hfz. mg. Muhammed Fadil Porča

Predgovor

Hvala Allahu, dž.š., Njega hvalimo i od Njega pomoć tražimo. Njega molimo da nas uputi i grijehe nam oprosti. Njemu se kajemo i tražimo kod Njega utočište od naših loših dijela. Neka je salavat i selam na našega uglednika Muhammeda, njegovu porodicu, ashabe i sve one koji ga slijede u dobru do Sudnjeg dana.

Uzvišeni kaže: ***"Tako Mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje."***

U ovom su ajetu spomenuti potrebni uslovi da bi se položio veliki ispit koji nam se primiče; ali... gdje je danas naš islamski ummet, i gdje su ovi uslovi? Nema sumnje da i danas u našem ummetu ima mnogo pozitivnosti i one se, hvala Allahu, dž.š., iz dana u dan povećaju, ali isto tako ima i mnogo negativnosti. Ako bismo htjeli odstraniti ove negativnosti, moramo prvo znati uzroke zbog kojih su nastale. Od najuočljivijih su:

- neznanje (el-džehl), a ono se odstranjuje pravilnom naukom, osvješćivanjem i podsjećanjem,
- negativna sredina, a ove se negativnosti liječe umanjivanjem njihovog uticaja na čovjeka i mijenjanjem istih nabolje,
- ljubav prema ovom svijetu i njegovim nasladama u mjeri da se pretpostavljaju Allahovim, dž.š., naredbama, ova se zabluda odstranjuje otkrivanjem stvarne vrijednosti ovoga svijeta kako se čovjek ne bi njime zavarao,
- zanemarivanje onog svijeta (ahireta), - ova se zabluda odstranjuje stalnim podsjećanjem na činjenicu da nas čeka smrt, boravak u mezaru, proživljene, Džennet ili Džehennem.

Uvidio sam da je uputa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kroz hadise o plemenitom i pobožnom ophođenju, nešto što najviše treba današnjem muslimanu i njegovoj etičkoj egzistenciji.

S druge strane, ideološka je borba drugih vjera i ideja protiv dini-islama pri kraju, a njen je rezultat u korist islama, kao što to potvrđuju ljudi različitih vjera i ideologija koji u grupama ulaze u Allahovu vjeru. Tako je postala prioritetna borba prenošenje ove vjere iz ideje u stvarnost, iz ljudske nazadnosti u progresivnost, iz doba poraza u eru pobjeda, i iz ropstva ljudima i mašinama u ropstvo Allahu, Gospodaru svjetova, Hadisi koje sam odabrao iz Buharijine zbirke hadisa, iz poglavlja o lijepim i pobožnim radnjama, rješavaju uzroke ljudske zabludjelosti na različite načine. Oni posebno utiču na srca koja, ako budu zdrava, bit će zdrava i cijela zajednica, a ako budu iskrena, bit će iskrena i cijela zajednica.

Molim Allaha, dž.š., da ovo moje djelo učini iskrenim i radi Njega, da bude korisno i da me nagradi za njega. Neka nam zadnja dova bude hvala Allahu, Gospodaru svjetova!

Uvod

Poglavlje o plemenitim i pobožnim radnjama sadrži had i se koji raznježuju srce i iz njega odstranjuju nevaljaštine i slabosti, približavajući ga Allahu, dž.š.

Međutim, šta je srce i kakvo je njegovo mjesto u čovjeku? Čovjeka čine tijelo i duša, um, srce i duh. Neću ulaziti u kakvoću navedenog, jer se ne može naći njihova precizna i odgovarajuća definicija, naročito jer se mišljenja o lome uveliko razlikuju, ali ću, ako Bog da, na prost način, objasniti ulogu ovih ljudskih činilaca.

Tijelo je opće poznato, ima samo ulogu da provodi izdale instrukcije, ne učestvuje u odlučivanju nego je samo sredstvo izvršavanja. Kako je ono podjednako podobno za sprovodenje i dobra i zla, u vjerskim izvorima ne nalazimo ni hvaljenje ni kuđenje tijela, nego u jasnim porukama primjećujemo da se tijelo ne uzima kao mjerilo. Kaže jedan hadis: ***"Allah ne gleda vaše likove i bogatstvo, nego u vaša srca i postupke."***[1] A riječi su Uzvišenog: ***"...i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga je obdario."***[2] Navedeno podrazumijeva pohvalu tijelu, ali kao jakom izvršitelju, a ne kao mjerilu dobra i bogobojaznosti.

Duša je potencijal koji tijelo čini sposobnim za provedbu, drugim riječima ona je skrivena strana u samom izvršavanju. Tijelo bez duše nesposobno je da bilo šta učini, slično primjeru električnog aparata i struje. Naime, aparat ne radi dok ga ne prikopčamo sa električnom energijom, a ako prekinemo dovod energije, aparat prestaje raditi, mada znamo da su svi njegovi uređaji u ispravnom stanju i da mu dijelovi nisu oštećeni. Tako je zadaća duše da, kao i tijelo, bude provodnik, s tim šio tijelo formira materijalnu, a duši duhovnu stranu. Zbog ovoga,

---

[1] Hadis je vjerodostojan i bilježi ga Imam Muslim u svom *Sahihu* 4/1987 “Kitabul-birri ves-sileti vel-adab", "Babu tahrimi zulmil-muslimi".

[2] Prijevod značenja sure El-Bekare, ajet 247.

uvjerskim izvorima ne nalazimo ni hvalu ni kuđenje duše (ruh) Čovjeka, i ona je samo potencijal koji je moguće počiniti i dobru i zlu, i duša ne posjeduje snagu da odluči, prislane ili se suprotstavi.

Razum (akl) je savjetnik i daleko vid je; uređuje mišljenja i prijedloge koje smatra ispravnim. Stvari mjeri shodno rezultatima i krajnjim ishodima. Ako je razum prosvijetljen islamom, upućuje na dobro, a ako je zaostao i neprosvijećen, upućuje na zlo, misleći da je to dobro, a sve zbog svog neznanja i ograničenosti. Zbog toga islam vodi računa o prosvijetljenju razuma islamskim svjetlom kako bi njegovo dokazivanje imalo snagu prilikom izlaganja svoga mišljenja srcu i kako se na njega na bi prilijepilo šejtansko zavođenje, šejtan ga pokušava ubi jedi ti u neistinu nakon što se "zaodjenuo" istinom.

Duh (nefs) je drugi savjetnik i njegovo mjerilo je brzo uživanje i lična korist, bez obzira na pravdu. On je kratkovid i ne gleda na posljedice. Najčešći put šejtanovog prodiranja do čovjeka ide preko nefsa i to je najveća rupa u ljudskom biću. Zbog toga islam vodi računa o odgajanju nefsa i umanjivanju njegovog uticaja na srce i sprječavanju šejtanovog prodiranja do njeg te njegovom vaspitavanju onim što mu je mrsko.

Duh (nefs) je kao dijete; ako mu popustiš na volju, odraste u ljubavi za majčinim mlijekom, a ako ga odbiješ zaboravi ga. Tako razum i duh nemaju prava da donose odluke, nego samo da izlože mišljenje i posavjetuju.

Srce (kalb) je ono koje donosi odluke. Ono sluša razum i duh, i prati dijalog i raspravu između njih dvoje, a potom donosi odluku (a takvo je i prema emocijama.) U isto je vrijeme ono mjesto osjećanja i suosjećanja.

Postoji nekoliko vrsta srca:

Čisto srce

To je ono koje uzima samo dobro i ne naređuje osim ono čime je Allah, dž.š., zadovoljan. Spomenuto je u Allahovim, dž.š.,

riječima: ***"...na Dan kada neće nikakvo blago a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Alahu čista srca dođe spašen biti."***[3]

Bolesno srce

To je ono koje bira zlo i naređuje ono čime se izaziva Allah ova, dž.š., srdžba. Uzvišeni kaže: ***"Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih Čeka bolna patnja zato što lažu."***[4]

Okrutno srce

To je ono Čija je bolest uzela maha, srce koje je Allah, dž.š., zapečatio. Uzvišeni kaže: ***"Ali srca vaša su poslije toga postala tvrda, kao kamen ili još tvrđa."*** [5] Također kaže: ***"Teško onima čija su srca neosjetljiva kada se Allah, spomene, oni su u pravoj zabludi!"*** [6] U drugoj suri kaže: ***"Eto tako Allah srca nevjernika zapečati."*** [7]

Mjesto je srca u prsima. Uzvišeni kaže: ***"Ali oči nisu slijepe, već srca u grudima."***[8]

Srce može imati neku vrstu veze sa fizički poznatim srcem, može biti ono lično, a može i biti izvanmaterijalno, Allah, dž.š., najbolje zna.

Ovi se izrazi mogu dati i nečemu Sto im nije pravo značenja, kao npr. u potrebi ja van ju izraza "nefs" za osobu. Među ljudima je uvriježeno mišljenje da "akl" donosi odluke. Međutim, to je greška koja nema ni truna tačnosti u sebi.

Prvo: čovjek je u mnogim situacijama umno uvjeren u nužnost da nešto uradi, ali to ne učini. Učenik je uvjeren da treba učiti, ali nekad ne uči. Neki muslimani su uvjereni da je Allah, dž.š.,

[3] Prijevod značenja sure Eš-Šu'ara', 88-89.
[4] Prijevod značenja sure El-Bekare, 10.
[5] Prijevod značenja sure El-Bekare, 74.
[6] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 22.
[7] Prijevod značenja sure El-E'araf, 101.
[8] Prijevod značenja sure El-Hadždž, 46.

propisao namaz, ali ne klanjaju. Tako, čovjek bude; uvjeren u nužnost ostavljanja nečega, ali to ne ostavlja. Pušač je umno uvjeren u nužnost ostavljanja pušenja zbog mnogih njegovih štetnih posljedica, ali ga ne ostavlja itd. Da je akl taj koji donosi odluke, čovjek bi proveo sve ono u šta je uvjeren. Međutim, veza između razuma i srca je prekinuta, tako da ova uvjerenja ne dopiru do srca kako bi uticala na njega, te da bi se to odrazilo na ponašanje.

Drugo: zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"U tijelu postoji organ, ako je on ispravan, ispravno je čitavo tijelo, a ako je on pokvaren, pokvareno je čitavo tijelo. To je kalb (srce)."***[9] Zbog toga islam posvećuje puno pažnje srcu, jer on donosi odluke i on je izvor uticanja na ljudsko ponašanje. Nema sumnje da mali napor, ako pogodi centar uticaja, ima veći uticaj nego mnogo truda na neodgovarajućem mjestu. Primjer toga je primjer desetine ljudi koji hoće gurati veliki kamion naprijed, a vozač ga hoće sam usmjeriti u suprotnom pravcu. Nesumnjivo je da će vozač pokrenuti kamion u željenom pravcu lagahnim pokretom, pritiskujući papučicu za gas, jer je on malo truda usmjerio na odgovarajućem mjestu a šio je veliki trud desetine ljudi bio usmjeren na pogrešnom mjestu. Tako je i s pozivanjem Allahu, dž.š., i vaspitavanjem pojedinaca i društva; ako se obraća aklu i kalbu uspjet će, a ako se obraća samo aklu, može ga uvjeriti ali ne može naći načina da ga praktično primijeni u životu.

Vjerovanje nije ispravno osim uz nepobitno umno vjerovanje u sve nužne vjerske šarte, a to je ono što je navedeno i potvrđeno nepobitnim dokazima, i srčanim izjašnjavanjem ovoga. Iblis, npr. umno vjeruje u sve s čim je došao Islam, ali nije vjernik jer to njegovo srce nije potvrdilo. Tako je i s mnogim nevjernicima kroz povijest, pa tako vjera nije ispravna ako kalb i akl nisu zajedno.

---

[9] Sahihul-Buhari bi šerhi Fethil-bari, 1/126, "Kitabul-iman", “Bab fadlu men istebfe'e bi dinihi’, br. hadisa 52.

Ovo je jedna od bitnih razlika između filozofije i vjere. Vjere su uspjele da promjene društva nabolje jer se vjera obraća razumu, srcu i duhu, dok je filozofija, tokom stoljeća, propala u pokušaju da uspostavi makar jednu zajednicu, jer se ona obraća razumu misleći da je on centar uticaja i promjene. Zbog toga je pogrešno uvijek se obraćati samo razumu, jer to dovodi do teoretskih suhih podataka koji u sebi nemaju života, a koji su hladni bez ikakve živosti. Vidimo da Kur'an prodire u srca, potvrđujući vjerovanje, a u isto vrijeme, ne zanemaruje ulogu razuma u lome. Sušta je suprotnost između kur'anskog metoda potvrđivanja vjerovanja i drugih metoda koje su se pojavljivale tokom povijesti, a poznate su pod imenom ilmul-kelami (znanost diskusije).

Zbog toga poziv daije (pozivata Allahu) treba biti upućen srcu i razumu, kako bi imao u ti čaja, ponekad više usmjeren razumu, kao u znanstvenim predavanjima, a ponekad više srcu, kao npr. u hutbama i džumanskim vazovima.

Kušanje blagodatima

Od Ibn Abbasa, r.a., prenosi se da je rekao: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***'Dvije su blagodati oko kojih se mnogi zavaraju: zdravlje i slobodno vrijeme'***."[10]

Čovjek je na ovom svijetu stvoren da bi bio iskušan i provjeren. Uzvišeni kaže: ***"Onaj koji je dao smrt i život da iskuša koji od vas će bolje postupiti, - On je Silni, Onaj Koji prašta."***[11] Svi ljudi su u velikoj ispitnoj dvorani koja obuhvata čitav kosmos, u kojoj postoje pazitelji koji bilježe svaki mali i veliki pokret: ***"On ne izusti nijednu riječ, a da pored njega nije onaj koji bdije."***[12] Njihova tijela svjedoče protiv njih, kao i zemlja i ljudi koji će svjedočiti jedni protiv drugih, a Allah, dž.š., je svjedok svima, što se tiče ispitnog vremena, on traje od trenutka punoljetnosti do smrtnog trenutka. Ako učenik na ispitu zna koliko mu je ostalo vremena, čovjek na ovom svijetu ne zna koliko mu je ostalo od života. Kada bi učeniku bilo rečeno da je vrijeme za ispit neodređeno i da mu u svakom trenutku može biti oduzet ispitni list, uložio bi sve od sebe i ne bi propuštao nijednog trenutka ispita, kako bi odgovorio na što više pitanja, a tako i musliman treba iskoristiti svaku minutu, svaki trenutak, kako bi uspio na ovom ispitu.

Što se tiče ispitnih sredstava, učenik koristi olovku i dodjele mu se posebni ispitni listovi i sl., a ljudska sredstva u ovosvjetskom ispitu su njegovo tijelo, vrijeme, imetak, znanje i sve što posjeduje od potencijala i sposobnosti. Ovaj ispit sadrži mnoga pitanja:

- naredbe i propisi koji se moraju uraditi,
- zabrane koje se moraju izbjeći,

[10] Sahihu-l-Buhari, pogledaj Fethu-l-Bari, 11/229, "Kitabu-r-rekaik", 1. poglavlje, hadis br. 6412.

[11] Prijevod značenja sure El-Mulk, 2.

[12] Prijevod značenja sure Kaf, 18.

- ♦ blagodati na kojima truba biti zahvalan,
- ♦ nedaće na kojima treba biti strpljiv.

Ovaj nam hadis napominje blagodati na kojima treba zahvaljivati kako se čovjek ne bi zbog njih kajao. Priča o blagodatima je dugačka, ali ćemo je svesti na slijedeće:

Allahove su, dž.š., blagodati prema svakom čovjeku mnogobrojne i ne mogu se izbrojati. Uzvišeni kaže: ***"Ako vi budete brojali Alahove blagodati, nećete ih nabrojati."***[13] Kao blagodati su vjerovanje, razum, sluh, vid, zdravlje, porod, imetak; išta više, u svakoj ćeliji čovjekovog tijela su blagodati koje se ne mogu izbrojati. Pripovijeda se da se neki siromah požalio jednom učenjaku na svoje siromaštvo i da mu Allah, dž.š., nije ništa podario. Ovaj mu reče: "Hoćeš li prodali svoj vid za sto hiljada?" On odgovori: "Ne!" Učenjak ga upita: "Hoćeš li prodati svoj sluh za sto hiljada? Prodaješ li svoje noge za sto hiljada? Prodaješ li svoj um za sto hiljada?" Ovaj je odgovarao: "Ne!"- pa mu je rekao: "Žališ se na siromaštvo a posjeduješ stotine hiljada!!!" Čovjek je spoznao da su nematerijalne blagodati vrijedni je od materijalnih i da se Allahove, dž.š., blagodati ne mogu izbrojati.

Sve blagodati su kušnja i ispit, lako i one koje su naizgled počast i zasluga u suštini su nova kušnja. Uzvišeni kaže: ***"Čovjek, kada Gospodar njegov hoće da ga iskuša pa ma počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar moj je prema meni plemenito postupio!' A kad mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me napustio! A nije tako'!"***[14] Allah, dž.š., u drugoj suri kaže: ***"A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a stepenice uz koje se penju i vrata kuća njihovih i divane no kojima se odmaraju i ukrase od zlata bismo im dati, jer sve je to uživanje na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga je***

[13] Prijevod značenja sure En-Nahl, 18.

[14] Prijevod značenja sure El-Fedžr, 15-17.

za bogobojazne (koji budu Njegovo naređenje izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili)."[15] Da su blagodati počasti, poslanici bi biti najbogatiji ljudi i imali bi najviše imetka, a nevjernici ne bi uopće posjedovali išta od dunjaluka. Primjer toga je primjer učitelja koji je svakom učeniku dao po knjigu; neke knjige su bile male, neke velike, a neke srednje veličine. Oni što su dobili velike knjige obradovali bi se, a oni što su dobili male razočarali bi se. Nakon što je podijelio knjige svim učenicima, učitelj bi rekao: *"Svaki učenik će biti pitan iz one knjige koju je dobio. Učenici koji su dobili male knjige obradovali bi se, a oni drugi bi poželjeli da imaju male knjige kao i oni prvi. Tako je i sa blagodatima na ovom svijetu. Blagodat nije počast nego kušnja i ispit, te zbog toga nije podobna da se uzme kao mjerilo za čovjekovo mjesto kod Gospodara, nego su mjerilo vjerovanje (iman) i dobra djela.* ***"Najugledniji kod Allaha, dž.š., je onaj koji Ga se najviše boji."***[16]

Uspjeh na ovom ispitu zavisi od zahvale na ovim blagodatima, a zahvala se dijeli na:

Zahvala srcem

Ostvaruje se čvrstim uvjerenjem i srčanim osjećajem da je svaka blagodat od Alaha, dž.š., koji nema sudruga. Uzvišeni kaže: ***"Od Allaha je svaka blagodat koju uživate."***[17] U hadisu od Ibn Abbasa stoji: ***"...i znaj, kada bi se svi ljudi okupili da ti pomognu, ne mogu ti pomoći osim onoliko koliko ti je Allah propisao..."***[18] Ljudi poslije ovog nisu ništa više osim sredstva u Allahovoj, dž.š., moći, ne mogu pomoći sami sebi, pa kako će pomoći drugome?

---

[15] Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, 33-35.

[16] Prijevod značenja sure El-Hudžurat, 13.

[17] Prijevod značenja sure En-Nahl, 53.

[18] Džami'u-t-Tirmizi, 4/76, "Kitabu-l-kijame", zadnje poglavlje, hadis br. 2635. Tirmizi kaže da je hadis hasen-sahih.

Zahvala jezikom

Ova zahvala se postiže čestim izgovaranjem riječi el-hamdu lillahi (hvala Allahu), te pričanjem o Allahovim, dž.š, blagodatima: ***"...i o blagodati Gospodara svoga kazuj!"***[19] Mora se voditi računa o tome da se čovjek ne pretvara, nego da mu cilj bude da se drugi u njega ugledaju u dobru. U zahvalu jezikom spada i svaki drugi lijep govor kao što su zikr (spominjanje Allaha), učenje Kur'ana, naređivanje dobra a odvraćanje od zla, podučavanje znanju i sl.

Zahvata djelima

Uzvišeni kaže: ***"Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova. A malo je zahvalnih među robovima Mojim."***[20]

Zahvalnost djelima razlikuje se shodno blagodat tima, pa onaj kome je Allah, dž.š, dao uputu, zove ljude Allahu, ulažući sve od sebe, a kome je Allah, dž.š, dao razborit um, uči i podučava i koristi ga da bi rješavao opće i lične probleme muslimana, a kome je Allah, dž.š., podario snažno tijelo, pomaže ljudima i lično se zalaže na Allahovom putu, a kome je dao imetak, te ga dijeli na Allahovom putu javno i tajno. Praktična zahvalnost je da upotrijebiš sve ove blagodati u poslušnosti Uzvišenom Allahu, a ne u neposlušnosti.

Zahvalnost, kroz sva tri svoja oblika, povećava blagodati na ovom svijetu. Uzvišeni Allah kaže: ***"Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati, budete li nezahvalni, kazna Moja doista će strogo biti."***[21] Zahvalnost je i jedan od uzroka uspjeha na ovome svijetu. Tako je Allahova, dž.š, pomoć Lutu, a.s., i njegovim sljedbenicima bila nadoknada zato štosu bili zahvalni i poslušni Allahu. Uzvišeni kaže: ***"Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo - samo ne na Lutovu porodicu, nju u svitanje spasismo, iz milosti Naše. Eto, tako Mi, nagrađujemo one koji***

[19] Prijevod značenja sure Ed-Duha, 11.
[20] Prijevod značenja sure Sebe', 13.
[21] Prijevod značenja sure Ibrahim, 7.

zahvaljuju."[22] Ovo je na ovom svijetu, a i na ahiretu ih čeka velika nagrada: ***"...i sigurno ćemo nagraditi zahvalne."***[23]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nas u hadisu podsjeća na dvije vrlo bitne blagodati, a to su: zdravlje i slobodno vrijeme. Nema sumnje da je zdravlje najvrjednija blagodat, ali kako slobodno vrijeme može bili blagodat? Ovdje slobodno vrijeme nije u značenju kako ga većina razumijeva, te se tuže na njega, i kako kažu, pokušavaju ga "ubiti". Ovdje je tu u značenju vremena i života, vrijeme je život, a život je jedna od Allahovih, dž.š,, blagodati i na to se odnose Poslanikove, s.a.v.s., riječi: ***"Rob neće pomaknuti noge na Sudnjemu danu dok ne bude upitan za svoj život u šta ga je potrošio; znanje kako pa je koristio, imetak kako ga je stekao i u šta potrošio, i o svome tijelu u šta ga je koristio."***[24] Poslanik je, s.a.v.s., u prvom hadisu za vrijeme rekao da je to slobodno vrijeme, a u drugom život. Tako nas Poslanik, s.a.v.s., podsjeća na blagodati zdravlja i vremena. To su dvije bitne blagodati koje čovjek može koristiti u pokornosti Allahu, dž.š., i biti od onih koji su uspjeli u ispitu s blagodatima. Međutim, mnogi su prevareni u pogledu blagodati i ne znaju stvarno stanje, jer smatraju da su ove blagodati počast. U stvarnosti su one zbog kušnje, pa ako to čovjek ne zna, ne zahvaljuje na njima, propast će i kajat će se na Sudnjem danu, ali tada kajanje neće koristiti.

Tako je većina ljudi prevarena, i gubitnici su, ako to ne otkriju na ovom svijetu i ne poprave se. U hadisu postoji još jedna bitna stvar, a to je da i mnoštvo može biti zavarano; šta više, oni su uvijek na neispravnom. Vjernik se ne bi trebao zavarati mnoštvom, niti mijenjati svoje uvjerenje ili ponašanje zbog toga što se većina ne ponaša kao on. Mnoštvo nije mjerilo istine, nego je to dini-islam. Uzvišeni kaže: ***"Reci: 'Nije isto ono što je loše i ono što***

[22] Prijevod značenja sure El-Kamer, 34-35.
[23] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 145.
[24] Džami'u-t-Tirmizi, 4/76, "Kitabu-l-kijame", poglavlje br. 1, hadis br. 2532., i kaže da je hadis hasen-sahih.

je dobro makar što te iznenađuje mnoštvo onoga što je zabranjeno'."[25] ***"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici."***[26] ***"Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Alahova puta odvratili."***[27]

Budimo uz Allaha, dž.š, bez obzira imali pomagača i stinto, malo ili puno. Nemojmo biti povodljivac. Allahov Poslanik, s,a.v.s., kaže: ***"Nemojte biti povodljive i pa da kažete: 'Ako drugi učine dobro i mi ćemo, a ako drugi učine zlo i mi ćemo', nego budite svoji; ako ljudi čine dobro, činite ga i vi, a ako drugi griješe, vi ne činite nepravdu."***[28]

[25] Prijevod značenja sure El-Maida, 100.
[26] Prijevod značenja sure Jusuf, 103.
[27] Prijevod značenja sure El-En'am, 116.
[28] Džami'u-t-Tirmizi, 3/245, "Kitabu-l-birri ve-s-sileti", poglavlje 62. "El-ihsan ve-l-'afv", br. hadisa 2075. Tirmizi kaže da je hadis hasen-garib.

Kušanje nedaćama

Ebu Hurejre, r.a., kazao je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Uzvišeni Allah kaže: 'Ako Mome robu, muslimanu, uzmem najdražu mu osobu na dunjaluku, a on se strpi (uvjerenjem da je to od Allaha) nagrada mu je sigurno Džennet'."***[29] Ovaj hadis spada u hadis-kudsi i on je riječju i značenjem od Allaha, dž.š., jer On kaže: *"Nema Mome robu…,"* Da su riječi od Poslanika, s.a.v.s., rekao bi: *"Ako robu vjerniku",* kao što je na početku hadisa rekao: *"Kaže Uzvišeni Allah..."* To je znači Allahov govor. Neki se čude ovome pa kažu: "Da je to Allahov govor, bio bi Kur'an." Odgovor na to je da je Kur'an dio Allahova govora, a ne sav Njegov govor. Prijašnje nebeske knjige, koje je Allah, dž.š., objavio poslanicima, Allahov su govor, a nisu Kur'an, tako je i sa hadis-kudsijom. Pored toga, postoje osnovne razlike između Kur'ana i hadisi-kudsija od kojih su: Kur'an je nedostižnog govornog stila, dok hadisi-kudsi to nije.

Kur'an je čitav prenesen mutevatirom (kada u svakoj generaciji ima toliko prenosilaca da se u njegovu istinitost ne može sumnjati), a hadis-kudsi nije. Može biti mutevatir, a može biti ahad (da bude prenesen pojedinačno), te zbog toga može biti sahih (vjerodostojan), hasen (dobar, pouzdan), daif (slab) ili mevdu' (apokrifan, izmišljen).

Učenje je Kur'ana ibadet, dok čitanje hadis-kudsija nije. Ovaj hadis nas podsjeća na drugo pitanje Božijeg ispita da tog čovjeku na ovome svijetu, a to je kušanje po teškoćama... Govor o tome ćemo sažeti u slijedećem:

Prvo

Nedaće su jedan od Allahovih, dž.š., zakona u kozmosu. Svakog čovjeka mora zadesiti nešto od toga. Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time Što ćete gubiti imanja i živote i ljetine. A ti***

[29] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/242, "Kitabu-r-rekaik", 6. poglavlje, hadis br. 6424.

obraduj izdržljive."[30] ***"Zar vi mislite da ćete uči u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusiti oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale neimaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovati - uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć?!' Eto, Allahova je pomoć, zaista, blizu!"***[31]

Drugo

Nedaće nisu obavezno iz osvete i poniženja. Uzvišeni kaže: ***"A kada mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me napustio!' A nije tako!"***[32] To ispit koji ima mnoge mudrosti. Najhitnije među njima su:

Uspostavljanje dokaza

Allah, dž.š., ne traži račun od Čovjeka osim za ono što je uradio, rekao ili naumio, nakon što mu je Allah pojasnio ono što mora i što treba uraditi. Da je Allah, dž.š., stvorio ljude ne stavljajući ih na kušnju na ovome svijetu, rekao bi jednima: "Uđite u Džehenem!" Oni bi rekli: "Gospodaru, daj nam priliku, naredi nam šta hoćeš, postupit ćemo tako!" Ako im ne bi bila data ova prilika, osjećali bi da im je učinjena nepravda, pa je Allah, dž.š., htio da im pruži priliku kako bi se uspostavio dokaz protiv njih. No, i pored toga, mnogobošci će se na Sudnjem danu zaklinjati Allahu, dž.š., da oni nisu biti mnogobošci. Uzvišeni kaže da će oni govoriti: ***"...Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali."***[33] Od Enes b. Malika prenosi se da je rekao: ***"Bili smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa se nasmijao i upitao: 'Znate li zašto sam se nasmijao?' Rekli smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Rekao je: 'Zbog razgovora koji će rob voditi sa svojim Gospodarom. Reći će:***

---

[30] Prijevod značenja sure El-Bekare, 155.
[31] Prijevod značenja sure El-Bekare, 214.
[32] Prijevod značenja sure El-Fedžr, 16-17.
[33] Prijevod značenja sure El-En'am, 23.

'Gospodaru, zar me nećeš poštedjeti nepravde?' Reći će (Uzvišeni): 'Naravno da hoću.' Tada će (čovjek) reći: 'Ja ću prihvatiti za ***svjedoka protiv sebe samo nešto od mene samog.'*** *Tada će se reći: 'Dovoljno ti je danas, što ćeš sam za sebe svjedočiti i što će ti* ***Kiramen-katibin (plemeniti pisari -*** *meleki) biti svjedoci.' Tada će mu se zapečatiti usta i reći će se njegovim udovima: 'Pričajte!' Oni će govoriti o njegovim djelima. Potom će mu se omogućiti da govori, pa će reći:* ***'Daleko i prokleti bili (udovi). Radi vas sam se bio žrtvovao'."***[34] Ovo je značenje Allahovih, dž.š., riječi: ***"Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će nam govoriti, a noge njihove će nam o onome što ste radili svjedočiti."***[35] ***"...i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočiće protiv njih o onom što su radili. 'Zašto svjedočite protiv nas!' upitat će oni kože svoje. 'Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas'."***[36] Sve je ovo negiranje i porican je, nakon što su uznevjerovali i griješili, a šta bi tek bilo da im nije ukazana ova prilika?

Pročišćavanje

Nedače otkrivaju kakvi su ljudi u suštini, čineći razliku između dobrog i lošeg, iskrenog i neiskrenog, vjernika i dvoličnjaka. U tome je velika korist za islamski ummet. Uzvišeni, u ajetima koji govore o Uhudu i onome što je tada zadesilo muslimane, pokazujući mudrost toga, kaže: ***"I ne može biti da Allah vjernike ostavi u stanju u kojem ste vi dok loše od dobrih ne odvoji."***[37]

Isto tako, nedaće pokazuju iskrene prijatelje i prijatelje iz koristi. Neko je rekao:

Neka Allah nedaće nagradi dobrom
Premda mi grlo znaše osušit
Ne hvalim ih, osim što saznadoh
Prijatelja od dušmanina rastavit.

[34] Sahihu Muslim, 4/2280, "Kitabu-z-zuhd ve-r-rekaik", hadis br. 2969.
[35] Prijevod značenja sure Ja-sin, 65.
[36] Prijevod značenja sure Fussilet, 20-21.
[37] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 179.

Potiranje grijeha

Allah, dž.š., odabrao je za čovjeka da na ovom svijetu bude kažnjen za svoje grijehe, ne odgađajući mu to za ahiretu, Nema sumnje da je kazna na ovom svijetu, bez obzira koliko bita velika, blaža nego najmanja na ahiretu. Uzvišeni kaže: ***"A na onom svijetu je, nek' znaju, kazna još veća."***[38] Izvorni dokazi koji govore o potiranju grijeha nedaćama su mnogobrojni. Jedan od njih su i riječi Poslanika, s.a.v.s.: ***"Nedaća će progoniti vjernika i vjernicu, bilo pogađajući ga lično, ili njegovu djeca, ili imetak sve dok se ne sretne su Allahom bezgrješan."***[39] Od Ebi Seida el-Hudrija, r.a., i Ebu Hurejre, r,a., prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Muslimana ne zadesi nikakva teškoća, bolest, briga, tuga, nevolja, niti potištenost, čak ni trn ako se na njega ubode, a da mu Allah time ne oprosti nešto od njegovih grijeha."***[40]

Uzdizanje položaja (deredže)

Kao što je bilu sa poslanicima i dobrim ljudima koji bi, kada ih Allah, dž.š., iskuca, bili strpljivi, njihov bi se položaj kud Allaha, dž.š., njihovim strpljenjem, uzdigao. Dokaz za ovo je hadis početka: ***"Ako Mome robu, vjerniku uzmem najdražu mu osobu na dunjaluku, pa se on strpi nagrada mu je sigurnu Džennet."*** Od Enesa, r.a., prenosi se da je rekao: ***"Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Uzvišeni je Allah rekao: 'Ako iskušam Svoga roba njegovim dvjema dragama (vidom, tj. dva oka) i on se strpi nadoknada za to mu je Džennet'."***[41]

[38] Prijevod značenja sure El-Kalem, 33.

[39] Džami'u-t-Tirmizi, isto poglavlje kao i prethodni hadis. Tirmizi kaže da je hadis hasen-garib.

[40] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 10/303, "Kitabu-l-merda", prvo poglavlje, br. hadisa 5641.

[41] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 10/116, "Kitabu-l-merda", 7. poglavlje, "Vrijenost onoga ko izgubi vid", br. Hadisa 5653.

Upozorenje na neke propuste, kako bi čovjek spoznao svoju grešku

Ovo se smatra kao opomena službeniku ili učeniku koji je pogriješio ili cilj je da se spozna greška. Ako se popravi dobro i jest, a ako ne onda zaslužuje kaznu. Možda se za dokaz ovome mogu uzeti riječi Uzvišenog: ***"...i neimaštinom i bolešću ih kažnjavali ne bi li poslušni postali. Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim pokazivao ono što su radili."***[42] Allah, dž.š., ih je kaznio neimaštinom i bolešću jer su bili zaboravili pokornost i obraćanje Allahu, ali nisu razumjeli svrhu iskušavanja i nisu se pokorili, nego im je šejtan lijepim učinio postupke njihove.

Uništavanje kaznom onih kojima su dolazile opomene

To im nije koristilo niti su ponašanje promijenili nego su i dalje griješili. Uzvišeni Allah kaže: ***"...pa Smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali."***[43] ***"Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli vjerovati. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički."***[44] ***"Kad hoćemo jedan grad uništiti, onima koji su u njemu na raskoš navikli Ali naredbe izdamo, a oni se razvratu odaju f tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo."***[45]

Podsjećanje na Allahove, dž.š., blagodati date čovjeku

Primjer je ovoga poput čovjeka koji je stvoren sa vidom kada zaboravlja blagodat vida, (ne razumijevajući njegovu vrijednost), pa kada ga Allah, dž.š., iskuša privremanim sljepilom, a potom mu vrati vid, svim bićem osjeti vrijednost ove blagodati. Čovjek zaboravlja trajne blagodati i ne zahvaljuje na njima. Zato mu ih

[42] Prijevod značenja sure El-En'am, 43.
[43] Prijevod značenja sure El-En'am, 6.
[44] Prijevod značenja sure Junus, 13.
[45] Prijevod značenja sure El-Isra', 16.

Allah oduzme a onda povrati kako bi ih se čovjek prisjetio i bio zahvalan. U nedaćama je podsjećanje na Allahove, dž.š., blagodati, pa kada neko vidi ludog čovjeka, osjeća blagodat uma; kada vidi nevjernika koji živi kao stoka, osjeća blagodat vjerovanja; vidjeći bolesnog, osjeća blagodat zdravlja; kada vidi prosjaka, osjeća blagodat imetka; vidjeći neznalicu, blagodat znanja... Ovako osjeća onaj ko ima otvoreno i budno srce. Međutim, oni koji nemaju srca, ne zahvaljuju na Allahovim blagodatima, nego se ohole nad Njegovim stvorenjima.

Nepriklanjanje dunjaluku

Kada na dunjaluku ne bi bilo nedaća čovjek bi ga zavolio i priklonio mu se, zanemarivši ahiret. Međutim, nedaće ga probude iz nemarnosti i natjeraju ga da radi za svijet na kome nema nedaća i iskušenja.

Kaljenje vjernika

Nedaće jačaju i kale ličnost. Zbog toga nije bilo bez svrhe to Sto je Allah, dž.š., odabrao Svome Poslaniku, s.a.v.s., da bude siroče, dok su razmažena djeca, u većini slučajeva, iskvarenih ličnosti i karaktera. Nedaće su kao oštri treninzi,koji jačaju i razvijaju potencijale.

Iskušenje može imati više poruka istovremeno

Takva je bila nedaća na Uhudu. Uzvišeni kaže: ***"Ako vi dopadate rana, i drugi rana dopadaju. A u ovim danima Mi dajemo pobjedu sad jednima sad drugima, da bi Allah ukazao na one koji vjeruju i odabrao neke od vas kao Šehide - a Allah ne voli nevjernike - i da bi vjernike očistio, a nevjernike uništio."***[46]

Pouke Uhuda

U ova dva ajeta nalazimo nekoliko pouka iz onoga što se desilo na Uhudu.

[46] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 140-141.

- smjenjivanje životnih prilika među ljudima, Što ima svoje uzroke i pouke;
- kao dokaz protiv onih koji su se povukli i odustali;
- uzdizanje stepena šehida;
- pročišćavanje vjernika;
- kažnjavanje nevjernika.

Onaj koji je npr. iskušan retardiranim djetetom, kušnja je Čitavoj porodici, kao kušnja za njega kad odraste, kušnja društvu; da li će se pobrinuti za njega ili ne i podsjećanje ostalih na Allahove, dž.š., blagodati prema njima, Ako roditelji i porodica ostanu strpljivi i strpi se pogođeni, društvo ispuni svoju obavezu prema njemu, svi će biti nagrađeni shodno svome položaju.

Ono što čovjek vidi kao nedaću u stvarnosti ne mora biti tako

Čovjek vidi jednu stranu, a ostaju mu skrivene ostale važnije strane, a potom se, vremenom, pokažu neke dobre stvari onog što se desilo. Tako dođe do uvjerenja da je ono što se desilo bilo dobro a ne loše. Uzvišeni kaže: "***Propisuje vam se borba, mada vama nije po volji! Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas, i nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. Allah zna, a vi ne znate."***[47] Tako stvar može biti dobra za njegovu vjeru i ahiret, a može biti, isto lako i za ovaj svijet.

Treće

Mnoštvo nedaća na dunjaluku ne znači da je čovjek navjernik ili grješnik, nego su oni koji su najviše iskušavani najbolji i najbogobojazniji. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., bio upitan: ***"Koji su ljudi na najtežim kušnjama?" - pa je odgovorio: "Poslanici, zatim najbolji, pa najbolji. Čovjek se iskušava prema svojoj vjeri, ako je u vjeri čvrst, iskušenja su teža, a oko je labilan u vjeri, iskušenja su prema vjerovanju. Nedaće će neprestano***

[47] Prijevod značenja sure El-Bekare, 216.

pogađati čovjeka sve dotle dok ne bude hodio po zemlji bez ijednog grijeha."[48]

Stoga, nalazimo da se na one istinske vjernike, koji se drže samo onoga čime je Allah, dž.š., zadovoljan, a odbijaju bilo kakvo skretanje u vjeri, najviše sručuju nedaće i iskušenja kako na njih tako i na njihovu imovinu, te im je život pun teškoća, gube zaposlenje, bivaju zaposleni ili im se pripremaju razne nevolje i kazne, a mnogima i egzekucija. Ovo je Allahov zakon za takve u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, a sve je to da bi oni bili primjer i dokaz drugima, te da bi se uzdigao njihov stepen u vječni ni džennetskim baščama. Čovjek, čudeći se kaže: "Kako su poslanici imati najteža iskušenja? Zar ne bi trebalo biti obrnuto?" Odgovor na to pitanje dobiva se kroz primjer ispitivanja učenika. Ispit je studenta teži od ispita srednjoškolca, a ispit je ovoga teži nego osnovca itd. Kada bi neko rekao da bi ispitivanje učenika iz etape u etapu trebalo biti lakše, kao poticaj i počast njima, niko se ne bi s tim složio.

Tako je i s čovjekom; kad god se njegovo vjersko i moralno ponašanje popravi, njegovo iskušavanje je teže i žešće, ali za to dobiva i veću nagradu i njegov je položaj u Džennetu veći, kao što student uzima veću diplomu zato što je imao teži ispit.

To je logično i uvjerljivo.

Četvrto

Vjernik je u stanju svaku nedaću preoblikovati u blagodat. To nije teorija kojom vjernik vara samog sebe, opijajući svoje emocije, nego nepobitna istina. Poslanik, s.a.v.s., kaže: *"Čudan je slučaj vjernika; sve što ga snađe, za njega je dobro, i to nema niko osim vjernika, ako ga zadesi dobro zahvalan je, pa bude dobro za njega, ako ga snađe nevolja, strpljiv je pa to bude dobro za njega jer će dobiti nagradu kod Allaha."*[49]

---

[48] Džami'u-t-Tirmizi, 4/28, "Kitabu-z-zuhd", 45. poglavlje "O strpljivosti u nedaći", broj hadisa 2509, i kaže: "Hadis je hasen-sahih."

[49] Sahihu Muslim, 4/2295, "Kitabu-z-zuhd ve-r-rekaik", 13. poglavlje, br. hadisa 2999.

Tačno je da vjernik ako je iskušan, gubi nešto od dunjaluka, ali ako bude strpljiv u tome dobiva veliku nagradu na ahiretu. Nema sumnje da je ono što je dobio od ahireta mnogo vrjednije od onoga šio je izgubio od dunjaluka, te je tako nadoknadio štetu i još zaradio. Ali ovo jedino pravi vjernik uspijeva postići.

Peto

Uspjeli na ispitu u nedaćama dolazi strpljenjem, zadovoljstvom ili zahvalnošću a propadanje dolazi s nestrpljivošću. Čovjek u nedaći ima četiri stanja:

Nestrpljivost; lako da čovjek, ležeći da se oslobodi nevolje, posegne za nedozvoljenim sredstvima, kao neko ko bude kušan neimaštinom, pa ukrade, podmiti ili prevari, ili neko kome umre neko drag pa se ljuti na Allaha, dž.š. Nestrpljivost je zabranjena, čovjek je griješan zbog nje i bit će kažnjen na Sudnjem danu.

Strpljivost; time da čovjek, da bi se riješio nevolje, koristi samo dozvoljena sredstva, a usteže se nedozvoljenih makar bila i lakša, brža i draža. Koga Allah, dž.š., iskuša siromaštvom, on prione poslu, a ne pruža ruku za nedozvoljenim imetkom. Društvo na čiju je državu udario neprijatelj učvršćuje svoje redove i priprema sve svoje moralne i materijalne potencijale, a potoni se bori protiv neprijatelja pod islamskom zastavom i oslobađa zamlju islamom, ne prepuštajući ni jedan svoj dio neprijatelju. Strpljenje je ovdje u pripremanju, džihadu i u sukobu na bojnom polju, a nije negativno strpljenje kojim Allah, dž.š„ nije zadovoljan.

Vrste strpljivosti;

- Strpljivost u pokornosti Allahu, dž.š., jer svako pokoravanje nosi u sebi poteškoće,
- Strpljivost u čuvanju od griješenja jer je duh sklon griješenju, voli sve što je zabranjeno,
- Strpljivost u nedaćama i nevoljama.

Strpljivost, sa svim svojim vrstama, jedan je od uslova za uspjeh na ahiretu. ***"Tako mi vremena, - čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje."***[50] Strpljivost je dužnost (obaveza). Onaj ko se nje drži nagrađuje se, a ko je ostavlja kažnjava se.

Zadovoljstvo; na većem je stepenu od strpljivosti, a to je slučaj da se čovjek ne pokušava riješiti nedaće za koju nas Allah, dž.š., podstiče da budemo njom zadovoljni i da se zbog toga ne osjeća nezgodno. Naprotiv, zadovoljan je onim što mu je Allah, dž.š., odredio, ali ovo ne važi za sve nedaće. Ko je iskušan neposlušnom djecom, ne može reći: "Gospodaru, zadovoljan sam onim što si mi dao i u tome neću ništa mijenjati." To nije zadovoljstvo na koje Allah, dž.š., podstiče, nego je to zadovoljstvo grijehom i naopakim stvarima, a ko je zadovoljan griješe nj em taj ne vjeruje u Allaha, dž.š. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže o griješnicima: ***"Ko se silom bori protiv njih, on je vjernik, ko se jezikom bori protiv njih, on je vjernik, ko se srcem bori (prezire ih) on je vjernik. Poslije toga (ovog troga) nema vjere ni koliko zrno gorušice."***[51] Tako, ko ne prezire ružan postupak makar srcem, u njegovom srcu nema vjere ni koliko zrno gorušice. Tako je i sa ummetom; ako je iskušan nep-rijateljem, kao Židovima, koji okupiraju njegovu teritoriju i skrnave njegove svetinje, i izigravaju se s njima, nije dozvoljeno reći: "ovo je od Allaha, dž.š., i mi smo zadovoljni Njegovom odredbom." Ovo nije zadovoljstvo na koje Allah, dž.š., podstiče, nego je to zadovoljstvo nevjerovanjem (kufrom) i zabranjenim (haramom), što je kukavičluk, slabost i potlačenost.

Zadovoljstvo (rida) se ne postiže u ovakvim situacijama, nego u drugim vrstama nedaća, kao kad nekom umre neko blizak, pa on time bude zadovoljan i ne srdi se, kao što se desilo sa Ummu Sulejm.

---

[50] Prijevod značenja sure El-'Asr, 1-3.

[51] Sahihu Muslim, 1/70, "Kitabu-l-iman", 20. poglavlje, Naređivanje dobra a zabranjivanje zla je od vjere, hadis br. 50.

Od Enesa b. Malika prenosi se da je rekao: ***"Kada je umro sin Ebu Talhe i Ummu Sutejme, ona je rekla ukućanima: 'Nemojte Ebu Talha ništa govoriti o njegovom sinu dok mu ja sama to ne kažem.' Došao je Ebu Talha i ona mu je postavila večeru, te je on jeo i pio. Potom mu se nagizdala bolje nego ikad prije i spavali su zajedno. Kada je vidjela da je on zadovoljio svoju potrebu s njom, upitala ga je: 'Ebu Talha, smatraš li da kad bi neko nekome nešto pozajmio, a potom došao i tražio to nazad, ovaj drug) imao pravo da mu to uskrate?' 'Ne bi.' Ona mu reče: 'Tako je i sa tvojim sinom...'."***[52] Neko će se začuditi i upitati: "Kako može bili zadovoljan nedaćom i ne mrziti je? Zar nije čovjek taj koga nedaće bole?" Odgovor je da bolesnik pije lijek makar bio i gorak, Čisto svojom voljom i željom. Šta više, plaća ga, jer teži ozdravljenju. On ne voli lijek Stoje gorak, nego zbog lijeka (ozdravljenja) koje sadrži. Vrijedan učenik želi da ispit bude što prije, ne radi samog ispita, nego što je to jedini način da uspije i dobije diplomu, te pokaže svoju naprednost, Čovjek koji radi težak posao želi nastaviti posao, ne zato što je težak, nego što smatra da plaća koju mjesečno dobija za taj posao vijredi tog napora. Kada bi mu se reklo: "Otpušten si s posla kako bi se odmorio," on bi se naljutio i pokušao bi se vratiti poslu bez obzira što je on težak. Tako je i s vjernikom; on je zadovoljan nevoljom, ne iz ljubavi prema njoj i prema patnji, nego iz želje za nagradom. On vidi u dunjalučkoj nevolji priliku za veličanstvenu nagradu na ahiretu, pa ako prestanu nevolje, prestaje i nagrada, a on ne voli da mu se prekine nagrada.

Zbog toga neki smatraju da postoji stepenica više od zadovoljstva, a to je stepen zahvalnosti na nevoljama. To je kao stav Hansa'e kada je čula za pogibiju četvorice sinova na Kadisijji i kada je rekla: ***"Hvala Allahu Koji me počastio njihovom pogibijom, nadam se da će me Allah s njima sastaviti u obilju***

[52] Sahih Muslim, 4/1909, "Kitab fedailu-s-sahabe", 20. poglavlje, "Vrijednost Ebu Talhe, hadis br. 2144.

Svoje milosti."[53] Ona je ta koja je sve podigla na noge kada joj je poginuo brat Sahr, puno ga je oplakivala i spjevala mu puno pjesama, ali to je bilo u predislamsko doba. Velika je razlika između njenog postupka u džahilijetu i islamu. To je nedostižnog islama u izgrađivanju muslimanske ličnosti, Kako da ne zahvaljuje Allahu, dž.š., na njihovoj pogibiji kada su time zadobili najviše stepene (u Džennetu). Bi li se žena kojoj četiri sina u jednoj godini završe doktorate radovala? A koja je svjedodžba vrijednija - ahiretska ili dunjalučka?

A primjer je onoga koji zahvaljuje poput primjera svršeni ka fakulteta koji traži posao, ali nikako da ga dobije. Potom potraži nečije posredništvo za posao u nekoj firmi. Ovaj mu to uradi što mu donese saglasnost za posao i on počne raditi. Ali, ni taj posao nije lišen teškoća, hoće li novozaposleni fakultedžija biti zadovoljan? Hoće, a bit će zahvalan i osobi koja mu je našla posao. Možda će smatrati da je nesposoban izraziti svoju radost zbog posla i zahvalnost zbog posredništva. Dakle, ako se Čovjek ovako osjeća zbog dunjalučkih stvari, zašto se onda čuditi zadovoljstvu Allahovom odredbom, i čovjeku koji se zahvaljuje Allahu, dž.š., što mu je pružena prilika za veličanstvenom nagradom i vječnim blagodatima! !

Zadovoljstvo i zahvalnost su pohvalne osobine; čovjek ima nagradu za to, a nije griješan ako nije zadovoljan ili zahvalan. To je Allahova, dž.š., milost ljudima, jer to ne može svaki čovjek. To je visok stepen, kojeg samo neki postižu i do kojeg dolaze. Neki učenjaci smatraju da je zadovoljstvo (nedaćama) dužnost,[54] ali je priličnije ono što smo rekli, a Allah, dž.š., najbolje zna.

Šta čovjeku pomaže da uspije na ispitu u nevoljama

Svaka nedaća, bez obzira kolika je, ima nešto od olakšice jer je mogla biti teža i veća, pa zahvaljuj Allahu što je takva, a ne gora.

---

[53] Usdu-l-gabe, 7/90, hadis br. 6370.

[54] Ibn Tejmijje, Fetava, 10/40, 41, 457.

Priča se da je jednog pobožnjaka uhvatila bolest u nogama i počela se širiti, pa su liječnici odlučili da mu treba odsjeći nogu. Kad inu je odsječena noga on se onesvijestio. Kada je došao sebi, rekli su mu da inu je sin pao sa krova kuće i umro. Čuvši to, rekao je: "Hvala Tebi Allahu, Gospodaru moj, kad Si mi uzeo jedan ud ostavio Si mi ostale udove, uzeo Si mi sina, ali Si mi ostavio ostale sinove." Nema sumnje da je njegovo zahvaljivanje Allahu bilo prouzrokovano znanjem da je nevolja mogla biti veća nego Sto jest. Nema sumnje da je nedaća na dunjaluku lična, porodična ili imovna (materijalna) mnogo lakša nego nedaća u vjeri, da nas Allah sačuva od toga. Gospodaru, sačuvaj nas nedaće u vjeri i ne daj da nam dunjaluk bude glavna preokupacija.

Čovjek dobija nagradu za svoju strpljivost i zadovoljstvo, a nagrada je veća od onoga što je izgubio na dunjaluku. Uzvišeni kaže: ***"A ti obraduj izdržljive, one koji, kad ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: 'A im smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!' Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost i oni su na pravom putu!"***[55] ***"Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni."***[56] To je nadoknada ne od slabog i siromašnog stvorenja, nego od Allaha, dž.š., Koji je neovisan o bilo kome i Svemoćnog Koji kaže: ***"Allah je doista na strani strpljivih."***[57] Dovoljna im je nagrada što je Allah, dž.š., uz njih i ima li neka nagrada bolja od ove? Kada bi neko radio u ministarstvu, bio marljiv i strpljiv u poteškoćama, te ga ministar, na općoj svečanosti, pohvali i uruči mu simboličnu nagradu, osjetio bi da je on najpočastvovaniji čovjek. Kada bi se desio neki nesporazum između njega i ostalih službenika, i ministar mu kaže da radi ono što smatra potrebnim te da je uz njega i da ne strahuje, smatrao bi da je izvojevao veliku pobjedu. Kad bi nam jedna od velesila, koje pomažu neprijatelja, kao npr. Amerika, rekla: "Od sada pa ubuduće,

[55] Prijevod značenja sure El-Bekare, 155-157.
[56] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 10.
[57] Prijevod značenja sure El-Bekare, 153.

mi smo uz vas protiv Židova," vidio bi neke ljude kao da su pijani od sreće. Šta je onda sa strpljivim, kome nikakav ministar, predsjednik ili bilo koje stvorenje ne kaže: "ja sam uz tebe," ta svi ljudi zajedno ne mogu sebi naštetiti ili korist pribaviti, pa kako to da urade nekom drugom!? Allah, dž,š., neka je Slavljen, Vladar, Stvoritelj, Oprostitelj, Koji život i smrt daje, Upravlja svemirom, mu kaže: "Ja Sam uz tebe!" To je veličanstvena nagrada pred kojom su sve dunjalučke nedaće ništavne.

Vjernik zna da su nedaće Alahov, dž.š., zakon u kozmosu, i da se moraju dešavati. On je za njih psihički spreman, pa kada dođu, on se strpi i ustegne. Neko ko nije vjernik misli da se može izvući iz nevolje, pa kada ga zadesi, uhvati ga panika i strah, te ne otrpi i ne savlada se.

Olakšanje će doći, Uzvišeni Allah kaže: ***"Ta, zaista, s mukom je i last, zaista, s mukom je i last."***[58] Muka je došla u ajetu, određena i u jednini, i to je jedna muka i druga riječ je potvrda prvoj, a last (olakšica) je neodređena i to su dvije olakšice, te su zbog toga govorili: *"Jedna nevolja ne može nadvladati dva olakšanja."*[59] Jeste, Allahovo je izbavljenje blizu. Svaka noć ima kraj ma koliko duga bila. Zar nisi čuo Allahove, dž.š., riječi: ***"...da bi i Poslanik i oni koji su s njim vjerovali, uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć!' Eto, Allahova je pomoć, zaista blizu!"***[60]

Čovjek, kao i sve što posjeduje, udove, potencijale, talente, imetak i sve Sto mu je dato u položaju i djeci, sve je to Allahovo. Allah, dž.š., mu je to dao na služenje i sve to mora nestati, bilo u nedaći ili smrću.

Nestrpljivost ne odgoni nevolju, nego se time gubi nagrada na ahiretu, a na dunjaluku mu se to vraća Allahovom, dž.š., srdžbom i zadovoljstvom ne prijatelja. Zbog toga se treba prisjetiti koristi iz

[58] Prijevod značenja sure El-Inširah, 5-6.
[59] Ibn Kesir, Tefsir, 4/525.
[60] Prijevod značenja sure El-Bekare, 214.

nedaća i toga da ga je Allah, dž.š., iskušao da bi se neke od njih ostvarile.

Allah, dž.š., nas obavještava o nedaćama onih prije nas i njihovoj strpljivosti, pa kaže: ***"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici."***[61] Ibrahim, a.s., Allahov prijatelj, bio je iskušan teškim iskušenjima, bio je bačen ti vatru, pa ga je Allah, dž.š., spasio, bilo mu je naređeno da sina i ženu ostavi u pustinji u kojoj nije bilo nikoga, ni hrane ni vode, te je izvršio Allahovo naređenje bez pogovora. Bio je iskušan da sina lično zakolje. Krenuo je da izvrši naredbu, ali ga Allah, dž.š., uvijek spašava. Oni koji su bili bačeni u rovove (*ashabu-l-uhdud*) bili su žestoko iskušani. Imali su da biraju između vjere i života, pa su vjeru pretpostavili životu. Sa svojom su se vjerom uzdigli iznad materijalnog, nevjerničkog pritska, šejtanskih spletki, duševnih strasti i slabosti. To je jedinstvena pobjeda vjere nad nevjerovanjem. Poslanik, s.a.v.s,, lično bio je iskušavan, kaljala mu se čast, optuživan je, u laž utjerivan, napadan, psovan, udaran, protjeran iz zavičaja i izlagan pokušajima ubistva. Njegovi su ashabi bili izloženi raznim oblicima duševnog i materijalnog uznemiravanja, kako pojedinačnog tako i grupnog, ali ih to nije omelo od njihove vjere, nisu posustajali niti se predavali, niti su davali svoju vjeru za čitav dunjaluk. Vjerovanje im nije moglo poljuljati zastrašivanje, kažnjavanje, protjerivanje, ni ubijanje, jer su se oni prodali Allahu, dž.š., a ko sebe proda Allahu, ne može se prodali drugome. ***"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati."***[62] Čim je vjernik predao svoju dušu Allahu, dž.š., treba da bude strpljiv. Zbog toga se Poslanik, s.a.v.s., rasrdio kada mu je došao Habbab b, Erett, žaleći se na ono što muslimani trpe od mnogobožaca, govoreći: ***"Allahov Poslaniče, zar nećeš zatražiti pomoć za nas? Zar nećeš moliti za***

[61] Prijevod značenja sure El-Ahkaf, 35.
[62] Prijevod značenja sure Et-Tevba, 111.

nas?" On mu odgovori: "Oni koji su biti prije vas biti su zakopavani u zemlju, te bi bila donesena testera i stavljena im na glavu, pa bi ih rasjekli napola. Češljani su gvozdenim češljevima kojima im je skidano meso s kostiju, ali ih to nije odvodilo od vjere. Allaha mi, sigurno će Allah ovu vjeru upotpuniti, tako da će jahač iz San'ae prelaziti put do Hadramevta ne bojeći se nikoga osim Allaha i vuka za svoje stado, ali vi požurujete."[63] I dan-danas muslimani predaju svoje duše Allahu, dž.š., štiteći čistotu islama i njegovu sveobuhvatnost. Suprotstavljaju se onima koji ga žele iskriviti i izvesti ga iz njegovih okvira, ili učiniti ga poljem za sticanje ličnih koristi i strasti; odvojiti ga od svakodnevnog života i prikazali ga u ispraznim oblicima i bez sadržaja.

Što se tiče uvodnog hadisa Poslanika, s.a.v.s., u kojem Allah, dž.š., kaže: ***"Moj rob nema druge nagrade riko mu uzmem nekog dragog na dunjaluku, a on se strpi, osini Dženneta."*** Poslanik, s.a.v.s., u njemu spominje jednu od dunjalučkih nedaća, a to je smrt nakog bliskog, nekog ko ima posebno mjesto u srcu čovjeka, jer ga je on izabrao između ljudi kako bi zauzeo ovo posebno mjesto u srcu, svejedno bio to otac, sin, bračni drug, prijatelj ili brat. Kome umre takav neko, a on se suzdrži i strpi, bude zadovoljan i zahvali Allahu, dž.š, učinio je posao za koji slijedi nagrada od Allaha, dž.š. Ko u pogledu gubitka svoga bližnjeg bude očekivao nagradu od Allaha, dž.š., njegova nagrada bit će Džennet. Poslanik, s.a.v.s., nije uslovio određen broj bliskih osoba, nego se to ostvaruje i sa gubitkom jedne osobe, U ovo spadaju i oni kojima je umrlo jedno, dvoje ili troje djece, kao što je u hadisu: ***"Svakoj ženi kojoj umre troje djece, sigurno će joj ta djeca biti zaštita od vatre, pa žena upita: 'A dvoje?' Odgovori: 'I dvoje'."***[64]

U riječima Uzvišenog: "Moj rob..." ukazana je počast vjerniku,

---

[63] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 12/315, "Kitabu-l-ikrah", 1. poglavlje, Ko je izabrao udranje, u bistvo i progon nad nevjerovanjem, br. hadisa 6943.

[64] Sahihu-l-Buhari, "Kitabu-l-ʿilm", 36. poglavlje, hadis br. 101.

naime riječ rob vjernik pridodata je imenu Allaha Uzvišenog' jer je vjernik jedan od Allahovih, dž.š., vojnika a, od toga nema veće počasti. Međutim, ovo ukazivanje počasti ne pripada svakom strpljivom i suzdržanom, nego samo vjerniku koji se strpi i uzdrži. Što se tiče kafira (nevjernika), on na ahiretu nema nikakve nagrade, makar se i suzdržao. Možemo se upitati, da li je dovoljno samo vjerovanje i uzdržavanje za ulazak u Džennet? Zar ne može suzdržavanje biti i od grješnika? Kada istražujemo bilo koju temu, moramo sabrati sve dokaze vezane za temu i u potpunosti i ispravno ih shvatiti. Međutim, ako svaki tekst uzmemo zasebno, bez obzira na ostale, rezultati će biti čudni i međusobno suprotni. Shodno tome, na ovo postoji nekoliko odgovora koji se ne razlikuju u suštini:

Hadis ne spominje da će on direktno ući u Džennet. Ovo se vraća na slanje u kojem je vjernik, koji se suzdržao, pa ako je bio ispravan, izvršavao naredbe a klonio se zabrana, ući će direktno u Džennet, bez kašnjenja ili kažnjavanja. Ako je bio vjernik-grješnik, pa izgubi nekog dragog i strpi se, ući će u Džennet zbog svog vjerovanja i strpljivosti, ali nakon što bude kažnjen zbog svojih grijeha (ako mu ih Uzvišeni Allah, s.v.t, ne oprosti).[65]

Hadis spominje vjernika. Prvo Sto pomislimo jeste da je vjernik onaj koji se pridržavao Allahovih, dž.š., naredbi. Riječ "vjernik" u svom terminološkom značenju obuhvata uvjerenje, riječ i djelo a sve je povezano sa Allahovom, dž.š., naredbom. Termin se ne prenosi sa terminološkog na jezičko značenje osim uz dokaz, a ovdje ga nema, nego je dokaz - spomenuta nagrada - ta koja upućuje da se misli na bogobojaznog, a ne na vjernika grješnika. Shodno ovome, uslovi su za ulazak u Džennet sljedeći:

- Vjera (iman);
- Bogobojaznost (takva);
- Strpljivost (sabr), uzdajući se u nagradu Allaha, dž.š.

[65] Op. rec.

Ovo nas podsjeća na riječi Uzvišenog: ***"Tako Mi vremena, - čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje."***[66]

Ovaj hadis i njemu slični koji govore da će onaj koji uradi to i to ući u Džennet, a onaj koji uradi ko i to u Džehennem, ne upućuje da je spomenulo djelo jedino mjerilo bez ostalih. Sva su djela mjerilo. Had is ukazuje na to da je spomenuto djelo bilo uzrokom ulaska u Džennet.

Ovo je slično riječima: "Slamka koja je slomila leđa kamili", a poznato je da sama slamka ne može slomiti leđa kamili, ali ako joj natovarimo težak teret,, ona će to podnijeti, pa ako dodamo nešto lako i to će podnijeli, sve dok ne dodamo slamku od koje će joj puknuti leđa. Slamka je pridonijela slamanju leđa, ali ih nije sama slomila. Shodno ovome, hadis kazuje da velikim dijelom uzdržanost doprinosi ulasku vjernika u Džennet, a Allah, dž,š., najbolje zna.

[66] Prijevod značenja sure El-'Asr, 1-3.

Primjer dunjalauka prema ahiretu

Uzvišeni kaže: ***"Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra i razonoda i uljepšavanje i međusobno hvalisanje i nadmetanje imedma i brojem djece! Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava sijače, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom je svijetu teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo. Život je na ovom svijetu samo varljivo naslađivanje."***[67]

Od Sehla se prenosi da je rekao: *"Čuo sam Allahovog* **Posla***nika, s.a.v.s., da je rekao: 'Mjesto koliko (zauzme) bič u Džennetu bolje je nego čitav dunjaluk i sve što je na njemu."*[68]

Dunjaluk je ispit, kao što smo naveli, i svi njegovi ispiti kruže oko jedne tačke, gdje je čovjek u položaju da ne može sastaviti dunjaluk i ahiret, nego modra izabrati jedno na uštrb drugog. Međutim, ako nema oprečnosti u nečemu, između dunjaluka i ahireta, onda to i nije ispit, jer ispit je u međusobno oprečnom. Pametan če čovjek dati prednost vrijednijem i bitnijem nad manje vrijednim i bitnim, pa koje je od ovog dvoga bolje i vrjednije da mu se posveti pažnja? Ako dunjaluk npr. vrijedi pedeset posto a ahiret isto toliko, svako zaslužuje podjednako zalaganje. Ako dunjaluk vrijedi dvadeset a ahiret osamdeset posto, onda dunjaluk zaslužuje dvadeset a ahiret osamdeset posto truda itd. Koliko vrijedi dunjaluk u odnosu na ahiret? Ako pogledamo u dokaze i razmislimo o njima vidjet ćemo da dunjaluk u odnosu na ahiret ne vrijedi ništa, El-Buhari je ovo objasnio kroz ajete i hadise. Ajet ukratko govori da je dunjaluk prolazan bez obzira koliko trajao, a da je ahiret vječan. Drugim riječima, dunjaluk je ograničen i trošan, dok je ahiret neograničen. Koliko god čovjek živio na dunjaluku, u današnje vrijeme najviše sto ili sto pedeset godina, i pretpostavimo da sve ove godine živi na vrhuncu sreće, znajući da je apsolutna

[67] Prijevod značenja sure El-Hadid, 20.

[68] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/232, "Kitabu-r-rekaik", 2. poglavlje, "Meselu-d-dun'ja fi-l-ahireti", hadis br. 6415.

sreća neostvariva na ovome svijetu, i da je sve što postoji relativna sreća, ipak će napustiti ovaj svijet. A vjernik na ahiretu živi besmrtno. To je život bez kraja koji provodi u stvarnoj i apsolutnoj sreći. Pa kakav je odnos života od sto godina prema beskonačnosti? Matematičari kažu da je to nula, što znači da je odnos dunjaluka prema ahiretu nula i ne zaslužuje truda u smislu da je cilj osim nulu. šta misliti o onome koji čitav svoj život i trud ulaže trčeći i dašćući za nulom (dunjalukom) a ostavljajući beskonačnost? Dunjaluk nikako ne zaslužuje da se pretpostavi ahiretu! Na ovo upućuju Poslanikove, s.a.v.s., riječi: ***"Kada bi dunjaluk kod Allaha vrijedio koliko krilo komarca, ne bi napojio kafira gutljajem vode."***[69]

Ako dunjaluk ne vrijedi koliko krilo komarca, onda uopće ne vrijedi ništa. Riječi Uzvišenog su: ***"Reci: 'Uživanje je na ovom svijetu kratko'."***[70] To podrazumijeva približavanje ljudskom umu, jer ne mogu svi ljudi shvatiti ono što smo naveli. Navest ćemo neke primjere vrijednosti dunjalučke stvarnosti.

Dunjaluk je fatamorgana; čovjek je na njemu kao putnik kroz pustinju kome je nestalo vode i prijeti mu smrt od žeđi, a onda nađe čist, bistar i hladan izvor. Prije nego se napije ugleda fatamorganu koja je ispunila horizont, te ostavi izvor i krene za njom. Kad god pomisli da joj se približio, ona mu se izmakne, a on opeto ide za njom dok ne umre od žeđi. Tako je i s dunjalukom, nije ništa drugo osim priviđenje koja nije stvarna u poređenju sa ahiretom, pa ko ostavi ahiret i obuzme ga dunjaluk, njegov je primjer, primjer putnika koji je ostavio izvor otišavši za iluzijom.

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"A djela nevjernika su kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, - a zateći će kraj njega Allaha i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava."***[71]

---

[69] Džami'u-t-Tirmizi, 3/383, "Kitabu-z-zuhd", 10. poglavlje.
[70] Prijevod značenja sure En-Nisa', 77.
[71] Prijevod značenja sure En-Nur, 39.

Dunjaluk je san; čovjek u snu vidi mnoge čudne stvari i desi se mnogo toga o čemu razmišlja na javi. Misli da je sve što vidi istina u koju nema sumnje, misli da je sve što vidi stvarnost u koju nema sumnje, a ne zna da je sve što vidi mašta koja nema nikakvog udjela u stvarnim događajima. To shvati kad se probudi iz sna. Čovjek na dunjaluku misli da je sve što je sakupio vrijedno i dragocjeno, a ne zna da je sve prolazno i bezvrijedno, sve dok ne umre i napusti dunjaluk. Tada se budi iz svoje zablude i spozna stvarnost koja ga zaprepasti. Tada osjeti razočaranost i bezvrijednost svoga truda. Ljudi su mrtvaci a kada umru probude se.

Dunjaluk je pozornica na kojoj svaki čovjek ima svoju ulogu. Najbolji medu njima može glumiti slugu, a najlošiji kralja, Mjerilo vrijednosti nije samo uloga nego način izvođenja, kao što i onaj koji glumi kralja, ustvari, nije kralj, a onaj koji glumi slugu nije stvarni sluga, Bogataš na pozornici nije stvarni bogataš, ni siromah nije stvarni siromah, niti je dobar uvijek dobar i u stvarnosti itd. Ako bi onaj koji glumi vladara u ovoj predstavi htio ovu ulogu glumiti i izvan pozorišta, na ulici javnim mjestima, i kada bi počeo izdavati naređenja na svakom mjestu, ljudi bi mu se smijali, a kada bi vidjeli da je on ozbiljan u lome ne bi posumnjali da je poludio, Tako je i s dunjalukom, uglednik ne mora biti uglednikom na ahiretu, bogataš na dunjaluku može na ahiretu biti siromah u dobrim djelima; siromah na dunjaluku, a bogat na ahiretu; poštovan da bude ponižen na ahiretu, ponižen na dunjaluku, a dostojanstven na Sudnjem danu itd. Sve što je na dunjaluku ne predstavlja stvarne uloge, nego određene uloge koje ljudi izvode do kraja predstave. Dunjaluk je stanica na putnikovom putovanju. Na primjer, kada bi neko otišao u drugu zemlju da radi i u toku dvadeset godina tuđine, patnje i udaljenosti od rodbine sabere svotu novca, a potom se poželi vratiti u zavičaj te se počne spremati za povratak. Krenuvši nazad, zastajući da se odmori usput, potroši sve što je zavadio u inostranstvu, pa u zavičaj dude

praznili ruku. Ljudi bi za ovakvog rekli da je lud bez ikakve sumnje. Tako je i čovjek na dunjaluku putnik. Dunjaluk je prolaz, a ahiret mjesto kojem se ide (odredište), pa ko potčini sav svoj trud, vrijeme posao i imetak dunjaluku, a potoni napusti dunjaluk i preseli na ahiret za koji ništa nije pripremio, njegov je slučaj poput primjera putnika koji smo navrli, Od Abdullaha b, Mes'uda prenosi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., spavao na hasuri, pa je ustao, a na njemu su se vidjeti trosovi ha sure. Rekli smo: 'Allahov Poslaniče! Da ti donesem prostirku?' On reče: 'Šta će mi dunjaluk! Ja sam na dunjaluku kao jahač koji je potražio hlada pod drvetom, potom ustao i ostavio go'."***[72] Dunjaluk nije ništa drugo osim drveta ili stanice na puki putnika u kojoj provede određeno vrijeme, a potom je ostavi i nas lav i put. Musliman, kad spozna stvarnu vrijednost dunjaluka, nemoguće je da se veže za nju i dadne joj prednost nad ahiretom. To je kao da neko nade komadić stakla, te pomisli da je dragulji pa se lome obraduje i čvrsto ga stisne u šaci kako ga ne bi izgubio prije nego ga proda. Potom mu stručnjaci kažu da je to staklo, a ne dragi kamen. Da li će i dalje biti vezan za njega čvrsto ga držeći? Kada se u to uvjeri, nama sumnje, bacit će ga, ne obazirući se na njega i kajat će se za vrijeme koje ga je nosio i čuvao. A tako je i s dunjalukom.

Ajet kazuje da je dunjaluk samo igra i zabava, a neki kažu: "Na dunjaluku je i vjera, kao i trud i zalaganje da se ona proširi, pa kako onda ovaj svijet može biti samo igra i zabava?" Odgovor na to je da se sve ono što se radi za dunjaluk kao i uživanje dunjaluka, smatra igrom ili zabavom. Bilo koje djelo kojim se želi postići Allahovo, dž.š., zadovoljstvo a čiji je cilj ahiret a ne dunjaluk, ne može se okarakterizirati igrom i zabavom. Nema sumnje da su svi glavni ciljevi dunjaluka igra i zabava ma koliko ljudi mislili da su u lome ozbiljni, jer igra i zabava podrazumijevaju uzimanje i

---

[72] Džami'u-t-Tirmizi, 3/383, "Kitabu-z-zuhd", 31. poglavlje, hadis br. 2483, hadis je sahih.

zanimanje nečime beznačajnim pored drugog bitnijeg. Kada bi se npr. čovjek vratio kući i zaspao, taj san se ne bi zvao igrom i zabavom, ali kad bi vidjeli učenika da ulazi na ispit, sjeda na svoje mjesto, potoni se podjele pitanja i listovi, a on to odloži u stranu i zaspi, tada bismo rekli; da je on bezbrižni učenik koji se igra i zabavlja. San je san, ali u prvom slučaju on nije omeo od važnog posla, dok ga je u drugom spriječio od ispita. Ako bi vidio učenika da, u slobodnom vremenu, sjedi i čita novine, to bi bilo normalno, ali kad bi ga vidio da čita novine na predavanju ili na ispitu, rekao bi da se on igra i zabavlja. Ako je tako, čovjek koji je zauzet dunjalukom, ma koliko to bilo važno, mimo ahireta, on se igra i zabavlja, jer dunjaluk prema ahiretu ne vrijedi ništa. Ko se okupira beznačajnim u odnosu na beskrajno, nema sumnje da se igra i zabavlja. Svako ko uzme dunjaluk za cilj, igra se i zabavlja, dok pametan i ozbiljan dunjaluk uzima kao sredstvo za postizanje ahireta i Allahovog, dž.š., zadovoljstva.

Ajet kazuje da je dunjaluk kao kiša poslije koje raste bilje i zadivljuje nevjernike. Nevjernici su zemljoradnici i to je jezičko značenje jer kufr (nevjerovanje) u jeziku znači pokrivanje, prekrivanje, a zemljoradnik (u prenesenom značenju) sije sjeme, a potom zasipa zemlju kako bi ga zagrnuo. Kaže se keffere gulamu el-ina'e (dijete je pokrilo posudu) tj. poklopio je. Kafir u Allaha je onaj koji pokušava da prekrije istinu svojim nijekanjem i poricanjem. Riječi oduševljava sijače znače oduševljava nevjernike jer su oni ti koji se razumiju u bilje, te ih ne može oduševiti osim nešto stvarno izvanredno. Kaže se: "Oni su nevjernici u Allaha, dž.š., jer oni dunjaluk najviše veličaju, zaneseni su njegovim ljepotama i najprivrženiji njegovim ukrasima." Međutim, ovo krasno bilje nije dugog vijeka, za kratko vrijeme osuši se i polomi. Tako je i s dunjalukom - ako se prikloni čovjeku, njegove blagodati ne traju dugo bez obzira na mnoštvo i čovjek ih mora napustiti ili da one njega napuste prije nego on njih, preseljenjem na ahiret. Na ahiretu ga čeka ili žestoka

kazna, za onoga koga je dunjaluk zaveo i zaboravio na ahiret, ili oprost od Allaha, dž.š., i zadovoljstvo, a to za onog ko je vodio računa o sebi i radio za (život) poslije smrti. Život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje i niko ga neće učiniti ciljem osim zavedeni i obmanuti.

Hadis kazuje da je mjesto koliko zauzima bić u Džennetu bolje i vrjednije od dunjaluka i svega na njemu. Kada bi bič ili kandžiju kojom se udara životinja stavili na zemlju, koliko bi prostora zauzela? Skoro nimalo, pa šta je onda to što čini Džennet boljim od svega na dunjaluku? Zato što je on vječan, a dunjaluk ograničen, što se tiče odlaska i povratka na Allahovom pulu, tj, tvog odlaska na bilo kakav posao drag Allahu, dž.š., ili povratka sa njega, bolji je od dunjaluka i svega na njemu, jer posao, ako je u ime Allaha, dž.š., zaslužuje nagradu, a ona je, kolika god bila, bolja od dunjaluka i svega na njemu.

Ako čovjek ovo zna, prodaje sebe i svoj imetak Allahu, dž.š., bez oklijevanja, a ako u to nije uvjeren, neće se odreći ničega, nego će prolazni život pretpostaviti vječnom Ahiretu.

Ovdje je njegov primjer sličan primjeru djeteta koje se igra igračkama koje vrijede nekoliko dinara, pa kada bi mu rekao: "Daj mi te igračke, a ja ću tebi dali sto duluma zemlje na najljepšem položaju." Ono će, bez sumnje, odlučno odbiti jer ono ne zna stvarnu vrijednost igrački i zemlje. Smatra da su igračke vrjednije od čitavog dunjaluka i svega što je na njemu. Stariji se smiju dječijem stavu i izboru. Koliko ima starijih koji rade poput djece i biraju kao šio djeca biraju. Uzvišeni Allah od čovjeka traži malo vremena, truda i imetka, a za to mu nudi Džennet. Pored toga, mnogi ljudi biraju malo dunjaluka daju mu prednost nad Džennetom. Uistinu je smiješan stav, sličan dječijem, ponašanje koje liči onima koji ne znaju stvarne stvari i njihove vrijednosti. Nije dovoljno da čovjek ovo zna, nego u to mora vjerovati srcem i razumom, pa kada ovo uvjerenje dođe do srca, onda nastaje i ponašanje shodno tom

uvjerenju. Ako istinski povjeruje da je bilo šta ahiretsko bolje od čitavoga dunjaluka i svega na njemu, on će sav svoj trud podčiniti ahiretu, a ništa od toga neće posvetiti za dunjaluk, u smislu da ga uzme kao cilj. Međutim, ako on svojina višestrukim zalaganjem želi samo dunjaluk, onda je njegova vjera samo u razumu i nije stigla do srca, te se zbog toga odrazila na njegovo ponašanje. Ovo je jedno do mjerila istinskog vjerovanja s kojim treba da mjerimo našu vjeru, pa ako vidimo da je ona jaka, duboko u srcu, zahvalit ćemo Allahu, dž,š., a ako zaključimo da nije tako, onda ćemo raditi na tome da je probudimo i oživimo u srcu i tijelu, prije nego bude kasno i pokajemo se kad kajanje neće koristiti Uzvišeni kaže: ***"Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: 'Gospodaru moj, povrati me, da uradim kakvo dobro u onom što sam ostavio!' Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti, - pred njima će prepreka (berzeh) biti do dana kad će oživljeni biti."***[73]

[73] Prijevod značenja sure El-Mu'minun, 99-100.

Budi na dunjaluku kao da si stranac

Od Abdullaha b. Omera bilježi se da je rekao: ***"Allahov me Poslanik, s.a.v.s., uzeo za rame i rekao mi: 'Budi na dunjaluku kao da si stranac ili putnik'."*** Ibn Omer bi govorio: ***"Ako omrkneš ne očekuj jutra, a ako osvaneš ne očekuj mraka. Iskoristi zdravlje prije bolesti i život prije smrti."***[74]

Ovaj hadis kazuje vjerniku kako da se odnosi prema dunjaluku. A uputstvo Ibn Omera, r.a., svakom vjerniku poslije njega govori da bude na dunjaluku kao putnik. Riječ ili u hadisu nije u značenju izbora nego u značenju odnosno, kao da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Ibn Omeru: ***"Budi na dunjaluku kao da si stranac"***, a potom je vidio da se stranac može nastaniti u tuđini i vezati se za dunjaluk više nego domaćini, pa mu je rekao: ***"ili (odnosno) putnik,"*** tj. budi kao putnik a ne kao stranac. Kakva je sličnost između vjernika na dunjaluku i putnika? Je li u osamljenosti i udaljenosti od ljudi? Ne, na ovo se ne odnosi hadis, te zbog toga ni Ibn Omer, a nijedan od ashaba, nije napustio zajednicu u kojoj je živio. Ovdje nije mjesto za govor o samovanju (isposništvu), o njemu će biti riječi u drugom hadisu, ako Allah, dž.š., da. Sličnosti na koje se u hadisu htjelo ukazati su slijedeće:

Čovjek u svom zavičaju i među svojom rodbinom prikloniti će se rodbini, djeci, prijateljima, imetku i neće osjetili duboku potrebu za Allahovom pažnjom u svakom trenutku življenja. Međutim, putnik je daleko od svega toga, te će se oslanjati samo na Allaha, dž.š., i njegovo će srce biti vezano za njega. Srčana se povezanost domaćina s Allahom, dž.š., razlikuje od osobe do osobe, zavisno od mnogih faktora, npr. priroda posla kojim se bave; nema sumnje da je srce zemljoradnika čvršće vezano za Allaha, dž.š., nego srce službenika. Prvi se nada kiši u odgovarajućem vremenu, potom priželjkuje odgovarajuće vremenske prilike, da se ne pojave bolesti

[74] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/233, "Kitabu-r-rekaik", 3. poglavlje, hadis br. 4616.

i zaraza, potom se nada odgovarajućoj cijeni itd... Stalno je vezan za Allaha, dž.š., jer bilo kakva nezgoda, za jedan dan, može upropastiti sav njegov godišnji trud. Također, srce učenika pred ispit čvršće je vezano za Allaha, dž.š., nego na početku godine. Hadis nam, onda, govori: *"Neka tvoje srce bude čvrsto vezano za Allaha, samo se Allaha boj i jedino od Njega traži svako dobro; samo se na Njega Jedinog oslanjaj."*

Putnik sa sobom nosi samo ono sto mu je neophodno. Vidimo da ne nosi sa sobom sve kućne stvari, ne nosi spavaću sobu, niti sobu za goste, niti trpezariju. Čak ne ponese ni sve svoje knjige i odjeću, jer kada bi sve to uzeo, ne bi mogao putovati, ili bi ga to usporilo na putu ili, u najmanju ruku, bilo teret. Tako, vjernik treba od dunjaluka uzeti samo ono što će mu pomoći da uspije na ahiretu, a da napusti ono što će ga omesti od uzdizanja na ahiretu i visokih dženetskih deredža.

Putnik ne smatra put krajnjim ciljem, nego sredstvom koje će ga dovesti do cilja. Stoga ne uzima sve što mu se na putu svidi; cvijeće, drveće ili kamenje. Vjernik se treba prema dunjaluku ponašati kao prema sredstvu, a ne da ga uzima za cilj. Dunjaluk ne zaslužuje da bude cilj, jer je on prolazan.

Putnik u svakom trenutku i na svakom koraku osjeća da se udaljava od polazišta i približava odredištu, pa ako putuje autom, svakog trenutka zna koliko je prešao kilometara a koliko mu je ostalo. Ako je u avionu, onda kaže: "Od početka puta je prošlo toliko vremena i ostalo je još toliko." Jednostavno, vjernik treba stalno osjećati da se približava kraju svoga dunjalučkog putovanja. On se približava smrti. Ako čovjek na putovanju zna da je prešao toliko i da je ostalo toliko. Čovjek u životnom putovanju zna koliko mu je prošlo od života, ali ne zna koliko mu je ostalo, te treba biti u stalnoj pripravnosti za smrtni čas, jer ne zna kada će umrijeti. Njegov je primjer sličan primjeru spremnog učenika, pa ako učitelj kaže: "Dat ću vam iznenadni ispit." Vrijedan učenik će

svaki dan biti spreman za ispit. Međutim, lijen će reći: "Moguće je da ispit bude sljedeće sedmice." Zbog toga se neće pripremiti, pa ako ispit bude prije toga, on će se kajati i neće položiti ispit. Ovo ja značenje riječi Ibn Omera: *"Ako omrkneš ne očekuj jutra, a ako osvaneš ne očekuj noć. Uzmi od zdravlja prije bolesti i od života prije smrti."* - Zdravlje nije vječno, a također ni život, te zbog toga Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Iskoristi petero prije petero: mladost prije starosti, zdravlje prije bolesti, bogatstvo prije siromaštva, slobodno vrijeme prije zauzetosti, život prije smrti."***[75]

Putnik na putu nailazi na odmarališta na kojima se treba okrijepiti, ili će, u protivnom podleći na putu. I vjernik se mora okrjepljivati na stanicama znanja i druženjem sa pobožnim. On se, također, susreće sa poteškoćama na putu. Putovanje je dio patnje, pa se i vjernik se sususreće sa poteškoćama i nezgodama na svome putu Allahu, dž.š. Uspjet će u izvršavanju obaveza jedino suzdržavanjem od grijeha i strpljivošću u poteškoćama. Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Džehennem je prekriven strastima, a Džennet poteškoćama."***[76] Tako je uvijek, svi su putevi do veličanstvenih ciljeva bodljikavi i teški, dok su putevi do niskih i beznačajnih stvari laki. Natprosječnost je u školi moguća, mada teška, ali je propalitet laka stvar koju može ostvariti ko god hoće. Nema uzvišenijeg ni vrjednijeg cilja od Dženneta, te se zbog toga teškoća puta slaže sa vrijednošću cilja. Zar nije Allahova roba skupa, zar nije Allahova roba Džennet!?

[75] Hadis je vjerodostojan, bilježi ga El-Hakim u Mustedreku, 4/306, "Kitabu-r-rekaik".
[76] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/320, "Kitabu-r-rekaik", 28. poglavlje, hadis br. 6487.

Dugoročna nada

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"...i ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden - taj je postigao što je želio."***[77] ***"Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znat će oni!"***[78]

Od Abdullaha b. Mes'uda, r.a., prenosi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., iscrtao četverougao, potom središnju crtu koja je izlazila iz četverougta, potom je povukao manje crte sa strane one središnje i rekao: 'Ovo je čovjek, ovo mu je smrtni čas (edžel) kojim je okružen' - ili ga okružuje. – 'Ovo što izlazi je njegova nada, a ove su male linije nevolje, pa ako ga jedno mimoiđe drugo će ga pogoditi, a ako ga drugo mimoiđe treće će ga snaći'."***[79] Ali b. Ebu Talib, r.a., rekao je: *"Dunjaluk odlazi, a ahiret dolazi. Svaki od njih ima sinove, budite sinovi ahireta, a ne sinovi dunjaluka. Danas je djelo bez polaganja računa (obraču-na), a sutra je polaganje računa, a nema djela."* Dugoročna nada upućuje na ljubav prema dunjaluku i nemarnost prema ahiretu, Ko je ovakav, on je od onih koji odgađaju tevbu. Lijeni odgađaju izvršenje Allahovih naredbi i okorjelih su srca. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"…pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna."***[80] Ovo je za onoga ko se dugo nada dunjaluku. Međutim, obična nada koja ne udaljava od ahireta nije štetna. Štaviše, da nije nade niko ništa ne bi radio, te se od čovjeka traži da učestvuje u izgrađivanju Zemlje u granicama Allahova, dž.š., zadovoljstva. Ako u tome prijeđe granicu, te počne zaboravljati na Allaha, dž.š., to je pokuđena nada. El-Buhari spomenuo je dva ajeta, hadis i Alijinu izreku. Ajeti sadrže podsjećanje na ahiret, Džennet i Džehennem, te nema sumnje da to liječi problem duge nade u čovjekovoj duši.

---

[77] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 185.

[78] Prijevod značenja sure El-Hidžr, 3.

[79] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/235, "Kitabu-r-rekaik", 4. poglavlje, "Fi-l-emeli ve tulihi", hadis br. 6417.

[80] Prijevod značenja sure El-Hadid, 16.

Riječ pomjeranje (zahzeha) upotrebljava se za stvari koje se pomjeraju samo uz težak napor, te se kaže pomjerio stijenu, a ne kaže se pomjerio list. U ovom je dokaz da je spas od vatre vrlo težak, jer je put do Dženneta pokriven onim Sto je mrsko nefsu. *"Džennet je pokriven neprijatnostima; tj. poteškoćama."*

Riječi zuhziha (biti udaljen) i udhile (bili uveden) u pasivu su, mada je i s ovim poznat počinilac, te je Onaj Koji spašava od vatre i uvodi u Džennet Uzvišeni Allah. Ovdje se nalazi dokaz da se čovjek ne može spasiti vatre, niti ući u Džennet, osim uz pomoć Allaha, dž.š. Da nije Allahove pomoći, ne bi bio upućen.

Riječ pobjeda (fevz) došla je u ajetu kao apsolutna, neograničena, da dobije neku nagradu. Pobjedio je u utrci (osvojio je prvo mjesto) itd. "Uspjeh" je ograničen, jer je određen vremenski. Međutim, uspjeh u Džennetu je neograničen, pa ko uspije dobiti Džennet, uspio je u svemu, kao što je to i vječni uspjeh, neoznačen vremenski.

Život je na dunjaluku uživanje samo za onog koji je zaveden i prevaren i ne zna zbog čega je stvoren, kuda ide, šta je pred njim, kao što dunjalučko uživanje nije ništa drugo nego obmana ili nestalna sjena. Pravo uživanje koje zaslužuje trud je uživanje na ahiretu.

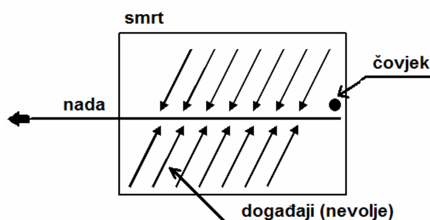
Što se tiče stila u riječima "Pusti ih neka jedu i naslađuju se" on predstavlja prijeteći stil. Ti npr. ako narediš nešto djetetu, te primjetiš da namjerava prekršiti naređenje i ustrajati u onome što želi učiniti, tad mu kažeš: "Dobro, radi šta hoćeš!" Ali ne namjeravaš mu dozvoliti da uradi šta hoće, nego želiš reći: "Uradi šta hoćeš, ali ćeš vidjeti kako ću te kazniti," Tako je i ajet došao u ovom prijetećem stilu, te je zbog toga ajet završen riječima: "znat će oni".

Nada odvodi od ahireta i truda za ahiretom. Već smo objasnili da sve ono šio odvodi od ahireta ne zaslužuje da se obazire na njega. Nada je jedno od šejtanskih sredstava u njegovoj borbi protiv čovjeka i odvraćanju od Allahovog puta.

U hadisu je sljedeće:

Poslanik, s.a.v.s., koristio je mnoga sredstva kako bi približio značenje umovima svojih ashaba, tako, primjerom, poređenjem, pitanjem i dijalogom, pričom ili, kao u ovom hadisu, crtežom na zemlji radi pojašnjenja. Daija se u ovome treba ugledati na poslanika, s.a.v.s. To je jedan od uzroka uspjeha da've i njenog uticaja na ljudska srca i razum.

Najbliže je onome što je nacrtao Poslanik, s.a.v.s., ovaj oblik:

U ovom hadisu Allahov nam Poslanik, s.a.v.s,, ukazuje na činjenicu da je čovjek sa svih strana okružen svojim određenjem iz kojeg mu nema izlaza i nema nade da će se spasiti od smrti.

Prepreke su sve ono što čovjeka zadesi; bolest, nesreća, nedaća u kojoj mu život bude u opasnosti. Ovakvih prepreka je mnogo. Njene strelice su uperene i gađaju čovjeka u njegovom životnom putovanju. Neke ga nikako ne pogađaju, a neke ga pogađaju, ali nisu presudne. Obje vrste su upozorenje i podsjećanje čovjeka na smrt. Npr., ako je čovjek izložen automobilskoj nesreći, te se iz nje izađe s povredama ili bez njih, trebalo bi da se prisjeti da je mogao umrijeti u njoj, i da vidi šta je pripremio za ahiret. Vjernik se koristi ovakvim nesrećama te još više radi dobra djela, dok nemaran i ne zna zbog čega je bio izložen nesreći, niti zašto se spasio. Ne uzima pouku iz svih upozorenja i opomena, i tako ostane sve dok ne dođe uzrok, koji ga dokrajči i usmrti.

Iako čovjek zna da ne može pobjeći od smrti i vidi da ga zuročnici smrti vrebaju sa svih strana, on ostaje nadugo se nadajući u

životu. Njegova nada prelazi granice njegova života. Čak je teško naći kraja njegovoj nadi. Koliko god živi, nada se proteže dalje itd. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Srce starca ostaje mlado u dvije stvari: ljubavi prema dunjaluku i velikom nadanju."***[81] Čovjek, što god duže živi, nada mu se ne smanjuje, nego koliko god stari, sve više žudi za imetkom, gajeći sve veću nadu u dunjaluk, jer kad god osjeti da mu se bliži kraj života i gubitak imetka, sve mu se više povećava ljubav prema njemu, kao i njegova želja da ih očuva. Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Čovjek stari, a s njim stare dvije stvari: ljubav prema imetku i dušom životu."***[82] Dakle, te dvije stvari rastu s njim, njen intenzitet ne opada niti ostaje isti.

"A ovo je njegov smrtni čas koji ga okružuje" ili "kojim je okružen". Prenosilac nije siguran koje je ispravnije, s tim da obje predaje imaju isto značenje. Ovo je jedan od mnogih dokaza pouzdanosti i preciznosti prenosilaca hadisa. Kada je ovakav slučaj bio u prenošenju jednog značenja, oko kojeg su se složili, nema sumnje da su u onome što je bilo različitog značenja bili još oprezniji i precizniji. Primjer je toga i ono što se prenosi od Ebu Zerra, koji kaže: ***"Vrijeđao sam čovjeka, vrijeđao sam ga njegovom majkom,*** a Allahov mi Poslanik, s.a.v.s., reče: ***'Ebu Zerre, zar ga vrijeđaš njegovom majkom? Ti si čovjek koji pri sebi ima džahilijjetskog."***[83] U ovom hadisu Poslanik, s.a.v.s., kudi Ebu Zerra zbog ovakvog postupka. Ebu Zerr mogao je da o ovome ne priča, nego da o tome kazuje neko od ashaba ko je prisustvovao događaju, ali vidimo da on o tome priča sa svom pogrdom i prenosi događaj bez mijenjanja. To je vrhunac znanstvene povjerljivosti (emaneta) koja se, u naše vrijeme, proširila u hadisu, ali njeno primjenjivanje u stvarnosti nije ni blizu onome što su provodili prenosioci hadisa.

---

[81] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/239, "Kitabu-r-rekaik", 5. poglavlje, hadis br. 6420.
[82] Prethodni izvor, hadis br. 6420.
[83] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 1/84, "Kitabu-l-iman", 22. poglavlje, "El-measi min emri-l-džahilijje", hadis br. 30.

Riječi Alije, r.a., imaju (između ostalih) sljedeća značenja: Čovjek je krenuo na svoje putovanje u život otkako se rodio do momenta smrti. Svake minute se udaljava od polazišta, a približava odredištu.

Ljudi na ovom putu; postoji vrsta ljudi koja je dunjaluk učinila glavnini ciljem i oni su dunjalučki sinovi, i druga vrsta koji su ahiretuzeli za krajnji cilj, te dunjaluk smatraju samo sredstvom stizanja do ahireta. Od njega uzimaju samo ono šio će im pomoći da uspiju na ahiretu a ostavili su ono što bi ih u tome moglo omesti. Zatim kaže, "budite ahiretski sinovi", a ne dunjalučki.

Potom, njegov govor podsjeća na to da je dunjaluk mjesto za rad (djelovanje), a na kome se ne polaže račun, dok je sa ahiretom slučaj obrnut. Ovo je bitna činjenica koju su neki zanemarili, te su zalutali. Ima ljudi, koji kada ih Allah, dž.š., iskuša nečim, potom nečim drugim, šejtan im uđe u srce i počne ih navoditi da posumnja u Allahovu pravednost čak i Njegovo postojanje, došaptavajući mu: "Ako si u pravu, što te Allah iskušava? Što ti ne da što hoćeš na dunjaluku, a ti Ga obožavaš i pokoravaš mu se? Koja je korist od tog pokoravanja i pridržavanja?" itd. Ako čovjek zna činjenicu na koju smo ukazali, smirit će se, strpjeti se, zadovoljiti i suzdržati, a ako ne poznaje, zabludjet će, uznevjerovati i izgubiti i dunjaluk i ahiret. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"Ima ljudi koji Allaha obožavaju površno; ako ga zadesi dobro, on je smiren, a ako ga zadesi iskušenje, vrača se svom nevjerovanju, pa taka izgubi i ovaj i onaj svijet. To je, uistinu, očiti gubitak."***[84]

Nakon što smo izložili ono što je u ajetima, hadisu i Alijinoj, r.a., izreci, spomenut ćumo nešto od onoga što je rečeno o nadi i njenom trajanju.

Pripovijeda se da je jedna od oporuka Isaa, a,s., svojim drugovima bila da je rekao o dunjaluku: "Prođite ga i ne izgrađujte

[84] Prijevod značenja sure El-Hadždž, 11.

ga ko na morskim talasima gradi kuću!? To vam je dunjaluk, pa ga no uzimajte za obitavalište."

Ušli su neki ljudi kod jednog pobožnjaka i rekli: "Vidimo da ti je kuća kao u onog koji odlazi." On odgovori: "Ne odlazim, nego sam protjeran (sa dunjaluka)."

Neko je upitan: "Kolika ti je nada?" Pa reče: "Kolika će nada biti kod onog čija je duša u tuđoj moći!?"

Ko kaže "Nema istinskog boga osim Allaha" (la ilahe illallah)

Od Utbana b. Malika el-Ensarija, r.a., prenosi se da je rekao: **"Došao mi je Allahov Poslanik, s,a.v.s., i rekao: *'Nema nijednog Allahovog roba koji dođe na Sudnjem danu sa riječima: 'Nema istinskog boga osim Allaha', želeći time Allahovo zadovoljstvo, a da mu Allah neće zabraniti vatru.'"***[85] Neki ljudi shvataju ovaj hadis površno, smatrajući da čovjek ako to kaže neće ući u vatru a ući će u Džennet, makar radio i nedozvoljena djela i ne izvršavao farzove. Nema sumnje da se ovo mišljenje kosi sa mnogim jasnim i neoborivim izvornim tekstovima koji kazuju da će musliman griješnik biti kažnjen zbog svojih grijeha, čak i ako umre sa šehadetom.[86] Zbog toga je nužno razumijevanje svih tekstova skupa, ne izuzimajući ništa iz njih. Vjerodostojni tekstovi se međusobno nadopunjuju i nisu suprotni jedni drugima, pa nije dozvoljeno nešto od njih uzeti, a nešto odbaciti, kao što bi prohtjevi žele, a šejtani uljepšavaju. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete? Onoga od vas koji čini tako stići će na ovom svijetu poniženje, a na Sudnjem danu bit će stavljen na muke najteže. - A Allah motri na ono što radite."***[87] Ponižavajući život koji živi islamski svijet nije ni zbog čega drugog nego zbog ideološkog i moralnog pridržavanja dijela islama, a ostavljanja preostalog, jer onaj ko radi tako, ne slijedi Knjigu, nego strasti. Kako da razumijemo ovaj hadis a da ne dođe u sukob sa drugim hadisima? Učenjaci imaju o tome više stavova.

[85] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/241, "Kitabu-r-rekaik", 6. poglavlje, hadis br. 6423.
[86] Osim ako mu Uzvišeni Allah, subhanehu ve te'ala, Svojom milošću na Sudnjem danu ne oprosti. (Op. rec.).
[87] Prijevod značenja sure El-Bekare, 85.

Prvo

U hadisu ima jedna neizgovorena riječ. Da je spomenuta bilo bi ispravno značenje bez neslaganja sa ostalim tekstovima. Primjeri za to su mnogi u Kur'anu, hadisu i arapskom jeziku Uzvišeni Allah kaže: ***"…pitaj grad"***[88], zna se da se grad ne pita niti grad odgovara, nego se podrazumijeva ***"...pitaj stanovnike grada."*** Na drugom mjestu Allah, dž.š., kaže: ***"Zabranjuje vam se strv i krv i svinjsko meso"***[89], tj. jedenje toga. ***"Zabranjuju vam se majke vaše i kćeri vaše"***[90], - znači, zabranjeno vam ih je ženiti. Tako je i ovaj hadis u značenju: ***"A da mu Allah ne zabrani vječni boravak u vatri."*** Zabrana vjerniku koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., je vječno boravljenje u Džehennemu, a nije sam ulazak u njega. Vjernik - griješnik će biti u vatri[91], ali neće vječno u njoj ostati.

Drugo

Onaj koji će biti zabranjen vatri je vjernik griješnik koji se prije smrti iskreno pokajao, u vrijeme kad se pokajanje prima. Koji su uslovi da bi se tevba (pokajanje) primila kod Allaha, dž.š.?

Napuštanje grijeha; ko je lagao treba napustiti laž, ko je slušao muziku treba je ostaviti, ko nije klanjao, treba počeli klanjati redovno, ko e vidio ružno a nije ga prezirao da naređuje dobro, a odvraća od lošeg itd. Nema sumnje da je neiskren onaj ko izgovara tevbu a i dalje ustrajava u grijehu. On se izigrava s Allahom, dž.š. Mjerilo je iskrenosti zalaganje i ponašanje, a ne priča i samo izgovaranje. Pripovijeda se da je lovac pucao na jato ptica, pa ih je nekoliko pogodio. Palo ih je nešto mrtvih i nešto ranjenih, pa ih lovac poče sakupljati. Vrijeme je bilo vrlo hladno, pa su mu suze udarile na oči.

---

[88] Prijevod značenja sure Jusuf, 82.
[89] Prijevod značenja sure El-Maide, 3.
[90] Prijevod značenja sure En-Nisa, 23.
[91] Osim ako mu Uzvišeni Allah, s.v.t., kao što smo kazali, ne oprosti. (Op. rec.)

Ranjeni ptica je rekla drugoj: "Pogledaj kako je lovac milostiv prema nama, da plače." Druga joj odgovori: "Ne gledaj u njegove suze, nego šta mu ruke rade!"

Koliko je ljudi koji od islama imaju samo ime, od morala samo ono što govore, a od tevbe samo iprazan govor ili pretvaranje pred ljudima.

Kajanje za počinjene grijehe; ovo je još jedno mjerilo i uslov ispravne tevbe. Iskrenog je pokojanja onaj koji priželjkuje da se vrijeme vrati i da radi ono što je propustio, promijenivši svoje ponašnje i radeći po Allahovoj naredbi. Kada bi npr. otac udario svoga sina štapom i nanio mu trajnu povredu, kako bi se osjećao kada pogleda svog sina kojeg je zadesilo što ga je zadesilo zbog njega? Osjećao bi kako mu se srce cijepa od kajanja zbog učinjenog i žarko bi želio da to nije uradio. To je kajanje koje pokajnik, kada osjeti, može ustvrditi da je iskreno. Onaj ko priča o svojini grijesima sa svijetom, ispunjen ponosom zbog urađenog i koji se ljudima hvališe svojom prošlošću, on je lažne tevbe i obmanjuje ljude. To je osoba koja nije napustila grijehe, iz straha od Allaha, dž.š., nego iz stida i straha od ljudi, jer je dobio položaj ili zašao u godine, te ne može nastaviti s griješenjem, zato što društvo ne podnosi griješenje njemu sličnih, lako je ostavio griješenje, on priželjkuje mogućnost da ga nastavi jer se nije pokajao za svoje postupke. Jedan od znakova iskrene tevbe je plač iz straha od Allaha, dž.š,, kad se prisjeti svojih grijeha. Ovakav plač u osami briše grijehe i pere dušu od prljavštine, Odlučnost da se više ne vraća grijehu; ovo je uslov za iskrenu tevbu. Ako čovjek koji nije obavljao namaze počne klanjati uz ramazan, pa kada se sjeti i zapita hoće li nastaviti klanjati i poslije ramazana, odluči da neće klanjati do sljedećeg ramazana, ili sam sebi kaže "poslije ramazana razmislit ću o tome i radit ću što budu okolnosti i stanje iziskivali", ovaj čovjek nije nikakav pokajnik. On ima nagradu za svoje klanjanje u ramazanu, ali je odgovoran za svoju bahatost prema

namazu i njegovo odgađanje. Potrebna je odlučnost u tome da se ne vraća na grijeh, a ne samo pomisao i jaka želja. Ako je čovjek odlučan da se ne vrati grijehu, ali ga šejtan prevari, neka obnovi tevbu itd. Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah zaista voli one koji se mnogo kaju."***[92] To su oni koji kada god pogriješe požure učiniti tevbu i obnoviti je, s čvrstom odlukom, svaki put, da se ne vračaju grijehu. Ko učini grijeh, a onda se jezikom pokaje i kad god mu se ukaže prilika za grijeh, počini ga bez oklijevanja, potom se pokaje, to nije pokajnik, već je iskreno pokajanje učinio onaj koji svim srcem odluči da se ne vrati grijehu.

Da se drugima povrati njihova imovina (ili neko drugo pravo); ovo je uslov za iskreno pokajanje, jer pokajnik, kao što snio rekli, priželjkuje da se vrijeme vrati, kako bi se udaljio od onoga što je uradio. Ko je ovakav, on će vratiti prava oštećenom. Ako prava pripadaju ljudima, vratit će koliko može, ko je uzeo novac bespravno, vratit će ga vlasniku, a ako ga ne poznaje a mogao bi ga sresti u budućnosti, sačuvat će ga dok ga ne sretne, a ako ne postoji mogućnost da se sretne sa njim, podijelit će taj novac kao milostinju da bi se riješio nedozvoljenog imetka. Ako su prava oštećenih takva da se ne mogu vratiti, zatražit će od njih oprost. Onaj koji je psovao nekome ili ga nečim uvrijedio, bit će riješen odgovornosti prema tom čovjeku ako mu ovaj dobrovoljno oprosti. Ako je nekoga ogovorio, potrebno je da porekne ono što je govorio pred onima kojima je govorio i o kome je govorio, ako je moguće, te će, npr. reći: "Pokazalo se da je ono Sto sam govorio neispravno i da je taj i taj čist od toga." Pohvalit će ga dobrom kojeg o njemu zna, ili će od njega zatražiti da mu oprosti itd. Što se tiče Allahovih, dž.š., prava, prevladavajuće je da i njih treba nadoknaditi i da je to jedan od uslova za tevbu. Ko se pokajao, a ima propuštenih namaza, posta, zekata i slično, on to treba nadoknaditi. Na ovo upućuje predaja od Ibn Abbasa, r.a., u kojoj

[92] Prijevod značenja sure El-Bekare, 222.

je rekao: ***"Došao je neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Allahov Postaniče, majka mi je umrla, a trebala je postiti mjesec dana, hoću li napostiti za nju?' On mu odgovori: 'Da dug je prema Allahu najpreči da se oduži'."***[93] Zapažamo da mu Poslanik, s.a.v.s., nije rekao samo "da", nego mu je pružio opće pravilo za post i ostala Allahova, dž.š., prava, pa je rekao: *"Allahov je dug najpreči da se oduži."* Ovo obuhvata sve dugove prema Allahu, dž.š,, bez izuzetka. Ako se radi o grijehu koji se ne može nadoknaditi počinjenom, kao što je pijenje alkohola, za ovo su dovoljni prethodni uslovi i on treba činiti Sto više dobrih djela pored farzova. Uzvišeni Allah kaže: ***"Dobra djela zaista poništavaju hrđava."***[94] Ako se ispune svi ovi uvjeti tevba je primljena. Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo iz lakomislenosti, i koji se ubrzo pokaju, njima će Allah oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je. A nema pokajanja onim koji čine hrđava djela, a koji, kada se nekom od njih približi smrt, govore: 'Sad se zaista kajem', a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."***[95] Tevba se ne prima osim u odgovarajuće vrijeme prije jednog od dvoga:

Prije smrtne agonije, što znači, a Allah, dž.š., najbolje zna, da Čovjek dođe u stanje u kojem je siguran da smrt dolazi bez sumnje, kao kad vidi meleka smrti, meleke kazne i sl. Od ovakvog trenutka se ne prima tevba. To je kao tevba faraona-kada je vidio da nema spasa od utapanja, povjerovao je, Ibn Omer, r.a., prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***"Allah prima tevbu sve do smrtne agonije."***[96]

Prije nego Sunce izađe sa zapada, neposredno pred Kijametski dan. Na ovo upućuje ajet: ***"Zar oni čekaju da im***

[93] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 4/192, "Kitabu-s-savm", 40. poglavlje, "Men mate ve 'alejhi-s-savm", hadis br. 1953.

[94] Prijevod značenja sure Hud, 114.

[95] Prijevod značenja sure En-Nisa', 17-18.

[96] Džami'u-t-Tirmizi, 5/208, "Kitabu-d-dea'vat", 103. poglavlje, broj hadisa 3603. Hadis je hasen (dobar).

meleki dođu, ili kazna Gospodara tvoga? Onoga dana kad neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio. Reci: 'Samo vi čekajte, i Mi ćemo, doista, čekati'."[97]

Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je rekao: ***"Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.:*** *'Ko se pokaje prije nego Sunce izađe* ***sa*** *zapada, Allah će mu oprostiti'."*[98]

Šejtanski metodi udaljavanja čovjeka od pokajanja (tevbe)

Ako šejtan kod čovjeka primjeti da razmišlja o tevbi, on ne stoji spuštenih ruku, jer čovjekova tevba uništava sav šejtanov trud da ga navede na grijeh, a šejtan ne može podnijeti da mu trud uzalud propadne. Zbog toga je najaktivniji kada čovjek razmišlja o tevbi i prije smrti. Koja su njegova sredstva u odvraćanju od tevbe? Ona su mnogobrojna, a najhitnija su:

Prikazivanje lijepim

Šejtan ne dolazi čovjeku direktno od njega tražeći da čini zlo, a da ostavi dobro, nego uzima nefs kao sredstvo zavođenja. Nefs, kao što smo rekli, sklon je strastima, a šejtan koristi ovaj put, te čovjeka podsjeća na stvari u kojima ima strasti koje su nefsu drage i kojima naginje. Ako musliman čuje ezan za sabah u hladnoj i tamnoj noći, šejtan mu kaže: "Spavaj, krevet je vruć, a ti si umoran." Kada dođe ramazan u godini kada su dani vrući i dugi, podsjeća na hladnu vodu i hranu koju voli nefs. Spominje ove zabranjene stvari drugim imenima kako čovjeku ne bi bile odbojne. Tako, pobunu protiv Allahovih naredbi zove slobodom, kamatu - korišću, alkohol - duševnim napicima, ples i muziku - umjetnošću itd.

[97] Prijevod značenja sure El-En'am, 158.

[98] Sahihu Muslim, 4/2076, "Kitabu-z-zikr", 12. poglavlje, "Istihbabu-l-istigfar", hadis br. 2703.

Obmana

Ovdje šejtan pokušava zavarati razum, te uvjeriti da je ono Sto smatra zabranjenim (haramom), ustvari, dozvoljeno (halal) i da u tome uopće nema nešto opasno. U tome se pomaže nekim nastranim izrekama. Ako čovjek hoće uzeti kamatni kredit kako hi napravio kuću, šejtan mu kaže: "To nije haram, jer ti ne želiš da iskoristiš ljude, nego samo da zakloniš sebe i svoju djecu, Šta u tome ima pogrešno?" Ako ne želi slušati svirku i pjesmu, kaže mu: "Što samom sebi to zabranjuješ, a ima učenjaka koji to dozvoljavaju. Ona opušta dušu i nerve i nikome ne škodi, pa kako može bili haram? " Ne zna da su mjerilo zabranjenog i dozvoljenog šerijatski dokazi, a ne koristi kojima se zanose neki ljudi. Ako hoće postili ramazan, kaže mu: "Nije ti zabranjeno da ne postiš, ti si učenik, imaš ispile, te zbog loga možeš ne postiti, šta više, to ti je obaveza." Ako se hoće ustegnuti od pozdravljanja i zajedničkog sijela sa ženama, kaže mu: "Time odbijaš ljude od islama. Rukuj se i sjedi sa ženama, kako bi dokazao kako je islam otvorena vjera, koja zastupa društvene odnose," itd.

Odgađanje

On ovdje upotrebljava dugo nadanje da bi čovjeka okrenuo od kajanja i dobrih djela. Ako ne koristi uljepšavanje zabranjenog i odvraćanje od dobra, a čovjek bude odlučan da se pokaje, on mu kaže: "Nije loše da se pokaješ, ali čemu žurba, još si u cvijetu mladosti? Sačekaj da okončaš školovanje." Kada završi školu, kaže mu: "...dok se zaposliš." Kada se zaposli, kaže mu: "...dok se oženiš, brak je pola vjere i on će ti pomoći u tevbi." Kada su oženi, kaže mu: "dok obezbjediš budućnost sebi i svojoj djeci," potom mu kaže: "...dok obaviš hadž." Tevba poslije hadža je vrijednija, jer se vraćaš od grijeha kao na dan kad te majka rodila itd. Tako sve dok u njemu ne umre želja za tevbom zbog stalnog odlaganja ili dok ne umre prije ne pokajavši se. Ako čovjek umre prije tevbe, šejtan uzklikuje. Dobio je rat protiv čovjeka. Čovjek bi se morao, u

situacijama kad ga šejtan nagovara, prisjetiti da smrt dolazi iznenada. Koliko ljudi omrkne u kući, s porodicom i zdrav, a ne osvane, ili osvane, a ne omrkne, Koliko je gradova koji su mimo živjeli i njihovim stanovnicima smrt nije ni naumpadala, a zadesi ih zemljotres, kuće se poruše, na hiljade ljudi umire u nekoliko sekundi. Ko ti garantira da ćeš živjeti još vremena da bi se pokajao?

Nipodaštavanje grijeha

To je još jedan od šejtanskih metoda. Kaže: "Zbog čega se kaješ? Šta si uradio da bi se kajao? Ti si u odnosu na druge, među najboljim ljudima, Tevba je za one koji imaju mnogo velikih grijeha, a ti nisi od njih. Ne brini se zbog toga. Čak i da imaš duplo više grijeha, to je malo u odnosu na druge, a Allah prašta i milostiv je, ne kažnjava ljude koji su kao ti."

Prikazivanje djela teškim čovjeku, poslije tevbe

Tevba iziskuje uzornost, a ona je teška za nefs i privlači neprijateljstvo zabludjelih, šejtan mu kaže: "Što se kaješ i podnosiš ovakve teškoće i gubiš prijašnje prijatelje?" Potom: "Ljudi neće vjerovati da si se pokajao nego će govoriti: 'Pogledajte onog griješnika i propalicu, ide u džamiju i klanja'."

Beznađe

Ovaj način uspijeva s nekim ljudima koji su pretjerali u grijehu, a potom se htjeli pokajati te ih je nadvladao strah nad nadom. Šejtan im prilazi ovim putem i kaže im: "Allah ne prima tevbu od takvih, koji imaju grijeha kao ti, Kako da ti Allah primi tevbu, a uradio si to i to?" Nabroji mu sve grijehe koje je počinio. Tako mu šejtan prikaže da mu Allah neće primiti tevbu i time ga okrene od pokajanja. Čovjek se treba sjetili Allahovih riječi: ***"Reci: 'O robovi Moji koji ste se prema sebi odriješiti, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv'."***[99] Beznađe je novi grijeh,

[99] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 53.

sam po sebi. Uzvišeni Allah kaže: ***"Čovječe, što Me zamoliš i ponadaš se, oprostit ću ti, a zatim Me zamoliš za oprost, oprostiću ti, i ne marim. Čovječe, kad bi došao pred Mene s grijesima kolika je Zemlja, zatim Me sretneš a da Mi nisi pripisao sudruga, dočekat ću te s oprostom tolikim kolika je Zemlja."***[100]

Sve su ove blagodati za onoga koji se iskreno pokaje, ispunjavaj uči uslove koje smo naveli. Ima mnogo dokaza za to. Zadovoljit ćemo se onim što smo naveli. Onaj ko misli činiti grijehe koliko on hoće, a zatim se, na kraju života, pokaje Allahu, s.v.t., On je takvom u zasjedi. Neka se prisjeti Allahovih, dž.š., riječi: ***"Oni su zamke pleli, a Allah ih njima postavljao, jer Allah to najbolje umije."***[101] Čovjek može prevariti ljude, ali ne može prevariti Allaha, dž.š.: ***"Oni nastoje prevariti Allaha i one koji vjeruju, ali oni, i ne znajući, samo sebe varaju. Njihova su srca bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih čeka bolna patnja zato što lažu."***[102] Ko se ovako ponaša prema Allahu, dž.š., On će ga kaznili odakle se i ne nada i omest će njegovu spletku i zavjeru. Iznenada će ga usmrtiti, i neće mu dati priliku da se pokaje zbog svojih djela, ili ga Allah, dž.š., napusti u smrtnim mukama i ne ojača ga, ne pomogne ga protiv šejtana koji ga pokušava učiniti nevjernikom u smrtnom času, kako bi bio stanovnik Džehennema. Neki učenjaci kažu o tome: "Šejtan se čovjeku u smrtnoj agoniji, prikaže u liku umrlog mu npr. oca i kaže: 'Sinko', plačući i želeći mu dobro - 'ne želim ti osim dobro, zato ne umiri kao musliman, nego umri npr. kao kršćanin'." Ako je bio ispravan u svom ophođenju s Allahom, đž.š., On će ga oćvrstiti u istini, a ako se bio pretvarao u svom ophođenju s Allahom, dž.š., On će ga napustiti, te će možda umrijeti kao nevjernik i vječno ostati u Džehennemu. Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah će vjernike postojanom riječju***

[100] Džami'u-t-Tirmizi, 5/208, "Kitabu-d-de'avat", 106. poglavlje, hadis br. 3608. Hadis je hasen.

[101] Prijevod značenja sure El-Enfal, 30.

[102] Prijevod značenja sure El-Bekare, 9-10.

učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti. Allah radi šta hoće."[103]

Vratimo se mišljenjima učenjaka o značenju Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: *"Svaki Allahov rob, koji dođe na Sudnji dan, a* ***rekao je: 'Nema*** *istinskog boga osim Allaha!' želeći time* ***Allahovo, dž.š.****, zadovoljstvo, vatra će mu sigurno biti* ***zabranjena."***

Ovaj je hadis rečen prije nego što su objavljeni propisi i zabrane, kada se od muslimana nije tražilo ništa drugo osim svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, a o djelima nije bilo još ništa objavljeno. Neki ljudi smatraju da je ovo mišljenje uvjerljivo, ali je ono slabo. Na to upućuje činjenica da je prenosilac hadisa ensarija. Poslanik, s.a.v.s., izgovorio je hadis u kući ovog ensarije u Medini. Nema sumnje da je u ovom periodu već postojala skupina naredbi - zabrana i šerijatskih propisa. Zbog toga se ne treba oslanjati na ovo mišljenje.

Zabrana vatre nije samo za onoga ko kaže samo jezikom nego ko se ponaša u skladu s tim. Neko će pitati: "Gdje je ovo spomenuto u hadisu?" Odgovor je u tome da se hadis treba razumijevati u skladu sa ostalim tekstovima koji govore o ovome, kao što i sam hadis sadrži ono što upućuje na to riječima: "...tražeći time Allahovo zadovoljstvo", što znači da je treba izgovoriti iskreno, a onaj ko je iskren nema razlike između njegovih riječi i djela... Ako, pak, izgovori (rečenicu - Nema boga osim Allaha!) jezikom, a radi suprotno tome, onda je to munafik (licemjer) i to nije iskrenost. Značenje riječi "Nema istinskog boga osim Allaha", kao što kažu učenjaci, obuhvata jedinost Gospodara, božansku jedinost i jedinost Imena i Atributa. Ovo ćemo malo podrobnije objasniti.

---

[103] Prijevod značenja sure Ibrahim, 27.

Vrste tevhida

Tevhidu-r-rububijje (Božanska jedinost); to je čvrsto uvjerenje da je samo Allah, ﷻ, stvoritelj svega i On upravlja svemirom i nema sudruga. U ovom se značenju tevhidu-r-rububujje dijeli na dvoje:

- stvaranje
- upravljanje.

Muslimani, danas, ne sumnjaju da je Allah, dž.š., Stvoritelj, ali ovo nije dovoljno, nego se mora vjerovati i da On Jedini upravlja svemirom. Uzvišeni Allah kaže: ***"Samo On stvara i upravlja."***[104] On, neka je slavljen, nije stvorio stvorenja, a potom ih ostavio bez naredbi i zabrana. Nije ostavio bezvlašće bez zakona koji će to regulisati, nego je On Stvoritelj i Naredbodavac. Kako god je stvaranje samo Njegovo, tako je i zakonodavstvo samo Njegovo i nejma sudruga. Uzvišeni Allah kaže: ***"Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera."***[105] ***"Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio?"***[106] Ko povjeruje da neki ljudi, zakonodavna skupština, neko društvo ili svi ljudi zajedno imaju pravo postavljanja zakona, on je pripisao Allahu, dž.š,, druga, i učinio ono mnogoboštvo koje izvodi iz vjere. Isto, ako je uvjeren da su stvorenja, bilo pojedinačno ili skupno, u stanju da korist donesu ili naštete, ožive ili usmrte, opskrbe, spriječe opskrbu ili je prekinu, ozdrave i si. bez Allahove, dž.š., volje, on je pripisao Allahu, dž.š., druga i ne vjeruje u Njega, makar od jutra do sutra izgovarao Šehadete, klanjao, postio, hadž obavio i tvrdio da je musliman. Uzvišeni Allah kaže: ***"Reci; 'O Allahu Koji svu vlas imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš od onoga od koga hoćeš, Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ, u Tvojoj je ruci svako dobro, Ti, uistinu, sve možeš! Ti uvodiš noć u dan, i uvodiš dan u noć, Ti od neživog***

[104] Prijevod značenja sure El-Ea'raf, 54.
[105] Prijevod značenja sure Jusuf, 40.
[106] Prijevod značenja sure Eš-Šura, 21.

stvaraš živo, i od živog neživo; Ti opskrbljuješ kogo hoćeš, bez računa'."[107] U drugoj suri Allah, dž.š., kaže: ***"Opskrbu daje samo Allah, Moćni i Jaki."***[108] On je jedini Opskrbitelj, Koji nema ortaka, Jedino On daje korist, i jedino On upravlja svemirom. Od Ibn Abbasa, ﵁, pranosi se da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***"...i znaj kad bi se čitav svijet sakupio da ti korist pribavi, ne bi ti mogli koristiti osim onoliko koliko ti je Allah propisao, a kada bi se svi sakupili da ti naškode, ne mogu ti naškoditi osim onoliko koliko ti je Allah propisao, Pera su podignuta, listovi osušeni."***[109]

Tevhidu-l-uluhijje (jedinost robovanja); to je čvrsto uvjerenje da jedino Allah, dž.š., zaslužuje da Mu se apsolutno pokorava. Ovaj je tevhid logični plod tevhidu-r-rububijje. Kako god je Allah, dž.š., jedini Opskrbitelj, Stvoritelj, Koji život daje i usmrćuje itd., On je, isto tako, Jedini Koji zaslužuje apsolutnu pokornost. On nema ortaka, pa zašto se pokoravati drugome, a griješiti prema Allahu, dž.š.? Koji je razlog tome? Svorenja ne mogu sebi niti drugima koristiti, a ni štetu nanijeti, Zašto im se onda pokorava i zašto im se robuje? Ova pokornost nije samo u ibadetima, nego u svemu što je Allah, dž.š., propisao Svojim stvorenjima u svim ovo-svjetskim i ahiretskim djelima obreda (ibadeta), međusobnih odnosa i ponašanja. Od mnogobrojnih dokaza za to su i riječi Uzvišenog Allaha: ***"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, pa ipak žele da im se pred tagutom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede. Kad im se kaže: 'Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!' vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću."***[110] Ko se zadovolji drugim zakonom mimo Allahovog i ko traži drugu presudu mimo Allahove, zadovoljan njome i slobodan u izboru, on ne vjeruje u Allaha, dž.š., i pripisuje Mu ortaka, makar i tvrdio da vjeruje u

---

[107] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 26-27.
[108] Prijevod značenja sure Ez-Zarijat, 58.
[109] Džami'u-t-Tirmizi, 4/76, "Kitabu-l-kijame", zadnje poglavlje, hadis br. 2635. hasen-sahih.
[110] Prijevod značenja sure En-Nisa, 60-65.

Allaha, Poslanika, i Sudnji dan. Tako je isto i s onim koji sudi po nečijem drugom a ne po Allahovom, dž.š., Zakonu, vjerujući da je on bolji od Allahovog ili da je kao Allahov, i da treba suditi po njemu. Takav je kafir, mnogobožac. Kuranski tekstovi su o ovome krajnje jasni. Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici."***[111] Dalje kaže: ***"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nasilnici."***[112] Također kaže: ***"Oni koji nisu suditi prema onom Što je Allah objavio, pravi su grješnici."***[113] Svaki koji ne sudi prema onome što je Allah, dž.š., objavio, smatrajući da je nečiji drugi zakon bolji, pravedniji i preči da se slijedi i primjenjuje, on je kafir, nasilnik, griješnik... Jer ko vjeruje da je zajednica ili zakonodavna skupština u stanju donijeti bolji zakon od Allahovog, on je uvjeren da je taj neko pametniji i mudriji od Allaha, dž.š., te zbog toga može donijeti bolji zakon od Njegovog. Nema sumnje da je ovo jasno nevjerovanje o kojem pametan ne raspravlja. Allah, dž.š., je Taj Koji zaslužuje apsolutnu pokornost, Sãm bez ortaka, te je zbog toga svojstvo vjernika da oni slušaju Allahov, dž.š., Govor i pokoravaju se Njegovim zapovijedima. Uzvišeni Allah kaže: ***"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegovo, i vjernici – svaki vjeruje u Allaha i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: 'Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih.' I oni govore: 'Čujemo i pokoravamo se, oprosti nam, Gospodaru naš, Tebi ćemo se vra-titi'."***[114] Neposlušnost je Allahu, dž.š., svojstvo židova i nevjernika uopće. Uzvišeni Allah kaže: ***"...i kad Smo od vas vaš zavjet primili i brdo iznad vas podigli: 'Čvrsto prihvatite ono što vam dajemo i budite poslušni!' Oni su odgovorili: 'Čujemo, ali poslušati nećemo!' - srca njihova su, zbog nevjerovanja njihova, još bila nadojena teletom. Reci:***

[111] Prijevod značenja sure El-Maide, 44.
[112] Prijevod značenja sure El-Maide, 45.
[113] Prijevod značenja sure El-Maide, 47.
[114] Prijevod značenja sure El-Bekare, 285.

'Ružno je to na što vas vjerovanje vaše navod; ako ste uopće vjernici'."[115] Roditelj zaslužuje da mu se pokorava, ako to nije u suprotnosti sa Allahovom naredbom. Uzvišeni Allah kaže: ***"Ako te budu nagovarati da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne poslušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj."***[116] Vjerski vođa, isto tako, zaslužuje pokornost u onome što ne srdi Allaha, dž.š. Od Abdullaha b. Mes'da, r.a., prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Musliman se mora pokoravati, bilo mu drago ili mrsko, sve dok mu se ne naređuje da učini grijeh, a ako mu se naredi da učini grijeh, onda nema ni slušanja niti pokoravanja."***[117]

Jedinost Allahovih imena i atributa (tevhidu-l-esma' ve-s-sifat); ukratko, to je čvrsto vjerovanje da je Allah, dž.š., Jedini opisan svim svojstvima savršenosti i čist od svih nedostataka. Ko vjeruje da je bilo koje stvorenje opisano svojstvima savršenosti ili da je čisto od nedostataka, pripisao je Allahu, dž.š., sudruga u nekom od Njegovih stvorenja. Zbog toga, u islamu se neko ne smatra bezgriješnim osim onaj koga je Allah, dž.š., sačuvao. U islamu nema niko iznad uobičajnih pravila i čije se mišljenje uzima bez pogovora. Stav svakog čovjeka, može se uvažiti ili odbiti, osim onoga koga je Allah, dž.š., učinio bezgrješnim u dostavi poslanice, a to su poslanici. Poslije ovog izlaganja vidimo da značenja riječi la ilahe iliallah (nema istinskog boga osim Allaha) obuhvata sve oblasti života - ideološke i etičke, vjeru i pokornost Allahu, dž.š., u svemu što je naredio ili zabranio. Ko ih izgovori i radi shodno njima, on je zabranjen vatri, i nikad u nju neće ući, njemu je nagrada kod Allaha Džennet.

---

[115] Prijevod značenja sure El-Bekare, 93.

[116] Prijevod značenja sure Lukman, 15.

[117] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Ferhi-l-Bari, 13/121, "Kitabu-l-ahkam", 4. poglavlje, "Es-sem'u ve-t-ta'ah li-l-imam ma lem tekun el-me'asijeti", hadis br. 7144.

Opasnost od dunjaluka

Od Amra b. Avfa, r.a., bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., poslao Ebu Ubejdu b. Džerraha u Bahrejn da donese džizju (glavarinu). Poslanik, s.a.v.s., bio je sklopio sporazum sa Bahrejnom i kao namjesnika im postavio Alla'a b. Hadremija. Ebu Ubejde donio je novac iz Bahrejna, a Ensarije su čule za njegov dolazak, pa nakon što su klanjali sabah sa Poslanikom, s.a.v.s., oni mu se prepriječile. Allahov Poslanik, s.a.v.s., ih je vidio, i nasmiješivši se, rekao: ***"Mislim da ste čuli za dolazak Ebu Ubejde i da je nešto donio?"*** *Oni rekoše: "Tako je Allahov Poslaniče."* ***"Budite radosni i nadajte se onome što vas raduje. Tako mi Allaha, siromaštvo nije to čega se bojim za vas, nego se bojim da se dunjaluk ne otvori pred vama kao što se otvorio pred onim prije vas, te da se nadmećete u njemu, kao što su se oni nadmetati, pa da i vas zavede kao što je njih zaveo,"***[118] - reče im Allahov Poslanik, ﷺ.

U ovom hadisu stoji obavijest o nečemu što će se desiti u budućnosti, a ovakve istinite obavijesti o budućnosti znakovi su poslanstva. Poslanik, s.a.v.s., obavijestio je o tome da će se dunjaluk otvorili ljudima i da će se oni nadmetati u njemu, što se i desilo. Kada su ensarije čuli za dolazak Ebu Ubejde, došli su i klanjali sabah sa Poslanikom, s.a.v.s., u džamiji. U Medini je bilo nekoliko džamija, te je svaki kvart, u većini slučajeva, klanjao u svojoj džamiji, osim džumanski namaz i u vanrednim prilikama. Sastajali su se na opći namaz u Poslanikovoj, s.a.v.s., džamiji. Kada je Poslanik, s.a.v.s., poslije namaza krenuo kući, prepriječili su mu put, a on je znao šta im je u duši, pa se nasmiješio. To je bila njegova pronicljivost i lijep odnos sa ashabima. Obradovao ih je da će dobiti ono što priželjkuju, ali ih je upozorio na nešto čega se nisu sjetili, a to je da se za njih ne boji siromaštva, nego raskoši. A kakva je opasnost od raskoši?

---

[118] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/243, "Kitabu-r-rekaik", 7. poglavlje, "Ma juhzeru mn zahreti-d-dun'ja ve-t-tennefusi minha", hadis br. 6425.

Raskoš u većini slučajeva zavede čovjeka i poremeti njegov odnos prema Gospodaru, čineći da on skrene od Allahovih naredbi. Uzvišeni Allah kaže: ***"Uistinu, čovjek se uzobijesti, čim se neovisnim osjeti."***[119] Bogatstvo je jedan od uzroka zablude, jer bogataš može sebi priskrbiti mnoge povlastice koje siromah ne može. Mnoge od ovih povlastica su zabranjene od Allaha, dž.š. Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Džehennem je prekriven užicima, a Džennet je prekrivan nedaćama."***[120] Zbog toga je dunjaluk jedan od uzroka skretanja, a skretanje je jedan od uzroka propasti i poniženja. Uzvišeni Allah kaže: ***"Kad hoćemo da jedan grad uništimo, onima koji su u njemu na raskoš navikli, naredimo im (pokornost) a oni se razvratu odaju i tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo."***[121]

- Dunjaluk je uzrok sukoba među ljudima u prošlosti, a i danas. On je uzrok sukoba i raskola medu zajednicama i individuama u istom društvu. Od toga nisu bili pošteđeni ni oni u prvoj generaciji. Odmah nakon bitke na Bedru, došlo je do malog nesporazuma medu nekim ashabima oko podjele plijena. Tada je objavljeno: ***"Pitaju te o plijenu: Reci: 'Plijen pripada Allahu i Poslaniku.' Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici."***[122] Isto tako, plijen je bio uzrok da su mnogi strijelci sišli sa uzvisine u bici na Uhudu, što je bio uzrok promjene toka bitke. Nadmetanje za vlast uzrok je razjedinjenosti islamskog ummeta do danas. Zbog loga je u hadisu jasno došlo: ***"... i nadmetat ćete se oko njega kao što su se oni nadmetali."*** Od Abdullaha b. Amra ibnu-l-Asa prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Kada vam se otvore Perzija i Vizantija, nadmetat ćete se, zatim***

[119] Prijevod značenja sure El-'Alek, 6-7.

[120] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/320, "Kitabu-r-rekaik", 28. poglavlje, hadis br. 6487.

[121] Prijevod značenja sure El-Isra', 16.

[122] Prijevod značenja sure El-Enfal, 1.

ćete zavidjeti jedni drugima, potom ćete se okrenuti ***jedni od drugih a onda ćete se zamrziti."***[123] U Muslimovoj predaji uvodnog hadisa stoji: *"Nadmetat ćete se oko njega kao* ***sto su se oni nadmetali i zavest*** *će vas kao što je i njih* ***zaveo."***[124] Dakle, dunjaluk je uzrok sukoba i nesuglasica koje nište i upropaštavaju ummet, a zanemarivanje dunjaluka uzrok je ljubavi i povezanosti. Poslanik, s.a.v.s. kaže: ***"Ne budi privržen dunjaluk****u, Allah će te voljeti, i ne budi privržen onome što je kod ljudi, ljudi će te voljeti."*[125]

Raskošnost odvodi od spominjanja Allaha, dž.š. *"Zavest će vas kao što je i njih zaveo."* Ako čovjek ima mnogo imetka, obično se brine o tome da ga očuva, trguje, da ga umnoži i uzme od trgo-vaca. To ga progoni noć i dan, te ne nalazi vremena da se poduči vjeri, uči Kur'an, ili obavlja namaz u džematu, klanja nafile, noćni ibadet i sl. Danju je zauzet imetkom, noću sanja n njemu, te sanja da je ostvario veliku zaradu ili pretrpio veliki gubitak itd.

Zajednica koja živi raskošno nije borbena - historija je najveći pokazatelj toga. Prvi muslimani su osvojili pola svijeta, a bili su siromasi, pa kada ih je obasula raskoš, osvajanja su stala. Nakon što se ova bolest proširila, država im je počela slabiti i oni su se počeli povlačiti, Andelus (Španija) je primjer čemu ih je odvela raskoš, i šta je rezultat toga? Kraljevi su se međusobno sukobljavali, podanici udaljili od džihada a krstaši su progutali islamsku državu. Tako slično se desilo i sa Bagdadom, prijestonicom Abbasija, gdje je raskošnost dostigla vrhunac, te se nisu mogli oduprijeti Tatarima (Mongolima). Na drugoj strani, nalazimo siromašni narod Afganistana kako se čvrstoćom koja zadivila svijet oduprli cijeloj ruskoj sili. Narodi koji su navikli na raskoš ne vole džihad. Ne žele se odreći komotnog života i utapanja u strasti, jer će mu

[123] Sahihu Muslim, 4/2274, "Kitabu-z-zuhd ve-r-rekaik", hadis br. 2962.
[124] Prethodni izvor, hadis br. 2961.
[125] Sunen Ibn Madže, 2/1374, "Kitabu-z-zuhd ", 1. poglavlje, "Zuhd fi-d-dun'ja", hadis br. 4201. Hadis je hasen.

džihad uskratiti mnogo ovakvih užitaka. To ne znači da je svo bogatstvo loše i da ono nema dobrih strana. Imetak je blagodat koja se može usmjeriti na dobro, kao što se može usmjeriti i na zlo. Međutim, ljudska stvarnost je da se ova blagodat, u većini slučajeva, podčinjava griješenju a ne pokornosti Allahu, dž.š. Od Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s. rekao: 'Ovaj je imetak sladak. Ko ga uzme kako treba i utroši ga gdje treba, lijepa li je to onda potpora. A ko ga uzme nepravedno i utroši ga gdje ne treba, to je kao onaj koji jede a ne može se zasititi."***[126] Isto tako, ne znači da siromaštvo nema svojih opasnosti, Ono može navesti čovjeka na pogreške i može odvesti u sve u šta odvodi raskoš. Hadis, međutim, ima za cilj da uspostavi ravnotežu u ljudskoj duši. Ljudi, zbog velike ljubavi prema imetku, nisu u stanju vidjeti njegove loše strane, a zbog velikog prezira prema siromaštvu, ne vide dobro u njemu. Hadis upozorava na opasnost raskoši, kako bi se ostvarila ravnoteža u čovjeku, da bi znao da je bogatstvo kušnja, isto kao i siromaštvo, te da sve što se čovjeku dadne treba podrediti samo onome čime je Allah, dž.š., zadovoljan. Islam želi da imetak bude sredstvo pokoravanja Allahu, dž.š., a ne da bude cilj i svrha, ili da mu se robuje mimo Allaha, dž.š. Ne smota ako se posjeduju blagodati dunjaluka, ali treba se paziti da dunjaluk ne obuzme srce. Ako je dunjaluk u tvojim rukama, ti si taj koji ga posjeduje i raspolaže njime kako hoće, ali ako uđe u srce, onda si ti njegovo vlasništvo i postao si njegovim robom, on upravlja tobom kako hoće. Velika je razlika između ovog dvoga. Neki od ashaba su bili vrlo bogati, a nismo čuli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao bilo kome od njih: *"Nije ti ispravno vjerovanje"*, ili *"ne radiš pravo"*, ili *"nisi pravi vjernik osim ako se ne odrekneš imetka."* Znao je da je dunjaluk bio u njihovim rukama, a ne u srcima. ***Ebu Bekr, r.a., donosi sav svoj imetak i***

[126] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/320, "Kitabu-r-rekaik", 7. poglavlje, "Ma juhzeru mn zahreti-d-dun'ja ve-t-tennefusi minha", hadis br. 6427.

stavlja ga pred Poslanika, s.a.v.s., koji ga upita: "Ebu Bekre, Što si ostavio porodici?" Ebu Bekr odgovori: "Ostavio sam ili, Allaha i Njegova Poslanika."[127] On je taj koji je kupio Bilala i druge vjernike i oslobodio ih u ime Allaha, dž.š. Omer, r.a., donosi polovinu svog imetka i troši na Allahovom, dž.š., putu za pohod na Tebuk. Osman, r.a., za isti pohod oprema vojsku od tri stotine deva sa svom opremom i daje hiljadu dinara u zlatu. Kupio je od Židova koji je iskorištavao ljude bunar Rume u Medini i uvakufio ga u ime Allaha, dž.š. Abdurrahman b. Avf dao je u nebrojenu sadaku. Čak je jednom podijelio čitavu karavanu koja je nosila hranu iz Šama. Svu ju je dao u ime Allaha, dž.š. Pa je li ovima dunjaluk bio u srcu? Neko može pitati: "šta je teže, kušnja bogatstvom ili siromaštvom i ko ima veću nagradu; zahvalan bogataš ili strpljiv siromah?" Pravi je odgovor, a Allah, dž.š., najbolje zna, da bogatstvo i siromaštvo imaju stepene. Neki stepeni bogatstva mogu predstavljati iskušenje, kao što neki stepeni siromaštva mogu biti veće iskušenje. A ljudi se, također, dijele na one kojima je opasnije bogatstvo i na one kojima je opasnije siromaštvo. To zavisi od osobe do osobe, kao i od stepena bogatstva ili siromaštva. Tako je i sa nagradom; ona je shodna kušnji, ispitu i teškoći. Ko uloži veći trud da ostane ispravan i uspije na ispitu, imat će veću nagradu, svejedno bio bogat ili siromašan. U obzir se uzima uloženi trud da se ostane ispravnim i da ne poklekne u iskušenju. Tako, neki zahvalan bogataš može imati veću nagradu od strpljivog siromaha, a strpljivi siromah može imati veću nagradu od zahvalnog bogataša. Musliman bi trebao da se ne zanima puno ovakvim teoretskim pitanjima, nego da svu svoju pažnju usmjeri dobrom djelu koje će mu koristiti na Sudnjem danu.

[127] Džami'u-t-Tirmizi, 5/277, "Kitabu-l-menakib", hadis br. 3757, kaže da je hasen-sahih.

Propast onoga ko robuje dinaru

Uzvišeni Allah kaže: ***"Imanja vaša i djeca vaša su santo iskušenje."***[128] Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s, rekao: 'Propao je onaj ko robuje dinaru i dirhemu, svili i kadifi. Ako mu se dadne, zadovoljan je, a ako mu se ne dadne, nezadovoljan je.''***[129] Iz ajeta se vidi da su imetak i djeca samo kušnja i ispit čovjeku od Allaha, dž.š. Imetak i djeca nisu počast ili nagrada, nego kušnja. Neki ljudi uspiju na ovom ispitu, a neki padnu, kao što je kazano. Hadis u sebi sadrži dovu za propast i nesreću onome koji robuje dinaru. Spomenut ćemo najhitnije tačke u hadisu:

Te'ise znači *propasti*, tj. *pasti*, a misli se na moralni a ne na materijalni pad. Ako se čovjek uzoholi i usprotivi obožavanju Allahu, dž.š., i zadovolji se robovnjem dinaru, on se srozao i pao, a ne uzdigao, jer se pokoravanjem Uzvišenom Allahu postiže dostojanstvo pred svim stvorenjima, dok je robovanje stvorenjima poniženje. Propast može doći i u značenju uništenja, jer robovanje nekom drugom a ne Allahu, dž.š., vodi Džehennemu i Allahovoj srdžbi. Neme većeg uništenja i propasti od ove. Navedena riječ može značiti nesreću. Nesreća ovdje obuhvata i dunjaluk i ahiret. Na ahiretu, bez sumnje, nesretan je dunjalučki rob, a o nesreći na dunjaluku govore Allahove riječi: ***"...onaj koji bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti, 'Gospodaru moj', reći će: 'Zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao?' 'Evo zašto' - reći će On: 'Dokazi Naši su ti dolaziti, ali ti si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen.' I tako ćemo Mi kazniti sve one koji se pohotama odaju i u dokaze***

[128] Prijevod značenja sure Et-Tegabun, 15.

[129] Sahihu-l-Buhari, 11/253, "Kitabu-r-rekaik", 10. poglavlje, "Ma jutteka min fitneti-l-mal", hadis br. 6435.

Gospodara svoga ne vjeruju. A patnja će na onom svijetu biti, uistinu, bolnija i vječna."[130]

Ko zapostavi Allahovu vjeru nesretan je i na dunjaluku i na ahiretu. Šta su uzroci nesreće na dunjaluku?

- ♦ Nejasan cilj; kafir ne zna zbog čega je stvoren, ko ga je stvorio? Zašto živi? Koje su mu obaveze na ovom svijetu? Gdje ide? Šta poslije smrti? Ako Čovjek izgubi cilj, izgubio je svrhu življenja. Ako izgubi svrhu življenja, pribjegava samoubistvu ili oboli od duševnih bolesti, kao što je slučaj sa zemljama u kojima nema vjere u Allaha, ili gdje je vjerovanje iskrivljeno. Ako čovjek pred sebe postavi ovosvjetske materijalne ciljeve, neće puno proći i on će ih ostvariti, A kada ih ostvari, spoznat će da oni nisu vrijedni da budu cilj, nakon Sto su, u njegovim očima, bili privlačni i nakon Što je uložio puno truda, vremena, novca i planiranja na putu da ih ostvari. Zbog toga čujemo od svih koji su došli do istine, i kojima se srce osvijetlilo vjerom, nakon što su bili kafiri, da kažu: "Nisam imao cilj, niti sam žudio za životom i nisam osjetio smirenost i zadovoljstvo osim u islamu." Nema sumnje da je putovanje autom hiljadama kilometara naporno, ali ono teže pada djetetu koje ne zna cilj putovanja, nego odraslom koji ima cilj.

Nekim ljudima zabludjelim od Allahove, dž.š., vjere cilj može biti nematerijalan i ne ovosvjetski. No, i pored toga, može se vidjeti da su nesretni u dubini duše, jer ne vjeruju u ispravnost svog programa, i nisu uvjereni u istinitost svojih uvjerenja, nego ih stalno progoni sumnja u njihove ideologije i vjere. Musliman je siguran u svoju vjeru i uvjerenje! Ne progoni ga ni najmanja sumnja. Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im***

[130] Prijevod značenja sure Ta-ha, 123-127.

dolazi od Gospodara njihova prava uputa."[131] Dalje kaže. ***"Slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi."***[132] Zbog toga vidimo da pripadnici svih vjera i ideologija ostavljaju svoja uvjerenja radi islama. I u većini slučajeva su obrazovani ljudi. Ne možemo naći muslimana koji dragovoljno ostavlja svoju radi neke druge vjere. Ovo se tumači time da je musliman vjeruje nepokolebljivo u ispravnost svoje vjere dok nemusliman slijedi pretpostavku, a u mnogim slučajevima samo maštu, što se tiče vijesti o prelasku nekih muslimana na kršćanstvo u nekim afričkim zemljama, to ne dokazuje ništa, već neki tome pribjegavaju da bi sačuvali djecu od gladi i bolesti u okolnostima u kojima se humanitarna pomoć ne dodjeljuje osim onima koji napuste svoju i prime kršćansku vjeru.

- Nesklad svih ljudskih ideologija sa prirodom u kojoj je Allah stvorio čovjeka i sa kozmosom; Allah je, dž.š., stvorio čovjeka i u njemu uspostavio zakone i ustave o kojima ljudi vrlo malo znaju. U kozmosu je postavio zakone o kojima se isto tako malo zna. Zbog toga nema nesklada i sukobljavanja između Allahovih zakona, a time se ostvaruje ljudska sreća. Ljudski zakoni zanemaruju ove propise. Njihovi zakoni se suprotstavljaju ljudskoj prirodi, tako da su oni nesretni. Primjer ovoga je kao primjer vozača auLa koji vozi ulicom gustog saobraćaja u suprotnom pravcu. Njegovo kretanje će samo izazvati sudar. Međutim, onaj ko zna pravac i putuje po njemu, te je uskladio svoje kretanje sa čitavim prometom. Onaj ko tavafi oko Ka'be, tako da mu Ka'ba dođe s desne strane, u doba gužve, nema sumnje da će se sudarati s ljudima i da će biti izgažen. Tako je i s čovjekom u kojem postoji slobodna i urođena instinktivna

[131] Prijevod značenja sure En-Nedžm, 23.
[132] Prijevod značenja sure En-Nedžm, 28.

strana, Allahov, dž.š., zakon uskladio je ove strane, dok ljudski zakon izaziva unutrašnju borbu između njih. Lijek za nesreće je samo u islamu. Kršćanstvo daje prednost asketstvu i podstiče na celibat. To se ne može uskladili sa ljudskom prirodom niti čovjek može biti sretan u njegovom okrilju. Komunizam koji želi "ponovo izgraditi" čovjeka, njegov tjelesni, duhovni i umni stav, kako bi dobio čovjeka koji ne želi privatno vlasništvo, također ne može učiniti čovjeka sretnim, jer se suprotstavlja zakonima ljudske psihe. Zapadnjački način života koji vjeruje samo u materiju, ne pridaje nikakvu vrijednost moralu i osjećajima, tako da ne može čovjeku donijeti sreću. Svi ovi zakoni su primijenjeni, ali su doživljeli opći neuspijeh. Nesreća se nadvila nad čovječanstvom. Visoki procenti i strahovite brojke ubistava, krađa, silovanja, preljuba, homoseksualizma, vanbračne djece, pobačaja, duševnih bolesti, samoubistava, zavisnosti od alkohola i narkomanije svjedoci su propasti tih društava.

Na kraju, ljudski programi ne usrećuju čovjeka jer se ne odnosi prema njemu kao cjelovitom biću, nego se posvećuje jednom djelu a zanemaruju druge. Modemi urbanizam na istoku i na zapadu posvećuje pažnju samo tijelu i pokušava udovoljiti samo tjelesnim prohtjevima. Neke filozofije pokušavaju kroz kažnjavanje tijela učiniti dušu sretnom, a neki smatraju da prosto teoretsko traganje za istinom donosi čovjeku sreću, bez životnog obrasca proisteklog iz istine. Sve su to manjkavi i slijepi programi, koji se interesuju samo za jednu stranu čovjeka. U pravu je ko kaže: "Marks je samo filozof probavnog, a Frojd rasplodnog sistema." Islam jedini daje razumu hranu kroz ispravno vjerovanje, srce hrani plemenitim i iskrenim osjećajima, a tijelo hrani kroz sveobuhvatno zakonodavstvo svih sirana ljudskog života.

Robovanje dinaru je stvarno robovanje, a nije u prenesenom značenju, kao što to neki zamišljaju. Tako misle oni koji smatraju da je robovanje samo klanjanje i padanje ničice i ništa drugo. Robovanje je apsolutna pokornost i potpuna predanost i prepuštanje bez uslova. Ko kaže: "Pokoravat ću se Allahu, dž.š., pod uslovom da se Allahova zapovijed ne kosi sa ljudskim običajem, pa ako dođe u sukob, dat ću prednost običajima." Ovo nije Allahov, dž.š., rob, nego rob običaja i navika. Ako kaže: "Pokoravat ću se Allahu, dž.š., pod uslovom da mi se svidi propis, ili da budem uvjeren u mudrost ili korist od njega. Ako ne vidim mudrost, niti mi se pojasni korist, neću se pokoriti." Ovo nije Allahov, dž.š., rob, nego rob umu i strastima. Uzvišeni Allah kaže: "Vidiš li ti onoga koji je strast svoju za svog boga uzeo."[133] Kada se čovjek pripremi na pokoravanje Allahu, dž.š., pod uslovom da ga to ne košta imetka, pa ako mu se naredi da klanja, klanjat će, ili da posti, postit će. Ali, ako dođe naredba o zekatu ili hadždžu, odbija. Ovakav nije rob Allahu, dž.š., nego rob imetku itd. Pravi Allahov, dž.š., rob je onaj ko robuje Allahu, dž.š., i pokorava Mu se u svemu, pa ako se Allahova, dž.š., naredba bude kosila bilo s čim drugim, dat će prednost Allahovoj, dž.š., naredbi nad prohtjevima, običajima, imetku i svemu. Muslimanu je Allah, dž.š., naredio da obavi hadž i da učini tavaf sedam puta. On obavlja tavaf sedam puta, a ne zna zbog čega baš sedam, niti sto je sa'j sedam puta, niti zbog čega je ljubljenje hadžeru-l-esveda pohvalno. Musliman se pokorava Allahu, dž.š., Koji nam je naredio post ramazana i zabranio nam da ne postimo u njemu, naredio nam da jedemo na Bajram i zabranio nam da tada postimo. Propisao nam je sabahski farz dva rekata, podnevski četiri, akšamski tri, a ne znamo šta je mudrost toga. No, i pored toga, mi Mu se

[133] Prijevod značenja sure El-Džasije, 23.

pokoravamo, jer mi robujemo samo Njemu, Koji ortaka nema. Onaj koji ne radi ništa od toga, govoreći da ne radi čemu ne zna svrhu, to je rob svome ograničenom umu i prohtjevima i takav je kratke pameti. Kada bi učenik ušao na ispit i na ispitnom listu našao pet pitanja, te odbije da radi ispit dok ne sazna zašto je baš pet pitanja, a nije četiri ili šest, ljudi za njega ne bi rekli da je pametan i razborit, nego da je ograničen ili glup. Tako je neuslovljena apsolutna pokornost i robovanje (ibatet) u punom smislu riječi, svejedno radilo se o Allahu, dž.š., ili o nekom stvorenju. Slijepo oponašanje je jedan vid robovanja, jer u lom slučaju slijepa je pokornost i oponašanje zbog vjere da onaj koga oponaša zaslužuje pokornost i slijeđenje bez razmišljanja i uslovljavanja. Onaj koji oponaša uradi nešto, a potom uradi suprotno, ne znajući zašlo i bez pitanja za razlog promjene odlika. Ovakvo ponašanje može dostići granicu nevjerovanja u Allaha, dž.š., kada čovjek bez razmišljanja počne primati sve što dođe sa Zapada, smatrajući to najboljim. Njegove strasti potpuno slijede sve što donesu zapadnjaci. Međutim, kad mu dođe naredba od Allaha, dž.š., oklijeva i sumnjivo pita o koristi i mudrosti, smatrajući da je ne treba izvršiti dok to ne sazna. Primjer je toga službenik koji ne odbija naređenje svome direktoru, razumio ga ili ne, a kad mu dođe naredba od Allaha, dž.š., počne filozofirati i pametovati, a potom se ogluši o Njegovo naređenje. Tako, čovjek mora robovati nečemu, jer nešto mora imati prednost nad drugim, pa ako se prvi cilj kosi s drugim ili trećim, daje prednost prvom. Tako je čovjek, u svom životu, rob prvom cilju, htio ili ne. Musliman je Allahov rob, jer ne pretpostavlja ništa poslušnosti Allahu, dž.š. Onaj koji imetku ne pretpostavlja ništa rob je imetku istinskim robovanjem. Čovjek, ako nije rob Allahu, htio ili ne, past će u ropstvo nekom od Allahovih stvorenja. Ova su dva robovanja različita.

U jednoj od predaja hadisa stoji: ***"Propao je i prevrnuo se kada mu se zabode trn ne izvadi ga."***[134] "Intikas" je prevrtanje na glavu nakon pada, te je to pad poslije pada, a drugi je pad teži od prvog. Ovdje se vidi kako čovjek koji počne propadati prihvativši robovanje drugom mimo Allaha, dž.š., u početku misli da je blizu ispravnom putu kojem se može vratili kad hoće. Međutim, vremenom se jaz između njega i pravog puta poveća sve dok ne spozna da se ne može iznova uzdići do njega. Skretanje počinje sa sitnicom, a potom se vremenom povećava.

Hadis upozorava na skretanje, bez obzira koliko bilo malo, jer se pad svakodnevno povećava sve dok ne stigne do najnižeg stepena. Intikas može značiti i vraćanje bolesti nakon poboljšanja. Čini se da je bolesnik ozdravio, a potom se bolest vrati. Nema sumnje da je povratak bolesti opasniji od početka bolesti, jer u takvog bolesnika nastane imunitet na lijek, te je mogućnost ozdravljenja manja nego na početku bolesti. Ko se izopači nakon čestitosti, njegovo je stanje složenije, jer je stekao odbojnost prema ispravnom. Ispravnost onog koji je inače bio zalutao, bliža je pravoj ispravnosti nego onoga koga Allah, dž.š., u zabludi učini nakon što je bio na pravom putu.

Hadis odvraća muslimana od bilo kakvog skretanja, bez obzira kako se ono malo činilo, jer se skretanje čestitog muslimana smatra ponovnim razbolijevanjem, kao bolest bolesnika koji je skoro bio ozdravio, Nema sumnje da je napuštanje čestitosti nakon što je čovjek osjetio njenu slast i odlazak u zabludu, vrlo ružno. Doslovno značenje riječi: "kada mu se zabode trn, ne izvadi ga" je da ako mu se zabode trn, Allah mu nikog ne pošalje da trn izvadi. To je prokletstvo na njega, tj. da mu Allah, dž.š., ne pošalje nekog ko će mu pomoći da se izvadi iz zablude u koju je zapao, jer se okrenuo nakon što je stekao znanje, a nije se okrenuo zbog

[134] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/253, "Kitabu-l-džihad", 70. poglavlje, "Hurasetu fi sebilillah", hadis br. 2887.

neznanja. Njegov je primjer poput čovjeka koji krene opasnim putem, a mnogi ljudi su mu savjetovali da ne ide tim putem. No, i pored toga, on je odlučan da nastavi tim putem, uprkos svim upozorenjima i savjetima, pa mu tada neko rekne: "Idi, da Bog da se ne vratio!" Allah, dž.š., o ovakvima kaže: ***"...i kaži im vijest o onome kome smo dokaže Naše dati, ali koji se od njih udaljio, pa ga je šejtan dostigao, i on je zalutao. A da smo htjeli, mogli smo ga s njima uzvisiti, ali se on ovom svijetu priklonio i za svojom strašću krenuo. Njegov je slučaj kao slučaj psa; ako ga potjeraš, on isplaženog jezika dahće, a ako ga se okaniš on opet dahće. Takvi su ljudi koji Naše dokaze smatraju lažnim; zato kazuj događaje da bi oni razmislili."***[135] To je, bez sumnje, strašan pad, jer je to propadanje nakon znanja a ne od neznanja.

"Ako mu se dadne, zadovoljan je, a ako mu se ne dadne, nezadovoljan je." Takav je rob dinara i dunjaluka. Prvi i glavni mu je cilj imetak, pa ako mu se dadne, bezuslovno je zadovoljan. Ovaj rob imetku ne uslovljava da on bude stečen dozvoljeno, niti da ga dobije Časno, nego je zadovoljan kako god ga dobije, jer takav robuje imetku i bezuslovno mu se okreće. Ako mu se ne dadne, nije zadovoljan, nego je srdit, makar i nemao prava na taj imetak, On je njegovo jedino mjerilo. Tako je i sa robom svile i kadife, dvije vrste skupe tkanine. On je rob ukrasima. Zapostavlja sve zbog lijepog izgleda i ukrasa. Čak i Allahove zapovijedi postaju drugostepene. Neke žene oblače sve što je izazovno, makar bilo i zabranjeno, jer je njoj nakit prvenstveno cilj i preći jojo je od svega ostalog. Ukrašava se što je moguće izazovnije, makar to bila i sramota u okolini koja to ne prihvata, jer ona robuje nakitu i on je ispred svega. To radi makar je koštalo, jer je kod nje imetak, na drugom mjestu. Takva osoba stvarno robuje izgledu i ukrasu. Muslimanka koja se pridržava vjere, kiti se onim čime je Allah, ﷻ,

[135] Prijevod značenja sure El-E'araf, 175-176.

zadovoljan, jer ona daje prednost pokornosti Allahu nad svim drugim. Ona robuje Uzvišenom Allahu, a ne nečemu drugom.

Oni koji imaju mnogo a koji će imati malo na Sudnjem danu

Uzvišeni Allah kaže: ***"Onima koji žele život na ovome svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći, tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili."***[136] Od Ebu Zerra, r.a., bilježi se da je rekao: *"Izašao sam jedne noći i ugledao* ***Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako usamljen hoda. Pomislio sam da mu možda nije drago da neko ide s njim, pa sam išao u sjeni Mjeseca, On se okrenuo i vidio me." Upitao je: "Ko je to?" Rekao sam:*** *"Ebu Zerr, učinio me Allah žrtvom za tebe." Reče: "Ebu Zerre, dođi." Išao sam s njim neko vrijeme, pa mi je rekao: "Oni koji* ***imaju mnogo****, imat će malo na Sunjem danu, osim onih kojima je* ***Allah dao dobro, pa bude davao i desno i lijevo, i ispred i iza*** *radeći dobro." Išao sam s njim dalje, kad reče: "Sjedi ovdje dok ti* ***se ne vratim." Potom se udaljio dok ga nisam izgubio iz vida. Zadržao se. Jako se oduljilo njegovo odsustvo-vanje. Potom sam*** *ga čuo kako dolazi, govoreći: "Makar ukrao i zinaluk učinio."* ***Kada je došao, nisam se mogao suzdržati nego ga upitah:*** *"Allahov Poslaniče, Allah me učinio žrtvom za tebe, ko je pričao s* ***tobom vani? Nisam*** *nikog čuo da ti odgovora," On reče: "To je* ***Džibril, a.s., došao mi je tamo i rekao mi: 'Obraduj svoj ummet*** *time da će onaj ko umre, ne pripisujući Allahu druga, ući u* ***Džennet.'*** *Upitao sam: 'Džibrile, čak i ako blud učini i ukrade?'* ***Ogovori je: 'Da.' Upitao*** *sam: '...i ako ukrade i blud učini?' Rekao je: 'Da.' Upitao sam: '...i ako ukrade i blud učini?' Reče: 'Da'."*[137]

Ajet (spočetka naveden) pojasnio je da svaki onaj, koji učini dunjaluk svojim ciljem, svrhom i svom svojom brigom u svim poslovima spada u nevjernike. Na ahiretu ga čeka samo vatra. Sav njegov trud je propao, uzaludan je i bezvrijedan, jer njime nije htio

[136] Prijevod značenja sure Hud, 15-16.
[137] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/161, "Kitabu-r-rikak", 13. poglavlje, hadis br. 6443.

Allahovo zadovoljstvo. Međutim, za djela u kojima ima nešto od dunjalučkog dobra, Allah, dž.š. će ga za to nagraditi na dunjaluku. U ovom smislu su Allahove, dž.š., riječi: ***"Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti."***[138] Može mu Allah, dž.š., dati nešto na dunjaluku i olakšati mu patnju u vatri, ali ne vremensku, jer će on vječno ostati u vatri. Uzvišeni Allah kaže: ***"Onom koji želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pri-premiti, u kome će se on osramoćen i odbačen pećini."***[139] Ajet kazuje da mu Allah daje što On hoće. To može biti za neka djela mimo drugih. Vidimo mnoge nevjernike kako teško žive, bolesni i siromašni. To su oni za koje Allah, dž.š., kaže: ***"...pa tako izgubi i ovaj i onaj svijet. To je uistinu očiti gubitak."***[140] Što se tiče olakšavanja patnje na ahiretu, o lome govori hadis Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a., koji je čuo Poslanika, s.a.v.s., kada je spomenut njegov amidža Ebu Talib, da je rekao: ***"Možda mu pomogne moj šefa'at na Sudnjem danu, te da bude postavljen u džehenemski plićak koji će mu sezati do članaka, od čega će mu mozak ključati."***[141] Poznato je da je ovo najblaža kazna, te se Poslanik, s.a.v.s. nada da će biti primljen njegov zagovor za amidžu, zbog zaštite koju je pružio Poslaniku, s.a.v.s,, i da će mu biti olakšana patnja. Onaj ko je učinio dunjaluk svojim ciljem u nekim postup-cima, ne u svemu, on nije kafir, niti su mu propala sva djela, nego mu je propalo djelo kojim nije želio Allahovo, dž.š., zadovoljstvo, a prima mu se djelo u ime AIlaha učinjeno, Bez sumnje, ovo su osnovne razlike između mumina i kafira. Kafir želi samo dunjaluk, a vjernik želi ahiret, a ne zaboravlja svoj halal (dozvoljeni) udio na dunjaluku. Uzvišeni Allah kaže: ***"...nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi svoj udio na ovom svijetu i***

[138] Prijevod značenja sure Hud, 15.
[139] Prijevod značenja sure El-Isra', 18.
[140] Prijevod značenja sure El-Hadždž, 11.
[141] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/417, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifet-l-dženneti ve-n-nari", hadis br. 6564.

čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine."[142] Allah, dž.š., također, kaže: ***"Onome koji bude želio nagradu na onom svijetu - umnogosirućit ćemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu - dat ćemo mu nešto od toga, ali mu na onom svijetu nema udjela."***[143]

Ono što je najhitnije u hadisu objasnit ćemo kroz sljedeće tačke:

U hodu Ebu Zerra iza Poslanika, s.a.v.s., po strani, imamo primjer ophođenja (edeba) ashaba prema Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Tako, kad bi ga vidi samog, pomisli bi da mu nije drago da neko ide s njim, pa ga nije želio prekidati, nego je išao iza njega, u tome ima još nešto: Ebu Zerr bojao se da se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., može nešto desiti, pa je htio biti u njegovoj blizini. Znao je da je Poslanik, s.a.v.s,, bio sačuvan od ubistva, ali je bio izlagan neprijatnostima. Uzvišeni Allah kaže: ***"...A Allah će te od ljudi štititi."***[144] A mogao bi od Poslanika, s.a.v.s., nešto naučiti ili saznati dovu kojom bi molio i si. Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., osjetio njegovo prisustvo, pozvao ga je da mu se pridruži i da ga poduči onome što je Allah, dž.š., njega podučio. Kao što je Ebu Zerr pazio da ne prekida Poslanikovu, s.a.v.s., samoću, pazio je dobro na njegovu sigurnost. Ali, pazio je i da mu bude pokoran, nakon što mu je rekao: *"Sjedi ovdje dok ti se na vratim."* Uprkos što se on zadržao i oduljio, nije ni pomišljao napustiti mjesto gdje mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da sjedne,

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., podučio Ebu Zerra važnom pravilu: *"Oni koji imaju mnogo, imat će malo na Sudnjem danu."* To znači: oni koji imaju mnogo blagodati na dunjaluku, svejedno bilo to zdravlje, imetak, djeca, položaj, ugled, oni će imati malu nagradu i stepen na Sudnjem danu. Uzrok kome je da čovjek zaslužuje nagradu za svoju vjeru i dobra djela, a trebalo bi da ova

[142] Prijevod značenja sure El-Kasas, 77.
[143] Prijevod značenja sure Eš-Šura, 10.
[144] Prijevod značenja sure El-Maide, 67.

nagrada bude na ahiretu. Ako se čovjeku da nešto od njegove nagrade na dunjaluku, bit će mu oduzeto od njegove nagrade na ahiretu, te tako dunjalučke blagodati idu na račun ahireta. U većini slučajeva postoji reciprocitet dunjalučkih i ahiretskih blagodati. Koliko god se množe dunjalučke, umanjuju se ahiretske blagodati i koliko god je dunjalučkih manje, više je ahiretskih blagodati. Ovoga se bojao Habbab, tako da je htio moliti za smrt kada su mu se pružile dunjalučke blagodati, da to Poslanik, s,a,v.s., nije zabranio. Buharija bilježi da je Habbab rekao: ***"Da nam Allahov Poslanik nije zabranio da prizivamo smrt, prizvao bih je. Ashabi Muhammeda su otišli. Nisu ni u čemu okusili dunjalučke slasti, a mi smo od dunjaluka toliko stekli da ne znamo gdje ćemo s tim osim u zemlju."***[145] Dalje kaže: ***"Učiniti smo Hidžru s Allahovim Poslanikom, ﷺ, želeći Allahovo zadovoljstvo, a naša nagrada bila je kod Allaha. Neki od nas otišli su, a nisu uzeti ništa od svoje nagrade. Jedan od njih je Mus'ab b. Umejr. Ubijen je na Uhudu, a ostavio je samo naki ogrtač, kojim kada bismo mu pokrili glavu, izvirile bi mu noge, a kada bismo mu pokrili noge, otkrila bi mu se glava. Allahov nam je Poslanik, ﷺ, naredio da mu pokrijemo glavu, a da mu na noge stavimo lišće žukve. Nekima od nas dozreti su plodovi i on ih trga."***[146]

Na ovakav način je Habab zavidio Mus'abu, što je umro a od dunjaluka nije ništa uzeo, te mu je nagrada ostala u potpunosti neoštećena. Poslanik, s.a.v.s., je objasnio da se mudžahidu, ako preživi, oduzme trećina nagrade, a ako preživi i uzme svoj dio plijena, dvije trećine, a ako ne uzme plijena i ne preživi, upotpuni mu se nagrada. Ovo se slaže sa pravilom koje smo spomenuli. Od Abdullaha b. Amra prenosi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Svaki odred ili četa, koja krene u pohod, pa se spasi i zaplijeni plijen, uzmu na dunjaluku dvije trećine svoje***

[145] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/244, "Kitabu-r-rikak", 7. poglavlje, hadis br. 6430.
[146] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/244, "Kitabu-r-rikak", 7. poglavlje, hadis br. 6430.

nagrade, a svaki odred ili četa koja bude poražena i pogođena, ostaje im potpuna nagrada."[147] Ovdje stoji tajna podsticanja na ustezanje od dunjaluka u dozvoljenom. Zašto se vjernik usteže od dozvoljenog? Zato što su blagodati na dunjaluku na račun ahiret-ske nagrade. Zbog toga se Poslanik, s.a.v.s., odricao dunjaluka. Zbog toga se Ebu Zerr, prenosilac hadisa, odricao. Zbog toga su se ashabi i dobri ljudi, kroz stoljeća, odricali dunjaluka.Ustezanje u nekim dozvoljenim stvarima jedna je vrsta prednosti i iskrenosti Allahu, Gospodaru svjetova.

Shodno ovome, siromasima se ne oduzima od njihove na-grade, dok se bogatima oduzima od nagrade shodno njihovom bogatstvu. Zbog toga će siromasi ući u Džennet prije bogataša. Od Ebu Hurejre, r.a., i drugih, bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Siromašni muslimani ući će u Džennet prije bogatih na pola dana, a to je pet stotina godina."***[148] Tako se ostvaruje božanska pravda. Siromasi će ući i uživati u Džennetu prije bogataša, zbog uživanja bogataša na dunjaluku kada je siromasima bilo uskraćeno to uživanje.

Neko može upitati: "U čemu je greška bogatih na dunjaluku? Ako su bogati mogli dijeliti mnogo od svog imetka, kako će postupiti zdravi, kreposni i ugledni da im se ne bi oduzelo od nagrade?" Hadis je određenu grupu ljudi izuzeo iz ovog pravila pa kaže: "Osim kome je Allah dao dobro kojim ga je obasuo i s lijeva i s desna i sprijeda i straga, dok s tim radi dobro." Hadis izuzima onoga kome je dato dobro, bilo koje vrste, bilo mnogo ili malo, bilo znanje, imetak, krijepost i slično tome.

Na njega se odnose uslovi iz hadisa.

Da mnogo dijeli od ovih blagodati, bez oklijevanja, tako da di-jeljenje postane njegovom osobinom i srodi se s njim. To je zna-

[147] Sahihu Muslim, 3/1515, "Kitabu-l-imare", 44. poglavlje, "Bejan kadri sevabi men gaza fi fe ganime", hadis br. 1960.

[148] Džami'u-t-Tirmizi, 4/9, "Kitabu-z-zuhd", 24. poglavlje, "Ma džae enne-l-fukarae-l-muhadžirin jedhulune-l-Džennete kable agnijaihi", hadis br. 2460. Hadis je hasen-sahih.

čenje *"prosipa lijevo i desno, naprijed i nazad."* Ako je znan treba podučavati ljude svemu što zna, maksimalno se zalažući Ako je bogat treba dijeliti, ne škrtareči i ne oklijevajući, a ako je snažan da pomaže ljudima i da ne oklijeva u pružanju pomoći itd.

Drugi je uslov da to radi iskreno želeći samo Alllahovo, dž.š., zadovoljstvo. Poznato je da je iskrenost jedan od uslova da djelo bude primljeno. Djelo, ma koliko bilo veliko, nema vrijednosti ako u njemu nema iskrenosti, nego je to dokaz protiv čovjeka na Sudnjem danu. Od Ebu Hurejre, r.a., se bilježi da je rekao: *"Čuo* ***sam Allahova Poslanika, s.a.v.s da kaže:*** *'Prvi čovjek kome će biti suđeno na Sudnjem danu bit će čovjek ko**ji je poginuo u borbi.** Dovest će se **i** prikazat će mu se blagodati i on će ih prepoznati. Reći će mu se: 'Šta si uradio sa ovim?' A on će odgovoriti: **'Borio** sam se u ime Tebe dok nisam poginuo!' Reći će (Uzvišeni): **'Lažeš, borio si se da bi se reklo: 'Bio je odvažani tako se reklo.'** Potom će biti naređeno da se obori na lice, odvuče i baci u vatru. Čovjek koji je naučio, podučavao i učio Kur'an. Bit će doveden i izložit će mu se blagodati pa će ih prepoznati. Reći će: **'Šta si radio sa nji-**ma?' Odgovorit će: 'Sticao sam znanje i podučavao druge njemu, i u ime Tebe sam učio Kur'an.' **'Lažeš', -**reći će **- 'neg**o si učio da bi se **reklo**: 'Učenjak', učio si Kur'an kako bi se reklo: 'Lijep učač,' pa se **tako reklo.'** Potom će biti naređeno i bit će oboren na lice i bačen **u** vatru. Čovjek kome je Allah pružio blagodati i dao mu sve vrste imetka, bit će doveden i izložit će mu se blagodati pa će ih prepoznati. Reći će Allah: 'Šta si radio sa tim?' Reći će: **'Nisam ostavio nijedno mjesto (ili priliku) gdje Ti voliš da se udjeljuje, a da nisam udijelio u ime Tebe.'** Reći će: **'Lažeš, nego si to radio da** bi se pričalo: 'Darežljiv je' pa se tako pričalo. Potom će biti naređeno i bit će oboren na lice i bačen u vatru'."*[149] Ova trojica su se trudili i dijelili; prvi je uložio sebe i dušu; drugi znanje, napor i

[149] Sahihu Muslim, 3/1514, "Kitabu-l-imare", 43. bab, "Bejan Men katele li-r-rija", hadis br. 1905.

vrijeme, a treći imetak. Ali, njihovo zalaganje nije bilo u ime Allaha, nego radi dunjaluka, te je njihovo djelo bilo dokaz protiv njih i bit će prvi kojima će se vatra potpaliti.

Riječi *"...i radi dobro"* znače da ove blagodati upotrijebi u dobro, a ne u zlo. Tako, kome Allah dadne znanje, primijenit će ga na sebi, svojim ukućanima, podučit će ljude njemu, a neće ga koristiti u zabranjeno, trgovati njime, neće dozvoljavati zabranjeno, niti zabranjivati dozvoljeno kako bi zadobio nešto od dunjaluka, bilo imetak, ugled ili vladarevu naklonost. Kome je Allah, dž.š., dao imetak, trošit će ga samo u dozvoljeno, a neće ga koristiti u ono što je Allah, dž.š., zabranio.

Naredni je uslov da troši bez pretjerivanja i rasipanja. To se ne naziva dobrom, nego zlom. Uzvišeni Allah kaže: ***"...jer su rasipnici braća šejtanova, a šejtan je Gospodaru svome nezahvalan."***[150] Rasipanje je besciljno trošenje imetka, kao da se baca u more ili da se pali. Pretjerivanje je prelaženje propisane granice dijeljenja u halal, dok se trošenje u zabranjeno ne zove pretjerivanjem nego haramom. Ali, kako trošenje u dozvoljeno može biti zabranjeno? Ustvari, ono nije zabranjeno na ovaj način, nego što pretjerivanje u dozvoljenom može dostići granicu kada se prestanu izvršavati preporučene i obavezne stvari. To je uzrok zabrane, a Allah najbolje zna. Pretjerivanje podrazumijeva: trošenje u dozvoljeno do granice kada se zanemaruje obaveza ili ono što je preporučeno - to je trošenje mekruh (pokuđeno). Ko utroši u gradnju kuće stotine hiljada ili milione od halal imetka, a zna da imaju milioni muslimana koji bivaju odvraćani od svoje vjere i prelaze u kršćanstvo zbog teškog siromaštva, i ne pruži im pomoć iz Allahovog imetka koji mu je (samo) dat na upravljanje, bez sumnje je griješan zbog svog trošenje. Pretjerivanje, u značenju koje smo spomenuli, razlikuje se od vremena do vremena, od društva do društva, od osobe do osobe. Čovjekovo kupovanje nečega je po

[150] Prijevod značenja sure El-Isra', 27.

nekome pretjerivanje, a po drugom nije. Kod koga se nadu prethodni uvjeti, on ima mnogo na dunjaluku i mnogo ahiretu.

Potom, Poslanik, ﷺ, naređuje Ebu Zerru da sjedne u udolini, mjestu oko kojeg je bilo kamenje, dok mu se ne vrati, a Poslanik, ﷺ, je otišao u polje, zemljište na kome je mnoštvo crnog kamenja.[151] Ebu Zerr nije napuštao svoje mjesto uprkos dugom odsustvu Poslanika, ﷺ, pokoravajući se njegovoj naredbi.

Neki ljudi iz završetka hadisa uzimaju za dokaz da se u njemu olahko shvata grijeh i nevaljalština, te radi toga grijesi ne smetaju ako se vjeruje. Ovo se shvatanje ne uklapa sa ostalim dokazima, kao što je navedeno u hadisu: ***"Neće doći rob na Sudnjem danu koji je rekao (la ilahe illallah), želeći Allahovo zadovoljstvo time..."*** Kao što se ne slaže ni sa ovim hadisom jer riječi Poslanika, s.a.v.s., Džibrilu: ***"...i ako krade i zinaluk čini?"*** upućuju da su ove dvije stvari među najtežim grijesima, te ih je zbog toga Poslanik, s.a.v.s., izdvojio i pitao za njih, ne pitajući za ostale. Činjenica da su od velikih grijeha nije podcjenjivanje, nego upozorenje na njih i onome ko ih počini. Značenje hadisa i (pitanja) kako će ući u Džennet onaj ko ih počini u jednom je od dva odgovora:

- ♦ grijesi, koliko god bili veliki i mnogobrojni ne zatvaraju vrata pokajanja pred čovjekom, pa ko se iskreno pokaje, ispunjavajući sve uslove za takvu tevbu, kao što je navedeno, ona mu je primljena (makar počinio ove velike grijehe). To znači da u Džennet neće moći ući onaj ko uporno čini ove velike grijehe, nego pokajnik, koji se kaje što ih je učinio.
- ♦ veliki grijesi ne odvode u nevjerovanje. Ko umre ne pokajavši se za njih, bit će kažnjen (osim ako mu ih Allah oprosti) u Džehennemu, polom će iz njega izaći i neće vječno u njemu ostati. Ovo zagovaraju sljedbenici suneta muslimanske zajednice (ehli sunneta ve-l-džema'ata). Grijesi, koliko

[151] Ibn Kesir, El-Bidaje ve-n-nihaje, 1/365.

god ih bilo, ne izvode iz vjere. U ovome nema podsticaja na grijeh, jer grješnik, makar ne ostao vječno u Džehennemu, bit će kažnjen takvom kaznom čiju težinu i trajanje ne zna niko osim Allah. Od Nu'mana b, Bešira bilježi se da je rekao: ***"Čuo sam Allahovog Poslanika, ﷺ, da kaže: 'Najlakša patnja džehenemlija na Sudnjem danu bit će da mu se tabani stave na žeravicu od čega će mu mozak ključati'."***[152] Ako je ovo najlakša kazna, šta misliti šta čeka onog ko je činio velike grijehe? Da li čitav dunjaluk sa svim svojim slastima vrijedi jednu minutu ovakve kazne? Brate muslimanu, ako u ovo sumnjaš, makar trenutak, i ako te nefs nagovara na grijeh, stavi ruku u vatru i probaj možeš li je podnijeti? Ovo je dunjalučka vatra, a šta misliti o ahiretskoj vatri koja je od dunjalučke žešća sedamdeset puta? Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Vaša vatra, koju čovjek pali, jedna je od sedamdeset dijelova džehennemske." Rekoše: "Čak i da je ova (dunjalučka), bita bi dovoljna, Allahov Poslaniče." On reče: "Ona (ahiretska) je još šezdeset devet dijelova jača, svaki dio duplo žešći."***[153] Trenutak u Džehennemu če ti izbiti sve dunjalučke slasti iz pamćenja, kao što će ti trenutak u Džennetu izbiti sve dunjalučke teškoće iz pamćenja. Od Enesa b. Malika, r.a., se prenosi da je rekao: ***"Allahov nam je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Na Sudnjem danu dovest će se čovjek koji je dostigao najveće stepene dunjalučkih užitaka, a koji je džehenemlija, te će na trenutak biti stavljen u Džehennem, a zatim će se reći: 'Čovječe, jesi li ikad vidio ikakvo dobro? Jesi li ikad uživao?' On će***

[152] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/417, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifet-l-dženneti ve-n-nari", hadis br. 6561.

[153] Sahihu Muslim, 4/2184, "Kitabu-l-Dženneti", poglavlje br. 12, "Fi šiddeti harri nari Džehennem", hadis br. 2843.

odgovoriti: 'Allaha mi, nisam, Gospodaru!' *Dovest će se najnesretniji čovjek na dunjaluku, a koji je dženetlija, i na trenutak će se staviti u Džennet, pa će mu se reći:* ***'****Čovječe, jesi li ikad vidio nedaća? Jesi li ikad bio nevolji?' On će odgovoriti:* ***'Ne, Allaha mi, Gospodaru*** *nikad nisam doživio nedaću, niti sam ikada poteškoće* ***vidio'."***[154] U ovome nema podsticaja na velike grijehe, nego se počinilac zastrašuje ahiretskom patnjom. Hadisom se podstiče na pokajanje od grijeha koji su počinjeni. Ako Allah vidi iskrenost kajanja i tevbe, oprostit će i prijeći preko grešaka.

[154] Sahihu Muslim, 4/2184, "Kitabu sifati-l-munafikin", poglavlje br. 12, "Sabgu en'umi ehli-d-dun'ja fi-n-nari", hadis br. 2807.

Nikog od vas neće spasiti njegova djela

Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Alahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Nikog od vas neće spasiti njegova djela.' – Čak ni tebe, Allahov Poslaniče?' - upitaše (ashabi) 'Čak ni mene, -odgovori osim da me Allah obaspe Svojom milošću. Nastojte raditi dobro, ali ne pretjerujte; putujte i odmarajte se jedan dio noći; odredite sebi cilj, i cilj ćete postići'."***[155]

Prvo

Vanjsko značenje hadisa prividno je u suprotnosti sa mnogim ajetima koji kazuju da je ulazak u Džennet uslovljen djelima, dok vanjsko značenje hadisa kazuje da je ulazak u Džennet uslovijen Allahovom milošću. Od ovih ajeta je: ***"Eto, to je Džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste raditi."***[156] Kaže Uzvišeni Allah: ***"One kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti, govorit će: 'Mir vama; uđite u Džennet zbog onoga što ste činili'."***[157] Postoje mnoga mišljenja o usklađivanju ajeta i hadisa. Spomenut ćemo sljedeće.

Sva čovjekova djela koja učini ne vrijede blagodati koje mu je Allah, dž.š., dao, pa kad bi se ova djela učinila u zamjenu za te blagodati, kao zahvala, ništa od dobrih djela ne bi ostalo što bi moglo čovjeka uvesti u Džennet. U Džennet se dakle ulazi Allahovom milošću.

Ulazak u Džennet zaslužuje se Allahovom milošću, kao što je u hadisu, a deredže i položaji u njemu su prema djelima. Međutim, prethodni ajet se tome suprotstavlja. Ajet kaže: *"Uđite u Džennet zbog onoga što ste činili!"* Zbog toga se može reći da je spas od vatre Allahovom, dž.š., milošću, kao što na to upućuje hadis, a da je ulazak u Džennet djelima, kao što je spomenuto u ajetu.

---

[155] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/294, "Kitabu-r-rikak", 18. poglavlje, "El-kasd ve-l-mudaveme 'ale-l-'amel", hadis br. 6463.

[156] Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, 72.

[157] Prijevod značenja sure En-Nahl, 32.

Dobra djela su ograničena, a džennetske blagodat; vremenski neograničene, pa kako čovjek može svojim ograničenim djelima zaslužiti neprekidnu blagodat? To ne može osim Allahovom, dž.š., milošću. Na ovo mišljenje se odgovora da se analogno ovome može neko upitati: "Ako je j djelovanje nevjernika ograničeno, pa kako on zaslužuje vječnost u vatri?" Odgovor je: "Zato što je Allah znao, da ako bi on vječno ostao na dunjaluku, ostao bi u svom nevjeovanju." Tako se isto može reći i za vjernika.

Ljudska djela ne mogu biti savršena, niti izvršavanjem, niti iskrenošću (ihlasom). Neizbježno je da u njima bude nekih nedotataka i manjkavosti, bilo u nijetu i srčanosti, ili u samom obavljaju dobrih djela. Ako Allah, dž.š., primi djelo sa svim nedostacima, to je iz Njegove milosti.

Allahovom mudrošću i milošću htjelo se da nagrada vjerniku za dobra djela bude umnogostručena, a da se kazna za loša djela na umnožava. Bez sumnje je ovo iz Alahove milosti. Da je Allah htio da nam daje po pravdi, u mnogostručio bi nam i loša djela kao što je sa sevapima ili bi sevape učinio jednakim učinjenim djelima kao što je s lošim. Ako musliman, shodno ovome mjerilu i vaganju, uđe u Džennet, njegov je ulazak samo Allahovom milošću.

Musliman se može pokajati Allahu i time mu budu izbrisana loša djela, i može započeti novu stranicu u svom odnosu prema Allahu, dž.š. Nema sumnje da je primanje tevbe čista Allahova, dž.š., milost.

Navođenje na dobro djelo Allahova je, dž.š., milost.

Allahova milost i djelo idu jedno s drugim, Tako onaj koji čini dobra djela zaslužuje Allahovu milost kao Sto milost zaslužuje samo onaj ko se pokorava Allahu, dž.š. Ako se u govoru spomene jedno od ovoga dvoga, podrazumijeva se i drugo kao rezultat njihove međusobne uslovljenosti.

Ovo su neka mišljenja o skladu između ajeta i hadis. Sva su mišljenja složna u tome da će čovjek ući u Džennet samo uz deva uvjeta:

- dobro djelo,
- Allahova milost.

Ako bismo pretpostavili da čovjek neće ući u Džennet osim ako dobije više od pedeset procenata, onda hadis znači da čovjek samo djelima ne može uspjeti, čak ni Alahov Poslanik, s.a.v.s. Kada bi Poslanik, s.a.v.s., sva svoja djela stavio na jedan tas vage, a blagodat poslanstva za koju je izabran, a nije ga dobio zaslugom svojih djela, na drugi tas, prevagnula bi blagodat poslanstva. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., klanjao noćne nafile toliko da bi mu noge oticale. To mu je spomenuto, pa je rekao: ***"Kako da ne budem zahvalan rob?"***[158] Ako niko ne može dostići uspjeh, neko može biti blizu njega, neko daleko. Ako bi Allah, dž.š., htio da uvede u Džennet neke Svoje robove i svakom od njih dao dvadeset poena, npr. svaki koji bi imao preko trideset procenata uspio bi i ušao u Džennet, onda, čime je zaradio Džennet? Da li je ušao samo djelima? Ne, samo svojim djelima ne može uspjeti. Da li je ušao samo onim što mu pretekne? Ne, jer ovaj višak je dat svima, ali nisu svi ušli u Džennet. Tako je ulazak u Džennet prvo djelima, pa onda Allahovom milošću. Slično ovome se dešava u srednjoškol-skom obrazovanju; ako ministarstvo prosvjete primjeti da je nizak procenat prolaznosti pa oforme "komisiju milosti" koja odlučuje koliko treba dodati svakom učeniku, te se neki okoriste ovim dodavanjem i uspiju, a neki ni sa dodatkom ne prođu.

Drugo

Ostatak hadisa podstiće na djela. Ako bismo gledali samo vanjsko značenje prvog dijela hadisa, bilo bi u suprotnosti sa

---

[158] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/303, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Es-sabr 'an mehasinillah", hadis br. 6371.

drugim njegovim dijelom. Međutim, kroz tumačenja koja smo naveli oba se dijela hadisa uklapaju, tako da jedan nadopunjuje drugi. Riječ ciljajte nosi značenje pokušajte raditi ispravno. Ovo je došlo kao negacija onome što bi se moglo razumjeti o beskorisnosti djela, pa kao da je rečeno: "Radite ispravno da biste zaradili Allahovu milost i ušli u Džennet."

Riječi ne pretjerujte naređuju da se ne ide ni u jednu krajnost kako neradom i manjkavošću u poslu tako i pretjerivanjem i dodavanjem nepotrebnog. To je naredba uravnoteženosti sredine u poslu. Značenje bi bilo pokušajte uspjeti i zaraditi Džennet i neka vam to bude cilj, pa ako to ne možete, nećete moći samo djelima, budite blizu toga i obuhvatit će vas Allahova milost. Hadis poredi muslimana na dunjaluku sa strijelcem koji nišani u metu, želeći da pogodi centar. Ako to pokuša i uloži sve od sebe, te ne pogodi centar, njegov pogodak će biti blizu sredine. Međutim, ako gađa krajeve mete, neće je uopće pogoditi. Primjer ovoga je primjer učenika koji uzme za cilj da prođe odličnim i uloži odgovarajući trud za ovaj cilj. On možda može ostvariti svoj cilj a ako ga ne ostvari proći će vrlodobrim. Međutim, ako mu je cilj samo da uspije (prođe) može proći, a može i propasti itd.

Treće

Riječi putujte izutra i predveče i jedan dio noći odmarajte nose poređenje muslimana s putnikom. Putnik treba putovati i odmarati se, a ne putovati bez zastoja i odmora. Ako to uradi izlaže se opasnosti. Moguće je da uopće ne stigne. Srednje (najbolje) u tome je da putuje početkom dana, tj. jutrom, zatim da se odmori u podne, a potom nastavi na kraju dana, predvečer, i dijelom noći, a dio da spava. Tako je s učenikom koji želi učiti prije ispita ne praveći pauze, ne odmarajući se i ne spavajući. Može to raditi dan ili dva, zatim će pasti iscrpljen ili biti prebačen u bolnicu tako da će propustiti ispite. Hadis podstiče na posao a ne na lijenost, ali isto tako i na umjerenost s kojom čovjek može ustrajati u postu.

Četvrto

Postavite sebi cilj, ostvarit ćete ga - budite umjereni kako biste stekli Allahovo, dž.š., zadovoljstvo i Džennet i kako bi vas obuhvatila Allahova, dž.š., milost. Islam je vjera umjerenosti i uravnoteženosti, Čini sklad između Allahovih. dž.š., prava i prava spram ljudi, porodice i nefsa, U hadisu stoji: ***"Imaš obaveze prema Gospodaru, prema nefsu, prema porodici, pa ispuni obaveze prema svakome."***[159] Kada sa došli neki ashabi poslaniku, s.a.v.s., da ga pitaju o njegovom ibadetu, jedan je rekao: "Bez prestanka ću postiti", drugi: "Čitavu ću noć ibadetiti i neću spavati", treći: "Neću se oženiti". Poslanik, s.a.v.s., je rekao: ***"Šta je s ljudima koji kažu tako i tako? Ja klanjam i spavam, postim i ne postim i ženim se. Ko ostavi moj sunnet, nije od mojih sljedbenika."***[160] Međutim, koje je mjerilo umjerenosti i nezastranjivanja? Je li to ljudska sklonost, shvatanje ili strast? Onaj koji živi u sredini u kojoj se čine harami, smatra se umjerenim, a i najmanje pridržavanje vjere smatra fanatičnomu i nazadnošću. Neke sredine smatraju nemiješanje sa ženama, neuspostavljanje (vanbračnih) seksualnih veza, nepijenje alkohola, zaostalošću i fanatizmom. Ljudski um nije u stanju sam postaviti pravilnu vagu za umjerenost, a na to najbolje upućuju različita mišljenja. Pa koje mišljenje uzeti? Je li mišljenje većine uvijek ispravno? Da li može svaki pojedinac imati poseban zakon? Zašto bih odustao od svoga uvjerenja za računa tvog? Ravnoteža je pitanje koje nadmašuje ljudske sposobnosti. Nju može odrediti samo Svemoćni Koji je svemir stvorio skladnim. "Mi sve s mjerom stvaramo."[161] Allah je vjeru uravnoteženom objavio, jer On najbolje zna šta je stvorio i Mudar je u onome što je propisao: ***"A kako i ne bi znao Onaj Koji stvara, Onaj Koji sve potanko zna,***

---

[159] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 4/209, "Kitabu-s-savm", poglavlje br. 51, "Men aksame 'ala ehlihi lijuftire bitetavu", hadis br. 1968.
[160] Sahihu Muslim, 2/1020, "Kitabu-n-nikah", poglavlje 1., hadis br. 1401.
[161] Prijevod značenja sure El-Kamer, 49.

Koji je o svemu obaviješten."[162] Islamski ummet posjeduju pravo mjerilo umjerenosti i on je odabran da poduči ljude pravom srednjem putu. Uzvišeni Allah kaže: ***"...i tako smo vas učinili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi."***[163] Allahovi propisi ostvaruju umjerenost, a sve što nije u skladu sa njima je nastranost, ma koliko bio broj onih koji praktikuju (nastranost) i ma koliko ona bila podržavana i rasprostranjena.

[162] Prijevod značenja sure El-Mulk, 14.
[163] Prijevod značenja sure El-Bekare, 143.

Nada i strah

Sufjan b. Ujejne rekao je: *"U Kur'anu nisam našao ajet koji teže dojmio od:* ***'...vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžila i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš'***[164]." Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je rekao: *"Č****uo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Allah je na dan kada je stvorio milost, stvorio je od stotinu milosti. Kod Sebe je ostavio devedeset i devet, a na sva stvorenja spustio je jednu milost. Kada bi kafir znao kolika je milost kod Alaha, ne bi izgubio nadu u Džennet, a kada bi vjernik znao kakve sve postoje patnje kod Allaha, ne bi bio siguran od Džehennema'."***[165] Ovaj je hadis povezan sa umjerenošću i skladnošću na koje sam ukazao u prethodnom hadisu. Govorit ću o njegovom značenju kroz sljedeće tačke.

Birajući navedeni hadis i ajet, El-Buhari izabrao je srednji put. Kada je htio spomenuti hadis koji govori o veličini Allahove, dž.š., milosti, prije njega naveo je ajet za koji se kaže da je najžešći ajet u Kur'anu, te ih je zajedno stavio u uvod, rekavši: *"Poglavlje o nadi i strahu"* kako se ne bi u čitaočevom srcu izgubila ravnoteža između ovog dvoga.

Od čovjeka se zahtjeva da u sebi uskladi strah i nadu. Kada se kaže usklađenost, ne misli se na značenje jednakosti, nego na uravnoteženost koja dovodi do najbolje mogućeg. Zato ćemo navesti primjer: Allah je skladno stvorio kozmos. No, i pored toga, učinio je da voda na Zemlji čini sedamdesetjedan procenat od njene ukupne površine, dok kopno zauzima dvadesetdevet procenata, pa je li ovo neskladnost i je li to greška u stvaranju? Bože sačuvaj, to je prava skladnost, jer je poznato da ovakav procenat odgovara životu na Zemlji. Da je procenat vođe manji,

[164] Prijevod značenja sure El-Maide, 68.

[165] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/301, "Kitabu-r-rikak", 14. poglavlje, "Redž'a me'a-l-havfi", hadis br. 6469.

bilo bi manje kiša, proširile bi se pustinje, povećale suše, temperature bi bile više itd. Skladnost je davanje svakoj strani njeno pravo bez dodavanja ili oduzimanja. Skladnost između nade i straha ne mora nužno biti u značenju jednakosti, neg0 shodno čovjekovom stanju. Tako, za neke ljude, bolje je imaju više straha nego nade, nekima je bolje da im je nada veća od straha, a nekima je najbolje da je oboje podjednako. Bitno je da čovjek bude ispravan u Allahovoj vjeri, pa ako je čovjekova vjera ispravna, onda je to dokaz skladnosti između nađe i straha, a ako skrene zbog prevelikog uzdanja u Allahovu milost, kod njega je nastao poremećaj koji se treba riješiti sjećanjem na žestinu Allahove, dž.š., kazne. Ako skrene zbog prevelikog straha od Allaha, kod njega je poremećaj koji se ispravlja podsjećanjem na Allahovu, dž.š., milost. Takvom je potreban odgajatelj i daija koji treba biti precizan u zapažanju i određivanju. Time je olakšano liječenje j pronalaženje skladnosti koja će povratiti ljudsku čestitost. Nada u Allahovu milost, ako nije popraćena strahom od Njegove kazne, vodi čovjeka u lijenost, griješenje i zanesenost Allah ovom milošću, kao što strah dovodi čovjeka do očaja i gubljenja nade u Allahovu milost, te napusti trud. Oboje su šejtanova sredstva u udaljavanju čovjeka od pokoravanja Allahu, dž.š. Zbog toga, skoro da je nemoguće naći ajet, u Allahovoj Knjizi, o milosti, a da uz njega nije ajet o kazni, niti ajet o kazni, a da s njim nije spomen Allahovoj milosti, kako bi ova skladnost ostala u čovjeku i kako bi njegova vjera bila ispravna. Uzvišeni Allah kaže: ***"Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta i da sam Milostivi, ali i da je kazna Moja, doista, bolna kazna!"***[166] Tako, hadis koji tumačimo, spominje milost i spominje kaznu kako jedna strana ne bi nadvladala drugu.

Procenat straha razlikuje se kad je čovjek zdrav i kada je na umoru. Trebalo bi da strah bude veći dok je čovjek zdrav nego u

[166] Prijevod značenja sure El-Hidžr, 49-50.

času smrti. To značenje imaju riječi Poslanika, s.a.v.s.: ***"Neka niko od vas ne umre drugačije osim imajući lijepo mišljenje o Allahu (tj. neka se nada dobrom od svog a Gospodara - prim.pr.)."***[167] Što je veći čovjekov sirah od Allaha dok je zdrav, više ce činiti dobra drugima, a kada je ne umoru, onda više nema vremena za djelo. Tada bi njegova nada trebala biti veća ako je i mogućnosti, jer nada ne dolazi isprazno. Kako onaj ko je duboko zagazio u grijehe može osjećati smirenost i kako da njegova nada prevlada u smrtnom času? Podsticanje na nadu u času smrti je, ustvari, indirektno podsticanje na vršenje dobrih djela prije smrtnih trenutaka, kako bi mogla prevagnuti njegovu nadu u času smrti. Musliman je u ovom životu poput učenika; treba napraviti sklad između nade u uspjeh i straha od propadanja. Ako je stvar kod njega usklađena, učit će najbolje Sto može, ali ako je siguran u uspjeh zbog učiteljeve blagosti ili bez nade zbog njegove nepravednosti, njegovo učenje će biti ispod nivoa. Uspješan predavač treba uspostaviti ovaj sklad kod učenika. Sve ovo treba biti prije ispita. Međutim, kada učenik uđe na ispit, ne treba ga strašiti obaranjem, nego ga treba bodriti, jer je vrijeme učenja i spremanja prošlo, i tada nema potrebe za zastrašivanjem, već se učenik treba potruditi da njegova nada nadvlada. To mu neće uspjeti isprazno, jer onaj ko nije učio zato gradivo, ne može se nadati uspjehu.

Što se tiče ajeta, musliman prelazi učeći ga, ne osjećajući da je to najžešći ajet u Kur'anu, pa zašto ga je Sufjan b. Ujejne smatrao takvim? Uzrok svemu tome je, a Allah najbolje zna, da ajet ukazuje kako Čovjek ne može nešto uraditi osim sa ovo dvoje:

- izvršenje svega što je Allah, dž.š., objavio robovima; do farzova i naredbi, a napuštanje svega što je Allah, dž.š., zabranio. Ovo se razumije iz riječi "što" što podrazumijeva sve uopće, Nema sumnje da je to velika poteškoća.

---

[167] Sahihu Muslim, 4/2205, "Kitabu-l-Dženneti", poglavlje br. 19., "El-emru bi husni-z-zanni billahi te'ala 'inde-l-mevti", hadis br. 2877.

- da sve to čovjek izvrši na najpotpuniji način, unutarnju stranu okiti iskrenošću (ihlasom), skrušenošću i učešćem srca u vršenju i badeta (Allahu ugodnih djela), a spoljnu stranu usmjeri strogo se pridržavajući načina, kako je Allah, dž.š., propisao bez dodavanja ili oduzimanja. Ovo se razumijeva iz riječi budete pridržavali. Pridržavanje nečega i njegovo sprovođenje na najpotpuniji način je nesumnjivo, teško. Stoga, kada nam je Allah, dž.š., naredio namaz, što je stub vjere, nije nam naredio samo vršenje običnog namaza, nego nalazimo ajete o potpunom obavljanju namaza, što obuhvata obavljanje na najpotpuniji način.

Hadis upućuje na veličinu Allahove milosti koja sadrži stotinu dijelova, kako bi se veličina Allahove neograničene milosti približila ljudskim ograničenim umovima. To nije ona milost koja je jedno od Allahovih, dž.š., svojstava i koja nema granica, već je to stvorena milost. Pored veličine Allahove milosti, u koju nejma sumnje, čovjek se ne treba previše uzdati u nju, osim ako se pridržava Allahovih odredbi, i ne treba zanemarivati Allahovu kaznu. Allahova milost na obuhvata samo one koji je zaslužuju, te zbog toga On kaže: ***"'Kaznom Svojom Ja kažnjavam koga hoću' - reče On - A milost Moja obuhvata sve; dat ću je onima koji se budu grijeha kloniti i zekat davati, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali'."***[168] Allahova milost je toliko velika da, kada bi svi ljudi bili na pravom putu, ona bi ih obuhvatila. Ali, Allahova milost obuhvata samo onog ko Ga vjeruje i pokorava Mu se. Kako je lijepo o tome. Rekao Ebu Osman el-Džizi: *"Znak tvoje sreće je da vršiš naredbe, a bojiš se da neće biti primljene, a znak nesreće je da griješiš, a nadaš se spasu."*[169] Tako se kafir, čim čuje za Allahovu, dž.š., milost, ponada Džennetu, jer je kod njega poremećen sklad, te je i rezultat takav. A vjernik, čim čuje za Allahovu, dž.š., kaznu,

[168] Prijevod značenja sure El-E'araf, 156.
[169] Ibn Hadžer, Fethu-l-Bari, 11/301.

ne vjeruje da je siguran od Džehennema. Put je spasa da čovjek napravi sklad između straha i nade, kao što smo rekli.

Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Pokuđenost rekla-kazala

Muavija je pisao Mugiri, tražeći da mu napiše hadisa koje je čuo od Poslanika, s.a.v.s., a on mu napisa: ***"Čuo sam sa da kaže kad bi završavao namaz; 'Nema boga osim Allaha Jedinog, nema ortaka, Njegova je vlast i Njemu hvala i On sve može.' 'Zabranjivao je «rekla-kazala», mnoštvo pitanja, traćenje imetka, neizvršavanje (obaveza) i traženje, neposlušnost majkama i zakopavanje živih djevojčica (kćeri)."***[170]

Prvi dio hadisa smo već objasnili i rekli značenje la ilahe illallah. Ono podrazumijeva Ievhid-uluhijje, rububijje i esma' ves-sifat (božansku jedinost, jedinost robovanja i jedinost imena i svojstava). Riječi Jedinog, On nema ortaka, sudruga podrazumijevaju da nema ortaka u božanstvenosti, robovanju, imenima i svojstvima. Njegova je vlast potvrda božanske jedinosti, On je Vladar, Jedini Upravljač. Njemu pripada hvala potvrda jedinosti robovanja. On je Jedini dostojan apsolutnog pokoravanja. Riječi "...i On sve može" potvrda nekih Njegovih svojstava.

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., zabranio "rekla-kazala" što je beskorisno pričanje, jer mnogo pričanje može odvesti u grijeh. Kaže se da se ovo odnosi na prenošenje ljudskih problema bez koristi. U ovo takođe spadaju ogovaranje i potvora. Govor se dijeli na troje: dobar, loš i prazan. Prazna priča je govor u kome nema ni dobra ni zla, i on je zabranjen. Uzvišeni, opisujući robove Milostivog, kaže: ***"...prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno."***[171] Musliman se treba udaljavati od prazne priče i harama. Isto tako, Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Ko vjeruje u Alaha i Sudnji dan, neka govori dobro ili neka šuti."***[172] Neka prešuti zlo i prazan govor, jer u tome nema nikavog dobra.

[170] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari,11/306, "Kitabu-r-rikak", 22. poglavlje, "Ma jukrehu min kile ve kale", hadis br. 6473.
[171] Prijevod značenja sure El-Furkan, 72.
[172] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/301, "Kitabu-r-rikak", 23. poglavlje, "Hifzu-l-lisani", hadis br. 6475.

Mnogo pitanja; neki kažu da je cilj sprječavanje prosjačenja. Međutim, da se to željelo reći, bilo bi zabranjeno traženje, a ne mnogo pitanja. Prosjačenje je zabranjeno bilo rijetko ili često. Kabisa b. Meharika, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Prosjačenje je zabranjeno, osim u tri slučaja: čovjeku* ***koji je dužan, te mu je pros****jačenje dozvoljeno dok se ne oduži, potom nek se prođe toga. Zatim, čovjeku koga je zadesila* ***nepogoda (npr. požar) i uništila mu imetak, dozvoljena mu je*** *prošnja dok ne stane na noge. I čovjeku koga je zadesilo teško* ***siromaštvo, tako da trojica iz njegove*** *sredine posvjedoče, da* ***ga je zadesila nevolja. Dozvoljeno mu je da prosi dok ne stane na noge. Sve osim ovoga, zabranjeno je. Ko se tako hrani, hrani se nedozvoljenim."***[173] Prevladavajuće (ispravno) je mišljenje da se tim hadisom htjelo reći isto ono što je spomenuto u riječima Uzvišenog Allaha: ***"Ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni."***[174] Iz ajeta se jasno vidi da se zabrana ne odnosi na sva pitanja, nego na neka od njih, zbog toga je rečeno: ***"o onome"***. U osnovi, pitanje je dozvoljeno. Čak je ponekad naređeno. Uzvišeni Allah kaže: ***"Pitajte učene ako ne znate."***[175] Stvari o kojima je zabranjeno pitati su sljedeće.

Pitanja o stvarima koje ne zna niko osim Allaha; kao o vremenu nastupanja Kijametskog dana. Uzvišeni Allah kaže: ***"Pitaju te o Smaku svijeta kada će se zbiti. Reci: 'To zna jedino Gospodar moj, On će ga u njegovo vrijeme otkriti, a težak će biti nebesima i Zemlji, sasvim neočekivano će vam doći.' Pitaju te kao da ti o njemu nešto znaš. Reci: 'To samo Allah zna, ali većina ljudi ne zna'."***[176]

Pitanje radi izigravanja; pitanje od kojeg nema koristi, kao pitanje o imenima onih koji su bili u pećini i obraćanje na neke

---

[173] Sahihu Muslim, 2/722, "Kitabu-z-zekat", 36.poglavlje, "Redž'a me'a-l-havfi", hadis br. 6469.
[174] Prijevod značenja sure El-Maide, 101.
[175] Prijevod značenja sure En-Nahl, 43; i El-Enbija', 7.
[176] Prijevod značenja sure El-E'araf, 187.

predaje ehlu-l-kitabija o tome. Kakva je korist od toga ako im se zna broj i imena. To je beskorisno znanje. Slično je i pitanja imenima Jusufove, a.s., braće i sl.

Pogrdno pitanje; pravilo je da neko pita kako bi naučio i pridržavao se onoga što nauči o Allahovoj, dž.š,, vjeri. Ako je pitanje samo da bi saznao radi saznanja, ali s namjerom postupi onako kako mu strasti diktiraju, a ne pridržavajući se Allahove, dž.š., naredbe, to ne prihvata osobenosi ove ozbiljne vjere.

Sofistička pitanja; to su pitanja o beznačajnim sitnicama. Preko tih pitanja ne dolazi se do ispravnog znanja. Cilj je da se upitani navede na grešku i neugodnost pred ljudima. Oci Muavije, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio sofistička pitanja.[177]

Zabranjeno je puno pitati, jer to, obično, nije u skladu s djelom. Ovo upražnjava zajednica koja nauku uzima samo teoretski, a islam je praktična vjera, a ne puko ideološko zanimanje, Čime se karakteziraju filozofske rasprave.

Pitanje o onome što se nije desilo i to iz tri razloga: prvo; iz straha da se ne zabrani, Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Najveći grješnik među muslimanima je onaj koji pita o nečemu što nije bilo zabranjeno, pa se zabrani zbog njegovog upita."***[178] Ovo, a Allah njabolje zna, je u onome gdje je šteta nešto veća od koristi, ili je jednaka koristi, te Allah, dž.š., nije to spomenuo iz milosti prema ummetu a ne iz zaborava. Ako neko o tome upita, ono postane zabranjeno (haram). Ono gdje je šteta puno veća, zabranjeno je, pa makar niko i ne pitao o tome. Ovo se odnosi na vrijeme Poslanika, s.a.v.s., jer je logično da se više ništa ne može zabraniti poslije njega, bilo ajetom ili hadisom, jer je objava njegovom smrću okončana.

---

[177] Sunen Ebi Davud, 2/288, "Kitabu-l-'ilm".

[178] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 13/264, "Kitabu-l-i'tisam", 3. poglavlje, "Ma jukrehu min kesreti-s-suali", hadis br. 7269.

Drugo; da događaj ili propis ne bi izgubio od svog odgojnog uticaja na Čovjeka. Allah je htio objaviti ajete i propise nakon ekih događaja i različitog stava ljudi o njima. Ako tada dođe propis ima veci uticajna čovjeka, jer je došao u vrijeme kada su imali veliku potrebu za njim, za razliku od već poznatog propisa. On tada gubi nešto od svog uticaja na čovjeka. Zbog ćega je zabranjeno pitati o onome što se nije desilo. Ovo važi samo za vrijeme Poslanika, s.a.v.s. Za prvi i drugi slučaj zabrana važi samo za stanovnike Medine u doba Poslanika, s.a.v.s., dok je to dozvoljeno drugima. Zabrana pitanja Medinelijama nije bila o već završenom događaju, nego o onome što se još nije desilo. Allah najbolje zna.

Treće je da pitanje o onom što se nije desilo odvraća ljude od već postojećeg propisa. To se smatra igrom. Zbog toga ovakvo pitanje kude mnogi učenjaci. Tačnije rečeno, ovakvo pitanje je zabranjeno običnim ljudima koji ne poznaju ono što je za njih bitno, ostavljajući zbog nečega ono što je važnije od njega. To nije pokuđeno učenim koji znaju propise iz svakodnevnog života, te ne smeta ako se bave rješenjima i propisima o onome Sto bi se moglo desiti, ali bez udaljavanja od pretpostavki koje se mogu desiti. Što se tiče spoznaje onoga što će se sigurno desiti, kao što je Poslanik, s.a.v.s., rekao da će se desiti, o tome se nesumnjivo pita, Kada je Ailahov Poslanik, s.a.v.s., govoreći ashabima o Dedždžalovom boravku na Zemlji, rekao: *"Četrdeset dana, dan kao godina, dan kao mjesec, dan kao sedmica i ostali dani kao obični dani." Tada su sa ashabi pitali: "Allahov Poslaniče, tog dana koji će biti kao godina, hoće ti nam biti dovoljno da obavimo namaze jednog dana?" On odgovori: "Ne, nego izračunajte..."*[179] Poslanik, s.a.v.s., nije pokudio njihovo pitanje, već je odgovorio na njega. To je bitno i korisno pitanje, makar i o nečemu što se nije desilo, ali će se sigurno desiti.

[179] Sahihu Muslim, 4/2252, "Kitabu-l-fiten", 20. poglavlje, "Zikru-d-Dedždžal", hadis br. 2137.

Traćenje imetka; imetak je osnov dunjalućkog života Uzvišeni Allah kaže: ***"...i rasipnicima imetke koje vam je Allah, povjerio, ne uručujte."***[180] Kada ga čovjek ispravno upotrijebi on mu je blagodat i naćin za ulazak u Džennet. Siromasi su se tužili Poslaniku, s.a.v.s., zbog nemanja ove blagodati, rekavši: ***"Prestigoše nas bogataši u stepenima i stalnim blagodatima."***[181] To je jedna od četiri stvari o kojima će rob bili pitan na Sudnjem danu, prije nego se nogom pomakne s mjesta. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Neće se ni jedan rob pomaći s mjesta nogom (na Sudnjem danu) dok ne bude upitan za četvero: život, u šta ga je proveo; znanjet kako ga je koristio; imatak, kako ga je zaradio i u šta ga je potrošio; tijeto, u šta ga je koristio."***[182] Traćenje imetka može biti na mnoge, skoro nebrojene načine od kojih su:

- trošenje u haram,
- pretjerano trošenje na dozvoljene stvari,
- davanje rasipnicima da s njim raspolažu i troše ga bez svrhe i nerazumno,
- stavljanje u nepovjerljive ruke (davanje nepovjerljivim osobama).

Neizvršavanje i traženje; neizvršavanje obaveza prema Allahu i prema ljudima i zahtjevanje svojih prava u potpunosti. Ovo je slično postupku onih koji na vagi krivo mjere. Uzvišeni Allah kaže: ***"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a ako drugima mjere na litar ili na kantar - zakidaju."***[183] Ovo je jasan pokazatelj njihovog egoizma i robovanja imetku i interesima, Ne ispunjavaju obaveze prema drugima, kao zekat i dr., dok traže da im se njihova prava u potpunosti ispune. Kako je to u materijalnom, tako je i u moral-

[180] Prijevod značenja sure En-Nisa', 5.

[181] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/132, "Kitabu-d-de'avat", 18. poglavlje, "Ed-du'a be'ade-s-salati", hadis br. 6469.

[182] Hadis je sahih a već je spomenut.

[183] Prijevod značenja sure El-Mutaffifun, 1-3.

nom pogledu. Onaj koji želi da ga drugi poštuju i lijepo se odnose prema njemu, a on im ne vraća na isti način, ubraja se u ovaj egoistični sloj ljudi koga ne zanima ništa drugo osim on lično. Nesumnjivo da ova osobina nije osobina vjernika. Od Enesa b. Malika, ﷺ, bilježi se ja je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: ***"Niko od vas neće vjerovati dok ne bude želio svom bratu ono što želi sebi."***[184]

Nepoštovanje majki; bez sumnje zabranjeno je nepoštovanje i majki i očeva, ali je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spomenuo majke jer su one zaslužnije da im se čini dobročinstvo, a neposlušnost prema njima je veći grijeh. Majka nosila i rodila dijete. Zajedno s čovjekom učestvuje u odgajanju, te je zbog toga poslušnost prema njoj primarnija od poslušnosti prema ocu, kao što je i poznato. Neposlušnost može biti dvojaka: materijalna i moralna. Materijalna neposlušnost (ili nepoštivanje) podrazumijeva izbjegavanje njenog izdržavanja, kao i nanošenje zla udarcima i sl. To ne može učiniti osim pokvarenjak, koji nema ni truna morala ili savjesti. Moralno nepoštovanje može imati teže duševne posljedice od materijalnog; kao izrugivanje s majkom, njeno nazivanje neznalicom i zaostalom, davanje prednosti Ženi nad majkom, otpremanje u starački dom, makar i plaćao troškove za nju. Roditelju u ovoj dobi nije potrebna samo hrana i piće, nego im je potrebna nježnost i osjećaj da ih njihova djeca vole. Prisustvo tople porodične atmosfere daleko je bitnije od materijalnih stvari. Neka se sinovi boje Gospodara zbog svog ponašanja prema roditeljima.

Zakopavanje živih kćeri; zakopavanje je žive ženske djece najgore što je poznavao ljudski rod.

- ♦ Prvo zbog toga što je to ubistvo, a ubistvo je veliki grijeh.
- ♦ Drugo zbog toga što je ovo ubistvo ubistvo djevojčica koje nisu počinile nikakvu grešku ili zločin. Uzvišeni Allah

[184] Sahihu Muslim, 1/67, "Kitabu-l-iman", 17. poglavlje, hadis br. 45.

kaže: ***"...i kada živa sahranjena djevojčica bude upitana zbog kakve krivice je umorena."***[185]

- Treće zbog toga što je ubistvo počinjeno od strane oca koji bi trebao braniti ovu djevojčicu, njenu časti život.
- Četvrto zbog materije, jer živo zakopavanje kćeri je bilo zbog toga što one troše, a ne proizvode, pa zbog čega da ostane u životu? Ovo je stvarni razlog, a ne iz straha za čast, kao što se govori. Zbog toga, nalazimo da svaki ajet koji govori o tome, veže ovo gnusno djelo sa škrtošću, ni sa čim drugim. Uzvišeni Allah kaže: ***"Na ubijajte djecu svoju iz straha od neimaštine, i njih i vas Mi hranimo, jer je ubijati njih, doista, veliki grijeh."***[186] Ovaj je običaj nestao pojavom islama. Međutim, moderni džahilijjet ga upražnjava na "civiliziran" i "napredan" način, sprovodi ga na ideološkom planu koji je opasniji od materijalnog. Onaj ko ući svoju djecu griješenju i udaljavanju od islama, zakopava ih svojim rukama, vodi ih vatri i baca u nju. Onaj ko svoju kćer uda za onoga ko nema vjere i odgoja, također je ukopava svojim rukama. Ako joj je prijašnje ukopavanje živog djeteta uništavalo život, moderno ukopavanje joj ništi dunjaluk i Džennet. Ako je prijašnje ukopavanje patilo djevojčicu nekoliko trenutaka prije smrti, moderno ukopavanje će je patiti u Džehennemu, samo Allah zna koliko dugo. Materijalno ukopavanje je i danas prisutno kroz pobačaj i ubijanje djevojčica iz želje za sinovima, kao što je u Kini i Indiji.

Ovo je nekoliko zabranjenih stvari a udaljavanje je od njih praktičan dokaz iskrenog vjerovanja. Budimo iskreni u svom vjerovanju prema Allahu i bojmo se Uzvišenog Allaha u svim našim poslovima.

---

[185] Prijevod značenja sure Et-Tekvir, 8-9.
[186] Prijevod značenja sure El-Isra', 31.

Ko pomisli da učini dobro ili loše

Od Ibn Abbasa, ﵁, bilježi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, u onom što prenosi od svog Gospodara, rekao: ***"Uzvišeni Allah zapisao je dobra i loša djela, a potom je to objasnio: 'Ko naumi dobro a ne učini ga, Allah mu upiše sevap jednog djela u potpunosti, a ako ga naumi i ostvari, Allah mu zapiše deset do sedam stotina sevapa, pa i mnogo više. Ko naumi učiniti loše djelo, pa ga ne učini, Allah mu zapiše dobro djelo, a ako ga naumi i ostvari, Allah mu zapiše kao jedno loše djelo'."***[187]

Allah je zapisao dobra i loša djela, a potom je to objasnio, tj. odredio je u svom skrivenom znanju (gajbu) šta će se desiti, a potom to izložio ljudima. Želi se reci da je Allah, dž.š,, ukazao [judima na dobra djela, na njihove stepene i nagradu za svako dobro djelo. Objasnio je mala i velika loša djela, i kaznu za svako od njih, kako bi vjerniku bila jasna njegova pozicija i kako bi sam mjerio svoja djela. Primjer toga je primjer učenika kome učitelj kaže pojedinačne ocjene za svako pitanje iz ispita. Učenik može u toku ili poslije ispita odredili ocjenu koju može dobiti na osnovu poena koje mu je učitelj kazao.

Od onoga što je Uzvišeni Allah odredio i pojasnio ljudima je namjera bez djela i njena cijena sa urađenim dobrim ili lošim djelom. Namjera se dijeli na sljedećih četvero.

Razmišljanje (razgovor sa samim sobom); to je da prevagne nečinjenje nečega. To može biti od u procentima izraženo od jednog do četrdeset devet, tj. da mu dođe u misao nešto, bilo dobro ili loše, te ga ne odbaci odmah nego razmišlja o tome - da li da uradi ili ne, ali namjera da se uradi nije prevagnula.

Oklijevanje; neodlučnost koja iznosi pedeset procenata. Čovjek je ovdje neodlučan, ne naginje izvršenju, niti neizvršenju. Namjera da se djelo uradi ili ne ravnomjerna je u srcu.

---

[187] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/323, "Kitabu-r-rikak", 31. poglavlje, "Men hemme bi-l-haseneh", hadis br. 6491.

Namjera; činjenje djela je prevagnulo. Ona u procenti iznosi od pedesetjedan do devedesetdevet procenata.

Odluka; odlučnost da se izvrši, i ona iznosi sto procenata.

Kao što se vidi, (sãmũ) pomisao nismo učinili stepenom, kao što je neki smatraju stepenom, jer pomisao uopće nije nakana. Sãmã pomisao kod čovjeka o nečemu i momentalno odbacivanje te pomisli ne smatra se namjerom. Namjera počinje sa uvjeravanjem samoga sebe. Pravilo za ove stepene, ako nisu popraćeni djelima, jeste sljedeće.

Prva i druga faza se ne zapisuju ni u dobro ni u loše, jer čovjek nije u stanju od sebe odagnati šejtanske spletke i razmi-šljanje. Zbog toga su objavljene Allahove, dž.š., riječi: ***"Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji! Pokazivali vi ono sto je u dušama vašim ili to krili, Allah će vas za to pitati."***[188] To je teško palo ashabima, jer je to van ljudske moći, pa je Allah poslije toga objavio: ***"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih; u njegovu je korist dobro koje učini, a na njegovu je štetu zlo koje uradi."***[189] Ashabi su spoznali da sama pomisao (razmišljanje) neće biti uračunata kod Allaha. Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je Resulullah, ﷺ, rekao: ***"Allah je oprostio mome ummetu pomisli, osim ako ih izgovore ili urade po njima."***[190]

Namjera, Allahovom milošću piše se u dobro kao jedan sevab, ali se ne uvećava, ako je razlog neizvršavanja van čovjekove moći. To je isto kao kad neko odluči klanjali noćni namaz pa se ne probudi. Ali, ako se probudi, pa vidi da je umoran i ostane u toploj postelji, nema uopće nagrade, jer je odustao od namjere svojom voljom. Ko naumi zlo, pa ga ne uradi iz straha od Allaha, ne piše mu se kao loše, nego kao dobro djelo jer ga nije počinio iz straha od Allaha. Međutim, ako naumi loše, pa ga ne uradi zbog nečeg

[188] Prijevod značenja sure El-Bekare, 284.
[189] Prijevod značenja sure El-Bekare, 286.
[190] Sahihu Muslim, 1/116, "Kitabu-l-iman", 58. poglavlje, "Tedžavezellahu 'an hadisi-n-nefsi", hadis br. 127.

drugog, npr, iz gratia od ljudi, ne piše mu se ni dobro ni loše. Ovo Alahov Poslanik, ﷺ, prenosi od Svoga Gospodara, riječima: ***"...pa ako ga ostavi radi Mene, pišite mu za to dobro djelo."***[191]

Da bi se namjera upisala kao dobro djelo, uslov je da nevršenje bude u ime Allaha, a ako je radi nekog drugog, onda nema nagrade. Sve je ovo iz milosti Uzvišenog Allaha. Da je htio da nam prema pravdi udijeli, namjera bi se pisala kao dobro ili zlo ili se ne bi pisala ni u dobro djelo ni u grijeh. Međutim, to što se samo piše u dobro djelo, a ne piše se u grijeh, to je Allahova, dž.š., milost.

Odlučnost dolazi samo uz realizaciju, osim ako je čovjek spriječen nečim što je van njegove volje. Kada ne bi bio spriječen, sigurno bi uradio dobro djelo. Zbog toga se ona vrjednuje kao i samo djelo. Piše se kao dobro ili zlo, kao što se piše urađeno djelo, dobro se djelo umnogostručuje, a loše se ne umnožava. Ovo se liče sevaba i grijeha, ali se ne odnosi na dunjalučke kazne. Naime, ko odluči ukrasti, pa ne ukrade, piše mu se u potpunosti kao da je krađu izvršio, ali se nad njim ne provodi dunjalučka kazna, čak i kad bi priznao svoju odluku. Neko će se začuditi da se odluka računa kao i sama realizacija. Zbog toga ćemo navesti neke dokaze.

Hadis Ebu Hurejre, r.a., da je Alahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Kada se dva muslimana sukobe sabljama, i ubijeni i ubica će u Džehennem." Upitao sam: "Alahov Poslaniče, dobro ubica, ali zašto ubijeni?" "Zato što je želio da ubije drugog. - odgovorio je (Allahov Poslanik)."***[192]

Hadis od Ebu Kebše el-Enmarija koji je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: ***"Dunjaluk je dat četvorici: čovjeku kome je Allah dao imetak i znanje pa se on boji u pogledu njih svoga Gospodara, njima održava rodbinske veze, i zna Allah***

[191] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 13/465, "Kitabu-t-tevhid", 35. poglavlje, hadis br. 7501.

[192] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 1/85, "Kitabu-l-iman", 22. poglavlje, "El-me'asi min emri-l-džahilijje", hadis br. 31.

ovo pravo u njima, on zaslužuje najviši stepen; čovjeku koga je Allah, obdario znanjem a nije imetkom i on iskreno naumi pa kaže: 'Kad bih imao imetak, radio bih kao taj i taj.' On svojoj namjerom ima nagradu kao i onaj prvi. Čovjeku kome je Allah dao imetak a nije znanje, te on bezobzirno utaže novac bez znanja, ne boji se Gospodara pri tome, njime ne održava rodbinske veze, niti zna Alahovo pravo u njima, taj je najgoreg stepena; čovjeku kome Allah nije dao ni imetak ni znanje, pa kaže: 'Kad bih imao imetka kao taj i taj, radio bih isto.' On je sa svojom namjerom isti u grijehu kao i ovaj prethodni."[193] Iz ova je dva hadisa jasno da se odluka za činjenjem nekog djela (kao Što je rečeno u prvom hadisu) piše kao što se piše djelo (kao u drugom hadisu). Neki učenjaci izveli su iz toga neke praktične primjere: ko odluči da ne posti uz ramazan, ali ne nađe pogodno mjesto gdje bi se mogao sakriti da ga ljudi ne vide, pokvaren mu je post. Isto tako i onaj ko odluči da prekine namaz, pokvaren mu je namaz.

Umnogostručivanje nagrade za dobra djela nema granica, najmanje je deseterostruko, a nema limita za najviše, shodno riječima Poslanika, s.a.v.s.: *"... do mnogo puta uvećanog."* Nagrada nije samo za dijeljenje imetka na Allahovom putu, ili za ispravan post, već za sva dobra djela.

Kao što grijesi mogu biti mali i veliki, tako i sva dobra djela nisu iste vrijednosti. Na ovo upućuje namjera bez realizacije koju je spriječilo nešto izvan čovjekove volje, koja se piše kao dobro djelo i ne umnožava se. Ko namjerava npr. sklonili s puta ono što smeta ima dobro djelo, a ako naumi džihad na Allahovom putu, pa se nešto ispriječi u tome, ima, također, dobro djelo, ali je dobro djelo za namjeru džihada vrijednije hiljadama puta od namjere sklanjanja s puta nečega što smeta. Zbog toga, veličina sevapa koji se

[193] Džami'u-t-Tirmizi, 3/385, "Kitabu-z-zuhd", 12. poglavlje, "Meselu-d-dun'ja meselu-l-erbe'a", hadis br. 2427. Tirmizi kaže da je hadis hasen-sahih.

piše za dobro djelo, odgovarajuća je velični djela. Sevapi se međusobno nadmašuju brojnosti i vrstom.

Umnogostručivanje dobrih djela; musliman može umnogostručiti svoja djela ako zna način. Čudno je, ali to mnogi muslimani ne znaju. Međutim, ako se radi o načinima uvećavanja prihoda i imetka, može se ustvrditi da to ljudi dobro poznaju i brižno primjenjuju, poučavajući i svoju djecu tome. To je jedan od dokaza ljubavi prema dunjaluku, a nemarnosti prema ahiretu.

Koji su uzroci za umnogostručivanje dobrih djela?

Ihlas (potpuna iskrenost); koliko se god povećava iskrenost, povećava se nagrada. Ko obavi hadž želeći jedino Allahovo, dž.š., zadovoljstvo, njegova je nagrada veća od onoga ko ima za cilj Allahovo, dž.š., zadovoljstvo i trgovinu na hadžu. Ko krene u džihađ, želeći samo Allahovo zadovoljstvo i uzdizanje zastave islama (pobjedu islama), ima veću nagradu od onog ko je krenuo radi uzdizanja zastave islama i radi plijena itd,

Saživljavanje s dobrim djelom; koliko je god saživljavanje veće, veća je nagrada. Ko klanja skrušeno, srcem i razmišljajući, nagrada mu je veća nego onome ko se nije potpuno predao namazu. Ko npr. uči Kur'an s razumijevanjem i radi po njemu, ima veću nagradu od onoga ko ga uči ne razumijevajući ga itd.

Materijalne teškoće; nagrada je, kao što je poznato, shodno teškoći. Ko posti po vrućini i radeći težak posao ima veću nagradu od onoga ko posti provodeći dan spavajući, ili ima lahak posao, klimu-uređaj u kući ili kancelariji. Nagrada je djetetu veća od nagrade odraslom, gledajući sa ove strane jer je teškoća veća itd. Više je ovo pod uslovom da se namjerno ne traga za teškoćom. Poslanik, s.a.v.s,, je to zabranio! Naredio je onome ko se zavjetovao da neće sjesti, niti će se u hladovinu skloniti, da sjedne i da se zaštiti hladom, i naredio je onome koji se bio zavjetovao da će obaviti hadž pješke, a ne jašući, da jaše a ne pješači.

Duševna i moralna teškoća; ko udijeli dinar od deset kojih posjeduje, udijelio je desetinu svog imetka i njegova je nagrada veće nego onoga koji je udijelio dinar od sto koje posjeduje. Ako onaj koji ima stotinu hoće dobiti nagradu onog što ima deset dinara, treba udijeliti desetinu od onoga što ima. Ko obavlja ibadete u lošoj sredini, ima veću nagradu od onoga ko to čini u sredini koja mu u tome pomaže. Zbog toga je nagrada za djelo u vremenu smutnji i iskvarenosti naroda veća nego za djelo u vrijeme pobjede vladavine islama u doba Poslanika, s.a.v.s. Od Ebu Sa'lebe, r.a,, prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Doći će dani u kojima će istrajnost biti poput žeravice u ruci. Ko tada bude radio (dobra djela) imat će nagradu kao pedeseterica koji rade kao vi." "Alahov Poslaniče," - upitaše (ashabi) – "pedesetorica od nas ili od njih?" Vjerovjesnik, s.a.v.sodgovori: "Ne (od njih), nego nagrada pedesetorice od vas."***[194]

Odraz vršenja dobrih djela na društvo; koliko se god povećava uticaj vršenja propisa na društvo, povećava se i nagrada. Ko pokuša uputiti čovjeka, pa ga Allah, dž.š., uputi njegovom zaslugom, ima veću nagradu od onoga ko pokuša i ne uspije. Od Sehla b. Sa'da prenosi se da je Alahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Allaha mi, da Allah tvojom zaslugom uputi jednog čovjeka, bolje ti je nego mnoštvo crvenih deva."***[195] Ova je veličanstvena nagrada uslovljena uputom a ne samo pokušajem. Tako je i nagrada za trajno dobro djelo veća nego za neko drugo, jer je njegov uticaj trajan. Od Ebu Hurejre, ﵁, bilježi se da je Alahov Poslanik, ﷺ, rekao: ***"Kada čovjek umre, prekinu se njegova djela osim troga: trajno dobrotvorno djelo, znanje od kojeg se drugi***

[194] Džami'u-t-Tirmizi, 4/323, "Kitabu-t-tefsir", tefsir sure El-Maide, hadis br. 3051, hadis je hasen.

[195] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 7/70, "Kitabu fedaili-s-sahabe", 9. poglavlje, "Menakibu 'Alijj", hadis br. 3701. (Inače crvene deve simboliziraju nešto najskupocjenije – op. pr.)

koriste i dobro dijete koje će doviti za njega."[196]

Ovakvo nešto podstiče čovjeka da traga za najljepšim i najkorisnijim djelom za zajednicu, kao što zemljoradnik traži najbolju i najplodniju zemlju kako bi svoj trud uložio u nju, a ne obrađuje pustinju na kojoj ništa ne niče.

Vrsta djela; farz namaz ima veću nagradu od sunneta, sunnet od na file. Tako je i sa hadždžom i postom. Zajednički je namaz (džemat) vrijedniji od pojedinačnog itd.

Mjesto na kome se djelo obavlja; namaz je u Poslanikovoj, s.a.v.s., džamiji vrijedniji od hiljadu namaza u nekoj drugoj. Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Namaz je u mojoj džamiji bolji nego hiljadu namaza u nekoj drusoj džamiji, osim Mesdžidu-l-harama."***[197] Od Ebu Derdaa, ﵁, bilježi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: ***"Namaz u Mesdžidu-l-haramu vrijedi kao sto hiljada namaza, a namaz u mojoj džamiji vrijedi kao hiljadu namaza, a namaz u Bejtul-Makdisu vrijedi kao petsto namaza."***[198] Kad bi se reklo muslimanu: "Ako odeš u Mekku možeš zaraditi sto hiljada puta veću platu nego što imaš u svom mjestu. Tamo možeš raditi jedan dan i možeš uzeti više nego kod kuće za čitav život," da li bi iko propustio ovu priliku da je ne iskoristi? Kad bi se reklo muslimanu: "Ako klanjaš kod kuće, za svaki namaz dobit ćeš dinar, a ako klanjaš u džamiji, za svaki namaz dobićeš dvade-setsedam dinara." Da li bi iko klanjao kod kuće? Tako se može reći za sve.

Vrijeme u kome se djelo čini; kao što je Allah, dž.š., odlikovao neka mjesta i umnožio nagradu učinjenu na njima, tako je odlikovao i određene vremenske periode u kojima je nagrada

[196] Sahihu Muslim, 3/1255, "Kitabu-l-vesijje", 3. poglavlje, "Ma jelhaku-l-insane", hadis br. 1631.

[197] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 1/85, "Kitabu fadli-s-salati fi mesdžidi Mekke", 1. poglavlje, hadis br. 1190.

[198] Hadis je hasen, a bilježi ga Taberani u El-Kebiru. Pogledaj Medžme'u-z-zevaid od Hejsemija, 4/7, "Kitabu-l-hadždž", "Bab es-sačah fi-l-mesdžidi-l-haram".

umnožena. Sve je to učinio prilikom za one koji se nadmeću u dobrim djelima. Djelo učinjeno u Lejletu-l-kadru bolje je nego posao hiljadu mjeseci, kao što Uzvišeni Allah kaže: ***"A što ti misliš šta je Noć Kadr? Noć je Kadr bolja od hiljadu mjeseci."***[199]

Ovo su najhitniji uzroci za umnogostručavanje sevapa, pa ih valja iskoristiti. Neka nas Allah uputi onome što On voli i čime je zadovoljan.

[199] Prijevod značenja sure El-Kadr, 2-3.

Djela se cijene prema posljednjim djelima u životu

Od Selila b. Sa'da es-Seidija bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, ﷺ, vidio čovjeka kako se bori protiv mnogobožaca, a bio je među najhrabrijim muslimanima, pa reče: 'Ko hoće da vidi džehenemliju neka pogleda ovoga.' Jedan ga je čovjek potom slijedio sve dok nije bio ranjen, te je ubrzao smrt. Izvadio je sablju, pa vrh stavio na sred prsa i bacio se na nju tako da mu je izašla između plećki, Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: 'Čovjek radi, kako ljudi smatraju, kao dženetlija, a on je džehenemtija, i radi, kako ljudi misle, kao džehenemlija, a on je dženetlija. Djela se cijene prema posljednjem što se učini'."***[200]

U ovom je hadisu novi dokaz poslanstva Muhammeda, ﷺ. Kazao je o kraju ovog čovjeka u okolnostima kada su njegova spoljna djela upućivala suprotno onome što je rekao. Običan čovjek ne može znati šta će se desiti prije nego se desi, osim ako nije poslanik kojem se objavljuje od Allaha. Bio je najbolji i najžešći muslimanski borac protiv mušrika, ali je Allah, ﷻ, objavio Svom Poslaniku, ﷺ, o njegovom završetku. Neka je slavljen Onaj Koji zna sve tajne.

Ovaj je čovjek izvršio samoubistvo. Ubistvo se inače dijeli na dvoje.

Ko se ubije smatrajući ga dozvoljenim, iz uvjerenja da je ovo tijelo njegovo i da on može njime raspolagati kako hoće. I, da mu Allah ne može određivati šta da radi s njim. Takav je kafir jer je porekao nešto što je u vjeri nužno poznato. Zabrana je samoubistva potvrđena nepobitnim dokazima i u tome nema nikakve dileme.

Ko se ubije ne smatrajući to dozvoljenim, nego ga je šejtan zaveo. To je uradio znajući da je haram i da mu nije dozvoljeno, ali je izvršio samoubistvo zbog žestokog bola rana. Takav je veliki

---

[200] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/330, "Kitabu-r-rikak", 33. poglavlje, "El-E'amalu bi-l-havatii", hadis br. 6493.

griješnik i ubica. Bit će kažnjen Džehennemom vremenski koliko Allah hoće, ali neće vječno ostati u njemu. Izaći će iz njega i ući, nakon što se očisti, u Džennet.

Riječi: ***čovjek radi, kako ljudi misle, djela dženetlije, ustvari, je džehenemlija*** ne ulaze u opće pravilo i to se ne dešava sa svim ljudima, kao ni sa većinom ljudi. Ali dešava se nekim ljudima u procentualno rijetkim situacijama. Ako se desi, desi se čovjekovom voljom, a ne protiv nje. Hadis ovim značenjem upozorava onoga koji čini dobra djela da se ne uzoholi svojim djelima, jer završetak ne zna niko osim Allah, dž.š. Može biti dobar, a može bili i drugačiji. Zbog toga je vjernik neprestano u stanju pokornosti i bogobojaznosti, bez općinjenosti i zanesenosti sobom, nastoji što više činiti dobra djela i upotpuniti svoju vjeru. On otvara vrata nade i pokajanja pred grješnikom, i kaže mu: "Možeš promijeniti svoj kraj i izbrisati prošlost, pokajati se od grijeha, pa će ti nagrada biti Džennet." Hadis, u oba svoja dijela, pomaže i podstiče na pokornost Allahu, dž.š. Ovo spada u ispravan odgoj.

Nego se djela cijene prema svome kraju; da li prethodna djela nemaju vrijednosti? Je li kraj jedino mjerilo? Kada učitelj s ispitnog lista ne bi pročitao ništa osim zadnje rečenice, pa ako bi bila ispravna, učenik bi prošao, a ako bi bila neispravna, propao bi. To bi bila očigledna nepravda koju niko ne bi prihvatio. Šta, onda, znači hadis? Kraj se dijeli na dva osnovna dijela.

Prvi; kraj koji u korijenu mijenja tok ljudskog života, kao kafir nakon što je vjerovao ili vjera nakon kufra i tevba poslije griješenja - ova vrsta briše prethodna djela. Čovjek će polagati račun prema svome kraju. Primjer ovog je kao učenik koji je na ispitni list odgovorio ispravno, a potom, prije nego preda list, uzme olovku i precrta sve što je napisao. Učitelj neće čitati što je napisao i to će smatrati poništenim, jer je učenik to svojevoljno poništio. Učitelj, u ovom slučaju, uopće nije nepravedan.

Drugi; kraj koji se ne ubraja u korjenitu promjenu, te zbog toga on ne briše ono prije. Primjer; musliman, koji se pokoravao i umro radeći neki grijeh, kad bi iznenada umro ogovarajući ili slušaju muziku i sl., ili kao musliman griješnik, koji umre radeći dobro, ne pokajavši se od grijeha. Ovakav kraj ne briše prethodno, te se o ovom slučaju mjere sva njegova djela, dobra i loša, prijašnja i potonja, a da se ništa od njih ne poništava. Zbog toga je čovjek spomenut u hadisu, ako bude smatrao dozvoljenim samoubistvo, nevjernik, a njegov kufr briše sva djela prije njega. Zato će vječno biti u Džehennemu. Ako je u osnovi bio kafir, njegova se borba ne smatra korjenitom promjenom i ne ništi njegov kufr. Tada je vječiti džehenemlija. Ali, ako je bio musliman i borio se, pa je izvršio samoubistvo, ne smatrajući ga dozvoljenim, on je griješnik i to ne poništava njegova prethodna djela. Iz vagat će mu se sva njegova djela, a da se ništa od njih neće poništavati. Ako prevagnu njegova dobra djela, ući će u Džennet, a ako prevagnu loša djela ući će u Džehennem i bit će kažnjavan u njemu shodno svojim grijesima. Potom će ući u Džennet, a Allah najbolje zna.

Osamljivanje (izoliranost)

Od Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Došao je neki beduin kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i rekao. 'Allahov Poslaniče, koji su ljudi najbolji?'*** Odgovorio je: ***'Čovjek koji se bori na Allahovom putu zalažući sebe i svoj imetak i čovjek koji je u jednoj od dolina robuje svom Gospodaru poštedivši ljude svoga zla'."***[201]

Tema osamljivanja (izoliranosti) je stara. Učenjaci su razmatrali, pisali o njoj i razišli se u tome. Neki smatraju da je ona bolja od miješanja s ljudima, a drugi smatraju suprotno. Mislim da ovaj hadis jasno upućuje na stav o osamljivanju (izoliranosti). Kada je Poslanik, ﷺ, bio upitan o najboljim ljudima, dao je dva odgovora.

Prvi, čovjek koji je među ljudima i bori se lično i svojim imetkom na Allahovom, dž.š., putu.

Drugi je čovjek koji se povukao od ljudi, robuje svom Gospodaru i ljude je poštedio svog uznemirivanja. Iz ovog se razumije da bi, kada bi povlačenje od ljudi bilo bolje, Allahov Poslanik, s.a.v.s., spomenuo samo drugo stanje, a da je miješanje s ljudima uopćeno bolje, spomenuo bi samo prvo stanje. To upućuje da osamljivanje uopće nije u prednosti nad miješanjem sa ljudima. Jasno je da se ljudi dijele na dvije glavne grupe.

Prva: ljudi vjernici, jake vjere i čvrste ličnosti koji utiču na one oko sebe. Ljudima se povećava bogobojaznost i bliskost prema Allahu, dž.š., samim tim što vide vjernika ili sjede s njim. Podučava ih njihovoj vjeri, podsjeća ih na Allaha i na Sudnji dan, a ne potpada pod njihovo zlo i zablude. Na ovu vrstu se odnosi prvi dio hadisa. Za takvog čovjeka najbolje je da se druži s ljudima i da se ne osamljuje. Čak mu je to i obaveza ili kao farz kifaje ili farz ajn, te je griješan ako se osami.

---

[201] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/331, "Kitabu-r-rikak", 34. poglavlje, "El-'uzle rahatun min mulakati-s-sui", hadis br. 6494.

Druga: ljudi slabe vjere, labave ličnosti, ne mogu uticati na ljude oko sebe, a ako se druže s njima, potpadaju pod njihov loš uticaj. Time se povećava njihova slabost pa zapadaju u grijeh. To su ljudi koji vrijeđaju jezikom ili ponašanjem. Ako se druže s ljudima vrijeđaju ih, te zapadaju u grijeh. Na njih se odnosi drugi dio hadisa i za njih je bolje da se izoliraju od ljudi. To im je čak i dužnost. Međutim, osamljivanje je u ovom slučaju dozvoljeno samo uz sljedeće uslove.

- Da osamljivanje bude odgojno i ljekovito. Čovjek koji pada pod loš uticaj slab je i bolestan i treba mu lijek. Odvajanje je od ljudi sredstvo liječenja a nije samo za sebe cilj. Liječenje u ovom vremenu može biti povećavanje znanja o Allahu, dž.š., i Njegovim propisima, halalu i haramu, ako je uzrok njegove slabosti neznanje. Ako je uzrok slabosti ljubav prema dunjaluku, liječi se udaljavanjem od njega i podsjećanjem na ahiret. Ako je to loša sredina, udaljava se od nje dok ne ozdravi, potom se u nju vraća jak i uticajan. Tako će njegov stav prema okolini biti pozitivan, a ne negativan. Čovjek nikad ne osjeća koliko je njegova sredina loša sve dok ne izađe iz nje i ne vidi druge. Primjer ovoga je čovjek koji živi u zagađenoj okolini, ali to ne osjeća jer se na taj neugodan miris navikao. Teško da ga neko može uspješno ubijediti u štetnost okoline u kojoj živi, te je zbog toga nužno ga ubjediti da izađe iz nje. Ako izađe i vrati se npr. Poslije nekoliko sedmica ili mjeseci, on će sam osjetiti razliku. Ko se npr, upiše na univerzitet i viđa neke postupke i ponašanje koje mu se ne sviđa, ova osjetljivost će mu vremenom slabiti. Pa ako npr. ode na hadž ili umru te se vrati, povratit će mu se osjetljivost na nevaljaštine i loše postupke.
- Da osamljivanje bude privremeno, a ne stalno. Islam ne poznaje trajnu izoliranost ni u Poslanikove, s.a.v.s., doba, ni u doba ashaba, nego se ova izoliranost rijetko pojavljuje

nakon prva tri stoljeća. Allalhov se Poslanik, s.a.v.s., prije poslanstva osamljivao danima, nekad čitav mjesec, ali poslije poslanstva to nije radio. Objavljeno mu je: ***"O ti pokriveni! Ustani i opominji."***[202] Poslije toga nije znao za odmor i izoliranje. Dakle, osamljivanje je lijek i trebalo bi prestati nestankom uzroka. To je kao da se neko zatvori u karantin zbog zarazne bolesti, pa kada ozdravi vraća se svom prirodnom životu.

- Da osamljivanje bude specifično, a ne opće. Čovjek se treba izolovati od zla koje je u društvu i od lošeg društva, jer kada bi se s njima izmiješao, zapao bi u zabludu i potpao pod njihov uticaj. Ne bi se trebao izolirati od dobra i dobrih, jer će ga oni uzeti za ruku i zaštititi ga od društvenih iskrivljenosti. Podučit će ga onom što ne zna, podsjetiti na ono Što je zaboravio i pomoći mu u pokornosti Allahu. Primjer je toga bolesnik koji je izoliran od ljudi, ali ne i od doktora koji ga liječe.

Osamljivanje, dakle, pod ovim uvjetima nije bježanje od šejtana i njegove vojske i nije negativna, nego priprema koja jača vjeru i odlučnost kod Čovjeka. Pruža mu mogućnost da razmisli o načinu koji će ga dovesti do rezultata, da provjeri svoje račune, prekontrolira sebe i izmjeri svoja djela.

Vrste izoliranosti na koje islam podstiče, a koje su propisane i na koje se odnose spomenuti uvjeti su: itikaf, naročito u zadnjih deset dana ramazana, namaz, a ova je vrsta osamljenosti posebna u toku noći, i preispitivanje čovjeka sa samim sobom prije spavanja. Zbog toga je od onih, koje će Allah, dž.š., staviti u Svoju hladovinu onog dana kad ne bude druge hladovine osim Njegove *"čovjek koji u samoći spomene Allaha i suze mu poteku"*. Samoća svojini uvjetima omogućava čovjeku da ispravi svoj put i oslobodi

[202] Prijevod značenja sure El-Muddessir, 1-2.

se svojih grešaka. Ta se prilika neće pružiti onima koji se ne izbave iz vrtloga nadmetanja na dunjaluku.

Gubljenje (nestanak) povjerenja

Od Huzejfe b. Jemana, ﵁, prenosi se da je rekao: ***"Allahov nam je Poslanik, ﷺ, ispričao dva hadisa, jedan doživio, a drugi očekujem. Rekao mi je da je povjerenje spušteno u korijene ljudskih srca, zatim su naučili Kur'ana onda sunnet. Pričao nam je o njegovom gubljenju i rekao: 'Čovjek će zaspati pa će mu se istrgnuti povjerenje iz srca, a ostat će trag od njega poput pjege. Potom će zaspati pa će mu se ponovo istrgnuti, a ostat će trag poput mjehura, poput žeravice koja ti se otkotrljala na nogu, te se potprišti i vidiš nateklinu, a u njoj nema ništa. Ljudi će međusobno trgovati, o skoro niko od njih neće ispunjavati emanet (povjereno), pa će se reći: 'U tom i tom narodu ima povjerljiv čovjek,' i reći će se za čovjeka – 'kako je razborit, oštrouman i postojan', a u srcu neće imati vjere ni koliko zrno gorušice'."***[203]

Prenosilac je ovog hadisa Huzejfe b. Jeman, ﵁, a bio je posebno upoznat o smutnjama. Ashabi su imali svoje posebnosti. Ibn Abbas, ﵁, bio je najučeniji o Allahovoj Knjizi, Ebu Hurejre, r.a., znao je napamet najviše hadisa, Muaz b. Džebel, ﵁, najbolje je poznavao halal i haram, Zejd b. Sabit, ﵁, najbolje je znao islamsko nasljedno pravo, u presudama je bio najučeniji Ali b. Ebi Talib, ﵁, Allahov je Poslanik, ﷺ, zapazio i pazio ove osobenosti. Zbog toga, kad je htio nekog od ashaba obavijestiti o imenima munafika (lice-mjera), obavijestio je Huzejfu b. Jemana, ﵁, jer je on bio poseban za to.

Povjerenje, spomenuto u hadisu, podrazumijeva čitav islam, akidu, ibadet, ahkam (propise) i ahlak (ponašanje). Spomenuto je u riječima Uzvišenog Allaha: ***"Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek, a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomislen."***[204] On je i priroda po kojoj je

[203] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/353, "Kitabu-r-rikak", 35. poglavlje, "Ref'u-l-emane", hadis br. 6497.

[204] Prijevod značenja sure El-Ahzab, 72.

Allah, dž.š., stvorio ljude s vjerom u Allaha i pokornošću Njemu. Kada se ne bi izobličila njegova narav i ne bi prihvatio kufr i zabludu, bio bi musliman po svojoj prirodi. Ovo znače riječi Poslanika, s.a.v.s.: ***"Svako se rodi u čistoj vjeri po svojoj prirodi, pa go roditelji učine židovom, kršćaninom ili vatropoklonikom."***[205]

Zbog toga nije tačno da se dijete rodi kao čista stranica, nego se rodi u čistoj vjeri, islamu. Zato je rečeno: ***"...pa ga roditelji učine židovom, kršćaninom ili vatropoklonikom,"*** a nije rečeno - *"...ili ga uvedu u islam"*, jer je ono već rođeno kao musliman. Rodi se kao čisti list što se tiče podataka, ali u čistoj vjeri što se tiče sklonosti vjerovanju, a Allah najbolje zna.

Ovo povjerenje - islam, Allah, dž.š., usadio je u dubinu ljudskih srca, što upućuje na njenu čvrstoću i dubinu u srcima. Zrno se dobra može prekriti brdima pogrešnih ideja, loših običaja, ali ne može potpuno nestati. Ova povjerljivost nije samo u srcima muškaraca, kao što neko shvata iz hadisa, nego obuhvata i muškarce i žene i djecu i starce, jer ako je govor upućen muškarcima, on podrazumijeva i žene, osim ako nije formuliran tako da upućuje samo na muškarce, ili samo na žene.

Urođena povjerljivost ne prisiljava čovjeka na pravi put, ali mu pomaže i olakšava mu taj put. Čovjek ostaje slobodan da izabere šta hoće, ali i da podnese odgovornost ovog izbora. Čovjek može ovu urođenu povjerljivost (emanet) još više učvrstiti povjerljivošću koju je stekao kroz poznavanje Kur'ana i Sunneta, i uz pomoć pozitivne okoline, dobrog odgoja. A može je oslabiti i staviti pod naslage strasti i zabluda. Poznavanje Kur'ana i hadisa učvršćuje emanet kroz svoju sveobuhvatnost, i pomaže čovjeku da bude privrženiji vjeri. Ako u sebi osjetiš slabost ili zaostajanje, vrati

[205] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 3/246, "Kitabu-l-dženaiz", 92. poglavlje, "Ma kile fi evladi-l-mušrikin", hadis br. 1385.

se Allahovoj Knjizi učenjem i proučavanjem. Osjetit ćeš kako ti vjera jača a nestaje koprene, jer je on lijek za tu slabost u prsima.

Hadis, svojim spoljašnjim značenjem, kaže da se emanet trga iz ljudskog srca dok on spava, a ne njegovom voljom. Ali poznalo je da čovjek neće biti pitan za ono što uradi za vrijeme sna, bez svoje volje. Zbog toga se hadis mora protumačiti. Ovdje san ima značenje nemarnosti prema Allahovim, dž.š šnaredbama i njihovo zapostavljanje. Ako se čovjek izloži situaciji u kojoj su sukobljene strasti i Allahova, dž.š., naredba, pa da prednost strastima, nema sumnje da se emanet u njegovom srcu umanjuje shodno njegovom grijehu. Ako se ovo desi i drugi put, oduzima mu se drugi dio emaneta itd. Pomanjkanje vjere i emaneta i njihovo oduzimanje dešava se kao rezultat djela pametnog čovjeka, svjesnog svoga čina, slobodnog u svome izboru. Allahova, dž.š., je milost da se emanet ne oduzima u potpunosti prilikom prvog grijeha kojeg čovjek počini, nego se oduzima postepeno prema veličini grijeha. Ovu postupnost je Poslanik, s.a.v.s. spomenuo primjerima pjege i mjehura. Pjega je trag teške opekotine koja mijenja boju kože, što znači da ostaje jasan trag od emaneta nakon prvog oduzimanja. Mjehur je trag lahke opekotine, koja ne mijenja boju kože, nego koža nabubri. Tako, nakon uzastopnog oduzimanja, od emaneta ostaje nejasan trag i oblik bez života, dvoličnost bez iskrenosti. Ovo je značenje, a Allah bolje zna, riječi pa ga vidiš nabubrelog, a u njemu nema ništa. Kako se emanet oduzima zbog grijeha, tako se izvršavanjem naredbi povećava. Ovo je značenje riječi onih koji kažu: "Vjera se povećava pokornošću, a smanjuje griješenjem."

Hadis upućuje da je rasprostranjenost prevare, u širem značenju, znak blizine Kijametskog dana. To je očigledno u Poslanikovim, s.a.v.s., riječima: ***"Kad se izgubi emanet, očekuj Sudnji dan. "A kako će se izgubiti, Allahov Poslaniče" – upitali***

su (ashabi). "Kada se dadne vodstvo onima koji nisu za to, očekuj Sudnji dan." - odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s.[206]

Gubljenje emaneta (povjerenih stvari) dokaz je blizine Kijameta, bez obzira bio to emanet prema Allahu ili ljudima. Od toga je neizvršavanje zavjeta prema Allahu ili čovjeku, što obuhvata sve vrste ugovora, obećanja, dogovora i sporazuma. Zbog rijetkih koji su povjerljivi ljudi će na njih upirati prstom i govorit će: *"U toj i toj porodici, mjestu, na položaju ili trgovini povjerljiv je čovjek."*

Riječi i reći će se za čovjeka kako je razborit, oštrouman, postojan, a u srcu neće imati vjere ni koliko zrno gorušice upućuju na pravilo da se ova svojstva nađze kod vjernika, a ne kod kafira. Vjernik je razborit, pristojan, postojan, a nevjernik je nerazborit, nepristojan i nepostojan. U ovoj konstataciji nema nikakvog pretjerivanja. Kafir daje prednost dunjaluku nad ahiretom, drugim riječima, nuli nad beskonačnosti, kao Što je rečeno, pa kako je moguće ovakvog opisati razboritim?! Kafir djeluje pristojno, lijepog ophođenja, ali u suštini nije takav. On izgleda takav kad se njegova korist poklopi s moralom, a ispravno je mjerilo morala ako se njegova korist sukobi s moralom. Onaj koji moral pretpostavi vlastitoj koristi, mora imati jak razlog koji ga tjera na to, a kafir ne posjeduje takav razlog, jer ne vjeruje u Allaha, dž.š., i Sudnji dan. Zapadne zemlje zagovaraju humanost, poštivanje ljudskih prava, ali u suštini trguju ovim idealima i zazivaju ih kako bi ostvarile imperijalističke interese i kako bi zemlje istočnog vojnog bloka udarile ovim oružjem. Svjedoci smo kako zemlje zajedničkog evropskog tržišta uništavaju velike količine prehrambenih proizvoda kako im ne bi opala cijena na svjetskim tržištima. Kakav je to moral (pored milione gladnih)?!

---

[206] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/333, "Kitabu-r-rikak", 35. poglavlje, "Ref'u-l-emane", hadis br. 6496.

Vjernik, ako ga zadesi nevolja na dunjaluku, zna da će mu to Allah, dž.š., na ahiretu zamijeniti boljim ako se stripj ostane postojan, dok kafir ne vjeruje u Sudnji dan i ne može trpiti. Zbog toga vidimo visok procenat samoubistava u društvima koja ne vjeruju u Allaha.

Ako se ova svojstva vežu uz vjeru, kako će njima biti opisan nevjernik pred Sudnji dan?

U tom vremenu će se proširiti pretvaranje ljudi, licemjerje, pa će čovjek pokazivati razboritost, moral, ljubaznost, strpljenje, a neće biti takav, proširit će se dvoličnost medu ljudima, pa će neke ljude opisivati onim Sto nisu, kako bi se domogli položaja i ugleda, Nesumnjivo je da se u našem dobu oko svakog uglednika nalazi skupina ovakvih dvoličnjaka ili ulizica, koji svakog odgovornog, koji dobije položaj, opisuju kao razumnog, inteligentnog, genijalnog itd. Skoro ga uzdižu do savršenstva i božanstvenosti. Problem je što neki odgovorni ljudi povjeruju, pa se ne savjetuju, niti se obaziru na mišljenje drugih koje je suprotno njihovom. Tako se dešavaju katastrofalne greške i narod propada.

Mjerila se preokreću, a time i rezultati. Sve se više okreće dunjaluku, a zanemaruje se ahiret, teoretski i praktično, te je rad za ahiret postao neznanje i mitologija, dok je lopovluk zakonskim putem inteligencija i genijalost, a emanet je postao glupost i tupavost. Licemjerje i dvoličnost se ubrajaju u oštroumlje i diplomaciju, a takav je čovjek društveno biće. Otvorenost i iskrenost postaju zadrtošću i osornošću, a takav Čovjek je nepodnošljivi grubijan, koji se ne može podnijeti. Mirenje sa stvarnošću, svim negativnostima, podnošenjem poniženja i oduzimanjem prava je postojanost, a postojanost u svim vrstama džihada je ludost i fanatičnost.

Ova su svojstva relativna. Da se ovakav čovjek pojavio u prvim stoljećima, pokazalo bi se njegovo pravo lice. Ne bi mogao tako lažno biti opisan, jer je očigledno da on nije takav u odnosu

na društvo u kojem živi. Ali, ako živi medu ljudskim otpadom, on je u odnosu na njih pametan, postojan i pristojan. Zbog toga vidimo da Imam Buhari ovaj hadis pominje u poglavlju o nedaćama, pod naslovom: Ako neko ostane u najnižem sloju ljudi. Može se čuti i ova konstatacija: "Kako god se ljudi iskvare, mora postojati grupa muslimana kojima neće nauditi oni koji suprotno misle, sve do Kijametskog dana." Da, ova se skupina može naći u nekim državama, ali ne u svim. Može biti mala tako da se ne uzima kao mjerilo, nego su mjerilo opće mase, a one su otpad. Možda će to biti nakon vjetra koji će, neposredno pred Kijametski dan, uzeti duše vjernika, tako da nijedan od njih neće ostati, kao što na to upućuju sahih (vjerodostojni) hadisi. Najrazboritiji, najugledniji, i najpostojaniji ljudi među njima imat će emaneta u srcima manje od zrna gorušice.

Evlije (Allahovi štićenici)

Od Ebu Hurejre, رضي الله عنه, bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: 'Allah je rekao: 'Ko se neprijateljski ponese prema Mome evliji (štićeniku, prijatelju) objavio Sam mu rat. Moj rob Mi se neće približiti ničim Meni dražim od izvršavanja Mojih naredbi (farzova)! Moj rob će se i dalje Meni približavati nafilama (dobrovoljnim ibadetom) sve dok ga rte zavolim, a kad sa zavalim, onda Sam njegov sluh kojim čuje, vid kojim gleda, ruka kojom radi, nosa kojom kroči. Kad od Mene nešto zatraži, dadnem mu. Kad od Mene zatraži utočište, pružim mu ga'."***[207]

Činjenica da su neki ljudi Allahove, dž.š., evlije nesumnjiva je i nalazi se u Kuranu i Sunnetu. Od toga su riječi Uzvišenog Allaha: ***"...neka se ničega ne boje i ni za čim ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji vjeruju i koji se Allaha boje."***[208] Allah je Uzvišeni zaštitnik vjernicima. On kaže: ***"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo."***[209]

Ko je evlija (štićenik Allahov)? Jezički to je pomagač. Ko se bori da pomogne Allahovu, dž.š., vjeru, on je jedan od Allahovih, dž.š., štićenika. Vjerski se definira spomenutim kur'anskim ajetom koji je već spomenut: ***"...oni koji veruju i koji se Allaha boje".*** Tako je velijj (evlija) onaj koji ispunjava dva uslova: vjeru i bogobojaznost.

Evlija nije poslanik, nego običan čovjek kome se ništa ne objavljuje. Nekada i ne zna da je evlija. On je bogobojazni vjernik, a takvih vjernika ima u svakom vremenu, hvala Allahu, Bogobojaznost je stepenovana. Osnovno je izvršavanje dužnosti (vadžiba) i napuštanje zabranjenog (harama), srednja je ostavljenje pokuđenog i sumnjivog, a vršenje pohvalnih dijela uz farzove, a najveća je zuhd (pobožnost) – dodano

---

[207] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/340, "Kitabu-r-rikak", 38. poglavlje, hadis br. 6502.
[208] Prijevod značenja sure Junus, 62-63.
[209] Prijevod značenja sure El-Bekare, 257.

prethodnom, ostavljanje i nekih doz-voljenih stvari iz straha da ne učini pokuđeno djelo. Kako god se iman (vjera) i takvaluk (bogobojaznost) stepenuju, tako se i evlije stepenuju.

Jesu li kerameti (nadnaravne pojave) uslov da bi neko bio evlija? Prije nego se odgovori na ovo pitanje, treba nešto reći o nadnaravnim pojavama. Nesumnjivo je da je Allah, dž.š., Taj Koji je postavio zakone. On je u stanju da u bilo kojem momentu promijeni koji hoće zakon u kozmosu. To se zove natprirodnim zakonom, Allah je htio da vatra prži i ljudi su na to navikli. Ali, kad je Allah htio da vatra ne sprži Ibrahima, a.s., dogodilo se čudo i nešto neuobičajeno. Zakon je postao nevažeći neko vrijeme, a potom su se stvari vratile svom toku. Uobičajeno je da čovjek bude stvoren od čovjeka i žene, ali je Allah prešao preko ovog zakona nekoliko puta: stvorio je Adema od ilovače, Havu od rebra, Isaa samo od žene. Mijenjanje zakona biva samo Allahovim, dž.š., davanjem dok stvorenja nemaju te moći, Allah to daje kao pouku ljudima, kao što je ukazivanje na Allahovu, dž.š., moć koja je izvan kosmićkih zakona, i koja ne zavisi od tih zakona. Može imati za cilj podršku poslaniku, ili evliji, ili kao iskušenje ljudima i sl. Nadnaravne stvari (koje izlaze iz okvira uobičajenog) dijele se na troje.

Mu'džiza; nadnaravne stvari koje se dešavaju preko poslanika. Primjeri za to su mnogobrojni i poznati.

Kerame; nadnaravne stvari koje se dešavaju preko evlije (bogobojaznog vjernika). O ovome postoje dokazi u Kur'anu i Sunnetu, od kojih su: Merjemi dolazila je hrana s nebesa. Uzvišeni Allah kaže: ***"Kad god bi joj Zekerijja u hram ušao, kod nje bi hrane našao. 'Odakle ti ovo, Merjem?' - on bi upitao, a ona bi odgovorila: 'Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez ikakvih računa'."***[210]

[210] Prijevod značenja sure Ali 'Imran, 37.

Dobavljanje Belkisinog prijestolja iz Jemena u Palestinu, manje od treptaja. Uzvišeni Allah kaže: ***"'A ja ću ti ga donijeti - reče onaj koji je učio iz Knjige - 'prije nego što okom trepne!' Kad Sulejman vidje da je prijesto već pred njesa postavljen uzviknu: 'Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti'."*** [211]

Ili što se deslio onima što su bili u pećini. Allah, đž,š., ih je uspavao tristodevet godina. Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni su ostati u pećini tri stotine i još devet godina."***[212] Nisu bili poslanici. Uzvišeni Allah kaže: ***"To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im uputu još više povećali."***[213] U vjerodostojnim hadisima nalazimo spomenute mnoge keramete, te zbog toga nije ispravno vjerovanje onoga ko ne vjeruje u keramete.

Zavođenje (istidradž) je nadnaravna pojava preko nevjernika i griješnika. Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji naše riječi poriču Mi ćemo malo po malo, a da oni neće ni znati, u propast voditi."***[214] Primjer tome je ono što je uradio Samirijj, kada je Izraelićanima napravio tele od zlata, potom u unutrašnjost teleta bacio šaku zemlje od traga što ga je ostavio Džibril, a.s„ te je ono proizvodilo zvuk kao da muče. Uzvišeni Allah jezikom Izraelćana kaže: ***"'Nismo prekršili dato ti obećanje od volje svoje - odgovoriše. 'Bili smo natovareni teretima, nakitom narodnim, pa smo to bacili.' A to isto uradio je i Samirija pa im izlio tele koje je davalo glas kao da muče."***[215] Od toga je i ono što će se desiti pred Kijametski dan kod Dedždžala od nadnaravnih pojava. O tome nam je govorio Poslanik, s.a.v.s., u mnogobrojnim vjerodostojnim hadisima.

U pogledu je sihra (vradžbine) ispravno mišljenje da on nije od nadnaravnih djela, jer se to može naučiti i podučiti. Uzvišeni

---

[211] Prijevod značenja sure En-Neml, 40.
[212] Prijevod značenja sure El-Kehf, 25.
[213] Prijevod značenja sure El-Kehf, 13.
[214] Prijevod značenja sure El-E'araf, 182.
[215] Prijevod značenja sure Ta-ha, 87-88.

Allah jezikom Izraelćana kaže: ***"Šejtani su nevjernici, podučavaju ljude vradžbini. A njih dvojica nisu nikoga podučiti dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, i ti ne budi vjernik!' I ljudi su od njih dvojice učiti kako će muža od žene rastaviti."***[216]

Sva su nadnaravna djela nešto neuobičajeno kod ljudi, te je nemoguće njihovo stvaranje po običaju, ali ne po razumu, nemoguće je da vatra ne prži po obićaju, ali za razum nije nemoguće. Moguće je da Allah, dž.š., stvori vatru, a da nema osobinu prženja. Nemoguće je razumski da kažem: "Ove knjige ima i nema na jednom mjestu u isto vrijeme." Ovakav govor se suprotstavlja razumu, dok s nadnaravnim pojavama nije tako, nego su one nemoguće u običaju, ali su moguće razumski. Sada se vratimo pitanju koje smo postavili: "Da li su kerameti jedan od uslova da bi neko bio evlija?" Nisu, jer ajet koji definira evliju ne spominje keramet, već se ograničio na dva uslova: vjeru i bogobojaznost. Keramet, ako se desi, ne upućuje da je čovjek kome se desio bolji od drugog kome se nije desio. Vrijednuje se po bogobojaznosti, a keramet može biti samo učvršćenje vjernika. Zbog toga vidimo da su se keremeti u doba ashaba dešavali u manjoj mjeri nego u ostalim vremenima. Keramet može biti i požurena uranjena nagrada, a time se dotičnom umanjuje stvarna nagrada na ahiretu.

U hadisu je teško upozorenje od vrijeđanja evlije, i to ako se vrijeđa zbog toga što je vjernik i bogobojazan, a ne zbog nečeg dunjalučkog. Ko vrijeđa evliju jer je on Allahov evlija, on ustvari vrijeđa Allaha kroz Njegove evlije i vojnike, koji pomažu Njegovu vjeru. Zbog toga zaslužuje da mu Allah objavi rat. Neprijateljstvo je s obje strane. Evlija se ne sukobljava s ljudima zbog dunjalučkih stvari, nego, u ime Allaha, mrzi i u ime Allaha voli. To je najveći stepen vjere. Od Ebu Umame bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Ko voli u ime Allaha, mrzi zbog Allaha, daje u ime Allaha i uskraćuje u ime***

[216] Prijevod značenja sure El-Bekare, 102.

Allaha upotpunio je vjerovanje."[217] Objava rata od Allaha ne znači da će se to momentalno desiti, Allahov je Poslanik s.a.v.s., rekao: ***"Allah pušta zalimu (nepravedniku, silniku) sve dok ga ne zgrabi, a onda ga više ne pusti."***[218] Kada Allah hoće uništiti zalime, pošalje im neke od Svojih vojnika. Uzvišenj Allah kaže: ***"Allahove su vojske nebesa i Zemlje, Allah je silan i mudar."***[219] Sve što je na nebesima i na Zemlji Allahova, dž.š., je vojska, milom ili silom, znajući to ili ne. Voda kojom je Svevišnji Allah potopio Nuhov, a.s., narod, faraona i njegovu vojsku jedan je od Allahovih vojnika; strašan glas kojim je Allah uništio Semud Allahov je vojnik; vjetar kojim je uništen Ad Allahov je vojnik. Čak i bakterije i virusi koji sada uništavaju prenapučena društva i uzrokuju pol ne bolesti kao što su sifilis, sida i dr., Allahovi su vojnici također. Velesile ne napadaju sitne neprijatelje direktno, jer to nije dolično njihovoj sili i veličini, nego to čine preko svojih sluga i potčinjenih, time što ih pošalje na te neprijatelje. Šta je tek onda sa Allahovom, dž.š,, silom i veličinom!? Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati, a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju."***[220]

Ako je mjesto evlije kod Allaha toliko da ga On brani, srdi se zbog njegove srdžbe i objavljuje rat onome ko ga uvrijedi, je li onda moguće da čovjek bude evlija? Da li je evlijaluk zarađen djelima ili je Allahov izbor? Poznato je da je deredža poslanstva izbor od Allaha i ne može se zadobiti djelima, dok se evlijaluk može zadobiti djelima. To može postići svaki onaj koji slijedi uputstvo koje je Allah, dž.š., dao u hadisi-kudsiju. Prvo čime se Čovjek približava Allahu su farzovi i ostavljanje barama, kao što

---

[217] Sunen Ebi Davud, 2/523, "Kitabu-s-sunneh", "Babu ed-delil 'ala zijadeti-l-imani na naksihi".
[218] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 8/354, "Kitabu-t-tefsir suretu Hud", hadis br. 4686.
[219] Prijevod značenja sure El-Feth, 7.
[220] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 67.

kaže: *"...ne približava Mi se rob ničim dražim od onoga što Sam mu propisao."* Nesumnjivo da je i ostavljanje harama Allahova naredba, zatim ustrajnost u dobrovoljnim ibadetima i kaže: ***"...i neprestano Mi se približava dobrovoljnim ibadetima..."*** što upućuje na neprekidnost i ustrajnost.

Allah ne propisuje same naredbe nego uz njih određuje ono što će čovjeku pomoći da ih izvrši i što će ga navesti da ih uradi. To učenjaci nazivaju načinima usmjeravanja. Ovdje Uzvišeni Allah spominje nagradu približavanja Njemu, a to je da dotičnog On zavoli. Slavljen neka je Allah! Može li ovaj slabi i nemoćni čovjek da stigne na stepen da ga Allah, dž.š. voli? Ovo je, uistinu, čista Allahova blagodat prema Njegovim robovima. Neki ljudi provode svoj život i ulažu sav svoj trud i vrijeme i sve što imaju da bi zadobili ljubav čovjeka koji ne može ni njemu ni sebi ni nauditi niti pomoći, koliko god bio visok njegov položaj, ugled ili imetak. Kako onda vjernik da ne žudi svim svojim bićem i kako da ne ulaže dušu, imetak i sve što ima da bi zadobio Allaha, Vladara, Jedinog, ljubav?!

To je položaj koji ljudsko srce ne može shvatiti i pojmiti, položaj iznad svakog položaja. Jednu stranu njegove veličine osjeća vjerničko srce. Pred njim padaju sve vrijednosti i riječi ga ne mogu opisati. To je položaj koji je bolji od Dženneta sa svim što je u njemu. Zar Allah, dž.š., nije rekao: ***"Allah obećava vjernicima i vjernicama džennetske bašče kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti, to će, doista, uspjeh veliki biti."***[221] Slično ovome spomenuto je i u hadisu Allahovog Poslanika, ﷺ: ***"Allah, Uzvišen neka je, reći će džennetlijama: 'Džennetlije!' Odgovorit će: 'Odazivamo Ti se Gospodaru, odazivamo!' On će upitati: 'Jeste li zadovoljni?' Odgovorit će: 'Kako da ne budemo zadovoljni a dao Si nam ono što nisi dao nijednom Svom stvorenju On će reći: 'Dat ću vam bolje od toga.' Oni će upitati: 'Gospodaru, a što je bolje od toga?' Uzvišeni će odgovoriti: 'Pružit ću vam Svoje***

[221] Prijevod značenja sure Et-Tevbe, 72.

zadovoljstvo i poslije togo nikad se neću na vas naljutiti'."[222] Ovaj polozaj pokušala je opisati Rabija el-Adevijja, rekavši:

Drag da nam budeš, život kad gorak je
i s nama zadovoljan, dok svijet srdit je
Katun sreće da je med' nama izgrađeno
kada bi sa svim svjetovima bilo porušeno
Tvoja ljubav ako istinita je
sve drugo ništavno je,
sve je lahko ako tvoja ljubav java poslane
sve nad zemljom opet zemlja će da ostane.

Kad bi ovo spoznao naš ummet, ne bi bio vezan za paukove niti koje su pružile velike države. Vratio bi oduzeta prava i čvrsto bi se prihvatio za jako uže Allahovo, dž.š., u Čijoj je vlasti sve. Međutim, naš ummet više vjeruje riječima ovih velesila nego Allahovim riječima i Njegovim obećanjima. Kada bi npr. Amerika rekla Arapima: "Odlučili smo stati uz vas u vašem ratu protiv Izraela," mnogi bi se onesvijestili od velike radosti i šoka, a vidimo da nam Allah obećava pomoć ako mi Njega pomognemo, ali to ne dopire do srca.

Stepen ljubavi je moralna (nematerijalna) nagrada, a moralne pojmove ne može svako razumjeti. Npr. malo dijete, ako ga upitaš koliko je tri plus Četiri, neće znati odgovoriti, ali ako mu to prevedemo u opipljive pojmove pa mu kažemo: "Koliko su tri jabuke i četiri jabuke?" znat će i spoznat će. Zbog toga vidimo da hadis spominje moralnu naknadu, a potom objašnjava rezultate te naknade na način koji svi razumiju. Zbog toga kaže: ***"...pa kad ga zavolim, postajem njegov sluh kojim čuje..."***

Šta to znači?

Neki zalutali koji zagovaraju čovjekovo utapanje u Boga, hadis su uzeli po njegovoj vanjštini, prihvativši se za njegovo

---

[222] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/415, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifetu-l-Dženneti ve-n-Nari", hadis br. 6549.

spoljašnje značenje, uprkos tome što se ona ne slaže s brojnim kur'anskim i hadiskim tekstovima. Oni kažu: "Čovjek koji je ustrajan u farzovima, a potom u dobrovoljnim ibadetima, sjedinjuje su s Allahom te postaje Allah." Oni zagovaraju vahdetu-l-vudžud (jedinstvo postojanja). Ustvari je istina da se jedinstvo može shvatili na dva oprečna načina, i u tome su ljudi podijeljeni na dva načina.

Prvi smatraju da su sva stvorenja stvorena na isti način, potpadaju pod jedan zakon i to upućuje da im je Stvoritelj jedan.[223] Ovo je, bez sumnje, ispravno, i ništa se od tog ne protivi islamu.

Drugi zagovaraju sjedinjavanje stvorenja sa Stvoriteljem. To je otvoreno nevjerovanje, te je onaj ko ga zagovara, bez sumnje, izašao iz mileta tj. iz islama. Oni na osnovu ovog svog uvjerenja grade teoriju da rob, ako stigne do ovog stepena i sjedini se s Allahom, ne treba više izvršavati Allahove, dž.š., naredbe, dozvoljeni su mu svi harami, jer ako hoće da klanja, klanja sam sebi jer je on Allah. Da Allah sačuva od toga! Neke njihove neznalice to dokazuju ajetom: ***"...i Gospodaru se svome klanjaj, sve dok ti ne dođe smrt!"***[224] Uvidjeli su da je riječ *jekin* (uvjerenje da je došla smrt) spomenuta u ovom ajetu znači smrt, u što ne sumnja ni vjernik ni kafir, kao u riječima Uzvišenog Allaha: ***"...i Sudnji dan smo poricati, sve dok nam smrt nije došla."***[225] A zaboravljaju da obaveza nije bio oslobođen ni najbolji čovjek čitavog čovječanstva Muhammed, s.a.v.s. Njemu nisu bili dozvoljeni harami, pa kako da budu drugom? Ovaj je zabludjeli pravac počeo prije mnogo stoljeća, i još uvijek nažalost postoji. Njegovi zalutali sljedbenici smatraju da su njihovi učenjaci (predvodnici) dostigli ovaj stepen, i da je njihov

[223] Ovdje je govor o jedinstvu postojanja među stvorenjima, a nikako sjedinjenje i utapanje sa Stvoriteljem Allahom, s.v.t. Ovaj naziv, pošto ima dvosmislena značenja, u najmanju ruku treba izbjegavati i kloniti ga se. (Op. rec.)

[224] Prijevod značenja sure El-Hidžr, 99.

[225] Prijevod značenja sure El-Muddessir, 46-47.

govor Allahov govor. Kada bi mu npr, njegov vođa naredio da popije alkohol, to bi takvom bila "božanska" zapovijed i to bi bila derogacija zabrane alkohola, jer je "voda" Allah. Ovaj pravac prisutan je u nekim sufijskim redovima sve do dati danas. Čak se neki "približavaju" Allahu kroz ha rame i nemoralne stvari, kao što je tarikat bektašija.

Nesumnjivo se spoljno značenje hadisa kosi sa osnovom islamskog vjerovanja, te se on mora protumačiti, kako bi se uklopio s kur'anskim i ostalim hadiskim tekstovima. Učenjaci o ovome imaju mnoga mišljenja od kojih čemo navest sljedeča.

Da u govoru postoji neko skriveno značenje, kao kad bi rekao; "Boj se Allaha", to bi doslovno značilo. "Učini između sebe i Allaha pregradu i zaštitu." U stvari, želi se reci: "Boj se Allahove, dž.š., kazne!" Ovdje bi skriveno glasilo: Postajem čuvar njegovog sluha kojim čuje, čuvam njegov vid kojim gleda, čuvam ruku kojom radi i čuvam nogu kojom kroči. To je slično riječima Poslanika: ***"Čuvaj Allaha, Allah će tebe čuvati."*** *Znači, onaj ko se pokorava Allahu i ustrajan je u nafilama, poslije farzova, Allah će sasačuvati od zabludjelih i sumnjivih stvari, od šejtanovih spletki i zamki, te će ga pomoći protiv šejtana i neće dozvoliti da šejtan ovlada njim.* Uzvišeni Allah kaže: ***"Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onim koji te budu slijedili od onih zalutalih."***[226] Tako, evlija ne čuje, niti gleda, niti radi, niti žudi osim za onim čime je Allah, dž.š., zadovoljan.

To je aluzija na veliku ljubav roba prema Allahu, dž.š., pretpostavljane Njegove naredbe svemu drugom, kao što majka kaže za svog sina: "On je moje oko, sluh, vid, duša", što znači da ga ona voli kao što voli oči, sluh ili dušu. Tako i evlija voli svog Gospodara više nego što voli svoj sluh, vid, udove ili dušu i sve što posjeduje.

---

[226] Prijevod značenja sure El-Hidžr, 42.

Hadis znači: *Postajem kao njegov sluh i vid u pomoći protiv njegova neprijatelja i u ostvarenju svakog dobra i pobjede islama.* Kao da kažemo: "On je lav", što znači da je hrabar kao lav, a u riječima smo izbacili poređenje. Čovjek kada ne bi imao ove udove, ne bi mogao ostvariti što želi. Zamisli nekog slijepca, koji ju gluh i paralizovanih ruku i nogu, šta bi mogao uraditi? On ovim ekstremitetima ostvaruje ono što želi, zbog postizanja Allahova, dž.š., zadovoljstva. Ali, ovi udovi su ograničenih sposobnosti, nemoćni da mnogo učine, te ih Allah jača Svojom pomoću i snagom, što može dostići stepen kerameta i nadnaravnog. U ovo spada npr. ono što bilježi Ibnu-l-Esir da je Omer b. el-Hattab, r.a., važio na džumi i u govoru rekao: *"Sarija, pazi na brdo, brdo!" Ljudi su gledati jedan u drugog (u čudu). Sarija je bio vođa muslimanske vojske i vojnici su čuli Omerov, r.a., glas kako im govori da se popnu na brdo, te su otkrili nevjerničku vojsku, koja ih je mogla pobiti. Napali su ih (potom) i pobijedili."*[227] Omer, r.a., kada je vidio vojsku (neprijatelja) nije ih vidio svojim ljudskim okom, nego Allahovom, dž.š., moći. Vojnici kada su ćuli njegov glas, nisu ga čuli svojim ljudskim sluhom, nego Allahovom, dž.š., moći. loje značenje riječi: "postajem njegov sluh kojim čuje, vid kojim vidi". Tako je isto Poslanikovo, s.a.v.s., bacanje šake prašine prema nevjernicima, kada je rekao: ***"Lica se unakazila!" Prašina je svima u šta u oči našto su se okrenuli bježeći.***[228] O tome Uzvišeni Allah kaže: ***"…i nisi ti bacio, kada si bacio, nego je Allah bacio."***[229] Zrna prašine nisu stigla u oči nevjernika Poslanikovom, s.a.v.s., snagom, nego moću Uzvišenog Allaha. To značenje imaju riječi: ***"...i ruka kojom radi (hvata)"***.

Jedna grupa učenjaka kaže: To znači da je evlijin pogled na kozmos prefinjeniji i dublji nego što je pogled običnog čovjeka.

[227] Ibnu-l-Esir, Usdu-l-gabe fi me'arifeti-s-sahabe, 4/162.

[228] Sahihu Muslim, 11/353, "Kitabu-l-džihad", 35. poglavlje, "Fi gazveti Hunejn", hadis br. 1777.

[229] Prijevod značenja sure EL-Enfal, 17.

Npr. malo dijete kada uzme ručni sahat i vidi kako se presijava ono će u njemu vidjeti samo dobru igračku, a neće znati da je to sprava za određivanje vremena, dana i mjeseci. Običan čovjek; vidi kosmos za Zemljom, nebesima, zvijezdama, planetarna, Vidi mora, drveće i cvijeće, vidjevši u njima samo lijepe prizore u kojima uživa, dok vjernik što god da vidi, to ga podsjeti na Allahovu, dž.š., moć, mudrost i znanje. U tom su značenju riječi: ***"Onda Sam njegov sluh kojim sluša..,"*** tj. Ja Sam njegovo slušanje, kao kad kažeš: "Ti si mi nada", tj. nadam se u tebe, Također je rečeno mišljenje da se time izražava brzina primanja dove.

U svakom slučaju, ova mišljenja nisu suprotna jedna drugima, nego se upotpunjuju i sva su ispravna. Sve kruže oko jednog značenja, a to je da hadis ukazuje na Allahovu, dž.š., pomoć Svojim evlijama, podršku njima i primanje njihovih dova, našto (nedvosmisleno) upućuje kraj hadisa.

Hadis sadrži više od potvrde da Allah, dž.š. uslišava dove Svojih evlija. Neki su ashabi bili poznati po primljenim im dovama, kao što su: Sa'd b, Ebi Vekkas, Berra b. Malik, Ala' b, Hadremi... "Problem" je ovog hadisa to da su mnogi dobri ljudi molili, ali im dove nisu primljene. Odgovor na to je da primanje dove može biti na više načina.

Da se molitelju dadne što traži trenutno, što je rijetko.

Da mu se to dadne naknadno. Sigurno u odgađanju ima mudrost koju zna samo Allah, dž.š., to može biti kušnja, ili da odgađanje bude bolje za njega iz nekih razloga.

Da se moliocu dadne neko drugo dobro, a ne ono koje je tražio. Mudrost ovoga zna samo Allah, a ne Čovjek. Od toga je da Čovjek traži ono što misli da je dobro, a može biti zlo po njega, a da on to i ne zna. Uzvišeni Allah kaže: ***"Možda vi volite nešto, a ono može biti dobro za vas, a možda nešto volite, a ono i spadne zlo po vas, - Allah zna, a vi ne znate."***[230] U ovakvom

[230] Prijevod značenja sure El-Bekare, 216.

slučaju nije mudro da Allah, dž.š., primi njegovu dovu i dadne mu što će mu nauditi a neće mu koristiti. Zbog toga mu dadne drugo dobro koje nije tražio. U ovakvim situacijama, u većini slučajeva, čovjek nije svjestan da mu je dova primljena na drugi, a ne na traženi način.

Dova može biti primljena i otklanjanjem zla od kojeg čovjek nije tražio zaštitu iz samo Allahu znane mudrosti.

Da se čovjeku ne dadne ništa od njegove dove na dunjaluku, nego se to odgodi za ahiret, kada će za to dobiti nagradu. To je, uglavnom, najbolje za čovjeka.

Dova se dakle prima na jedan od ovih načina, osim ako se ne ispriječi neka zapreka. Od prepreka koje sprječavaju uslušavanje dove su ako se dovi za činjenje neke nepravde ili prekidanje rodbinskih veza, grijeh, dova ogrezlog u grijehe, kao jedenje, pijenje i odijevanje od haram imetka, ili dova zajednice i društva koje je napustilo preporučivanje dobra i odvraćanje od zla, i slične njima prepreke na koje upućuju vjerski izvori. Musliman treba samo da se kloni ovih prepreka, da bude ubjeđen da će mu dova bili primljena, i da će Allah izabrati, u Svojoj mudrosti i znanju, način primanja dove.

Procenat džennetlija prema džehennemlijama

Od Ebu Se'ida el-Hudrija bilježi se da je prenio: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Allah će reći: 'Ademe!' - On će odgovoriti: 'Odazivam Ti se, dobro je u Tvojim rukama!' On će reći: 'Izvedi džehennemski dio.' On će upitati: 'Koliki džehennemski dio?' Odgovorit će: 'Od svake hiljade devet stotina devedeset i devet', a to je onog dana kad dijete osjedi i svaka trudnica pobaci i vidiš ljude kao da su pijani, a nisu pijani, nego će Allahova kazna biti žestoka.' To je ashabima teško palo pa upitaše: 'Allahov Poslanice, koji je od nas taj čovjek?' Odgovori: 'Obradovat ću vas, od Je'džudža i Me'džudža je hiljadu a od vas je jedan čovjek'." Zatim je rekao: 'Tako mi Onog u čijoj je ruci moja duša, nadam se da će trećina džennetlija biti od vas.' Zahvalili smo Allahu i donijeli tekbir (reče ashab). Potom (Poslanik) reče: 'Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, nadam se da će te činiti polovinu dženetlija. Vaš je primjer među narodima primjer bijele dlake na koži crnog bika ili pjega na natkoljenici magarca'."***[231]

U ovom je hadisu spomenut dio iz ajeta: ***"O ljudi, Gospodara svoga se bojte! Zaista će potres, kada Smak svijeta nastupi, veliki događaj biti! Na dan kad ga doživite, svaka će dojilja ono što doji zaboraviti, a svaka će trudnica svoj plod pobaciti, i ti ćes vidjeti ljude pijane, a oni neće pijani biti, već će tako izgledati zato što će Allahova kazna strašna biti."***[232] Tačno je da ajet govori o momentu nastupanja Kijametskog dana, tj. o onome što će zadesiti ljude od velikog straha, prilikom Prvog puhanja u rog, ali nam hadis govori o drugoj etapi, periodu Proživljenja. To je vrijeme nakon Drugog puhanja. U tom nema suprotnosti, jer će se strah i panika desili u oba perioda. Svaki od tekstova nam govori o jednoj etapi, te se nadopunjuju, a ne kose se jedan s drugim.

---

[231] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/388, "Kitabu-r-rikak", 46. poglavlje, "Kavluhu 'azze ve džell: Inne zelzelete-s-sa'ati šej-un 'azim", hadis br. 6530.

[232] Prijevod značenja sure El-Hadždž, 1-2.

Zbog čega je Allah, dž.š., izuzeo pozivom Adema, a.s., u toj situaciji? To je učinio zbog dvoje stvari; jer je on otac čovječanstva, i samo njemu pripada ta odlika, jer ga je Allah, dž.š., prije Sudnjeg dana upoznao ko su džennetlije a ko džehennemlije.

U hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o noći Isra'a i Mi'radža stoji: ***"Kada smo se uzdigli na dunjalučko nebo, vidjeli smo čovjeka kojem je na desnoj strani bila skupina i s lijeve strane skupina. Kada bi pogledao na desnu stranu, nasmijao bi se, a kada bi pogledao na lijevu, zaplakao bi. On je rekao: 'Dobro došao dobri Poslanice i dobri sine.' Upitao sam: 'Džibrile, ko je on?'*** *Reče (melek Džibril):* ***'To je Adem, a.s., a ove skupine s desna i s lijeva su duše njegovih sinova. Oni s desne strane su džennetlije, a skupina s lijeve strane su džehennemlije'."***[233]

Poznato je da je dobro i zlo Allahova, dž.š., odredba i da je vjerovanje u sve što se zbiva i događa od dobra i zla Allahova odredba jedan od imanskih šartova. Međutim, Adem, a.s. rekao je: "Dobro je u Tvojim rukama", a nije spomenuo zlo. U njegovom ograničenju samo na dobro je sažaljenju i samilost, pa kao da je rekao: "Gospodaru, odnosi se prema nama s Tvojom milošću i blagošću."

Rekli smo da je Adem, ﵇, upoznat od Svevišnjeg Allaha sa džehennemlijama, pa zašto je onda upitao: "A šta je džehennemski dio?" Odgovori na ovo je da pitanje o nečemu ne mora značiti neznanje o tome, nego može imati drugi razlog. U poznatom i sahih hadisu, Džibrilovo ispitivanje Poslanika, ﷺ, o islamu, imanu i ihsanu, nije bilo iz Džibrilovog neznanja. Zbog toga su se ashabi, ﵃, začudili riječima, kada bi mu odgovorio: "Istinu si rekao." Tako i ovdje, pitanje je o džehennemlijama iz sažaljenja i samilosti, ne bi li se Allah, ﷻ, nekima smilovao i kaznu zamijenio oprostom. Jasno je da postoji razlika između kršenja obećanja za nagrađivanje, što ne

[233] Sahih Muslim, 1/148, "Kitabu-l-iman", 74. poglavlje, "Isra'", hadis br. 163.

dolići Allahu, ﷻ, i kršenja prijetnje kaznom, što ne samo da je moguće, nego je to iz Allahove, ﷻ, milosti i dobročinstva Zbog toga je Adem, ﵇, pitao o džehennemlijama.

U hadisu je procenat spašenih prema džehennemlijama jedan prema hiljadu, tj. jedan promil, dok vidimo u drugom hadisu koji se od Ebu Hurejre, r.a., bilježi u *Sahihu-l-Buhariji* da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "***Reći će: 'Izvedi džehennemski dio od tvojih potomaka!' On će upitati: 'Gospodaru, koliko ću izdvojiti?' 'Iz svake stotine devedeset i devet...' - odgovorit će.***"[234] Ovo znači da je procenat spašenih deset naspram hiljadu, pa kako uskladiti ova dva hadisa? O tome postoji više mišljenja.

Da broj nije određen, već se pojašnjava malobrojnost spašenih i mnogobrojnost propalih. Oba hadisa upućuju na to. Kao kad se kaže: "Došao sam ti sto puta i nisam te našao," Želi se reći: "Došao sam ti mnogo puta," a ne određen broj. Možda se kao podrška ovom mišljenju uzima završetak hadisa u kome su spomenuta dva različita omjera:

Privi; kao bijela dlaka u koži crnog vola.

Drugi; kao na natkoljenici nozi magarca.

Razlika je između dva omjera jasna, le je zbog toga cilj objašnjenja malobrojnosti spašenih i mnogobrojnosti propalih. Oni koji zastupaju drugo mišljenje primijetili su spomen Jedžudža i Medžudža u prvom, a njihovo izostavljanje u drugom hadisu. Smatraju da se tačno misli na navedeni omjer u oba hadisa, a da je razlika u procentu zbog ubrajanja Jedžudža i Medžudža ili njihovo neubrajanje. Shodno ovom je procenat spašenih jedan naspram hiljadu od ljudi, računajući Jedžuđž i Medžudž, a procenat je spašenih jedan naspram sto od ljudi bez Jedžudža i Medžudža.

[234] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/387, "Kitabu-r-rekaik", 45. poglavlje, "Hašr", hadis br. 6530.

Naredno mišljenje zastupa da je procenat spašenih jedan naspram hiljadu, a jedan naspram sto od muslimana, dok će ostali muslimani biti prvo kažnjeni zbog svojih grijeha, a potom uvedeni u Džennet. Tako je ovo mišljenje jaće od drugog, jer je procenat spašenih manji. U svakom je slučaju hadis zastrašujući svakom pametnom i razumnom. Zbog toga je ovo teško palo ashabima kad su čuli.

"Onog dano kad osijedi dijete i svaka trudnica pobaci", neki ovo uzimaju doslovno pa kažu da će dijete biti proživljeno malim a trudnica trudnicom, dojilja dojiljom, i svi će tako biti proživljeni. To potvrđuju hadisom: ***"Svako će biti proživljen onako kako je umro."***[235] Ispravno je da je značenje ovog hadisa, kao što stoji u nekim predajama, da će vjernik biti proživljen u vjeri, kafir u kufru, a griješnik u grijehu, što znači da čovjek ne može promijeniti svoja djela poslije smrti, nego treba popraviti djela prije smrti.

I na kraju, postoji i mišljenje da se ovim želi prikazati užas toga dana. Ne uzima se u svom stvarnom značenju, nego kao pored e nje, tj. kada bi tada bilo trudnica, pobacile bi, dojilje bi zaboravile dojenčad, djeca bi osijedila...

Koji od nas je taj čovjek?

Hadis se može uzeti u značenju: "reci nam ime toga od nas koji će se spasiti džehenemske kazne?"

To može biti zbog predstavljanja situacije ozbiljnom i izazivanja straha, kao kad učitelj kaže: "Ocjena prolaznosti je devedeset i devet posto od urađenog ispita. Učenici zaprepašteno pitaju: "Ko će onda uspjeti?" To je vrlo teško i to niko ne može.

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio kakav ih je strah obuzeo, pobojao se da ne zapadnu u beznađe. Osjetio je da se desio poremećaj ravnoteže između straha i nade, te je htio povratiti ovaj

[235] Sahihu Muslim, 11/388, "Kitabu-l-Dženneh", 19. poglavlje, "El-emru bi husni-z-zanni billahi te'ala", hadis br. 2878.

sklad. Zbog važne uloge uravnoteženosti između straha i nade u ponašanju čovjeka, obradovao ih je time da ovaj broj i veliki procenat džehenemlija nije od ashaba, nego od svili ljudi, među koje se ubrajaju i Jedžudž i Medžudž. Tako je nasuprot svakog ashaba i Allahovih dobrih robova poslije njih, veliki broj kafira iz Jedžudža i Medžudža, govoreći im kako se nada da će trećina ovog ummeta biti u Džennetu, čak polovina džennetlija. Neki hadisi ukazuju da će procenat biti i veći, Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: ***"Džennetlija ima stodvadeset safova (redova), osamdeset od njih je iz ovog ummeta, a četrdeset iz ostalih naroda."***[236] Ovo je dokaz da ga je Allah, dž.š., poslije toga obavijestio da ovaj ummet čini dvije trećine džennetlija. Ostala trećina su sljedbenici prethodnih poslanika, koji su slijedili zakone poslanika koji su im došli prije nege su ih derogirati drugi propisi. Ovo upućuje na dužinu života na Zemlji prije poslanstva Muhammeda, s.a.v.s., i na mnoštvo naroda. Poznato je da je broj pojedinaca jedne generacije jednak broju stanovnika tokom stotina ili hiljada godina u prošlosti. Ovo potvrđuju i vjerski izvori; kao što potvrđuje i znanost. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao ashabima kad se Sunce primaklo zalasku: ***"Od dunjaluka je prošlo onoliko koliko je prošlo od vašeg današnjeg dana."***[237]

Ljudi pitaju o Jedžudžu i Medžudž gdje oni žive? Nesumnjivo, ovako nešto ne možemo dokučiti našim čulima, nego to saznajemo iz pouzdanih obavijesti. Spomenute su u Kur'anu u suri El-Kehf u kazivanju o Zu-l-Karnejnu. Uzvišeni Allah kaže: ***"O Zu-l-Karnejne - rekoše oni - 'Je'džudž i Me'džudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi.' 'Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao' - reče on. 'Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići. Donesite mi velike komade***

[236] Džami'u-t-Tirmizi, 4/89, "Kitabu-l-Dženneh", 13. poglavlje, "Ma džae fi kem saffin ehlu-l-Dženneh", hadis br. 2670, kaže da je hadis hasen.
[237] Imam Ahmed, Musned, 3/19, hadis je sahih.

gvožđa!' I kad on izravna dvije strane brda, reče: 'Pušite!' A kad ga usija, reče: 'Donesite mi rastopljen mjed da sa zalijem,' i tako oni nisu mogli ni da ga pređu niti su mosti da sa prokopaju. 'Ovo je blagodat Gospodara moga!' -reče on. 'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja će se Gospodara moga sigurno ispuniti'."[238] Oni su, dakle, odvojeni od ljudi ovim zidom uz koji se ne mogu popeti niti ga mogu prokopati. Ajet upućuje, a hadis potvrđuje, da oni neće moći izaći, osini neposredno pred Kijamet-ski dan i da je njihov izlazak jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana. Uzvišeni Allah kaže: ***"...i kado se otvore Je'džudž i Me'džudž i kada se budu niz sve strmine žurno spuštali. I približi se istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti: 'Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni biti, mi smo sami sebi nepravdu učinili'!"***[239] Njihov je izlazak pred Kijametski dan nesumnjiv, pa su sva mišljenja koja se suprotstavljaju ovome neispravna. Neki su na to pokušali odgovoriti netačnim odgovorima, koje ćemo navesti.

Da su izasli prije mnogo vremena i da su to Tatari i Mongoli koji su po Zemlji nered činili. Ovo je netačno, jer će njihov izlazak biti, kao Sto je u vjerodostojnim hadisima, nakon pojave Mehdija, Dedžđžala i dolaska Is'aa sina Merjeminog, a.s., nakon velike bitke sa Židovima, čišćenja Palestine od njih, a sve se ovo joj nije desilo.

Kaže se da su to Kinezi, njihov broj je vrlo velik, a da je zid, veliki Kineski zid. Ovo je netačno, jer se opisi zida koji je izgradio Zu-l-Karnejn ne poklapaju sa opisom Kineskog zida. Zid Je'džudža i Me'džudža je od željeza i mjedi, a Kineski je od kamena, on je propao te ga je moguće preći i prokopati.

Neki vežu Je'džudž i Medžudž sa onim što prenose vijesti desetljećima, što se dešava u Bermudskom trouglu, o iznenadnim nestancima lađa i aviona, i nesposobnosti stučnjaka da to objasne na logičan i prihvatljiv način.

[238] Prijevod značenja sure El-Kehf, 94-98.
[239] Prijevod značenja sure El-Enbija', 96-97.

U svakom slučaju nas zanima da vjerujemo u ono s čime je došao Kur'an i hadis. Kako će se to desiti? Gdje su oni sad? To nas mnogo ne interesira, a sve što se o ovom kaže i tumači, smatra se ljudskim mišljenjem. Može biti ispravno, a može i ne biti. Nemojmo se opterećivati bezvrijednim.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., navodi dva primjera ovog u nameta u odnosu na druge narode.

Prvi; *kao bijela dlaka na koži crnog vola*, što upućuje na dvoje.

Malobrojnost muslimana u odnosu na kafire. Uzvišeni Allah kaže: ***"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici."***[240]

Isticanje vjernika uprkos njihovoj malobrojnosti. Zbog toga kaže: *"Kao bijela dlaka na koži crnog vola."* Nije rekao kao dlaka naspram kože crnog vola. Islamski ummet, koji se pridržava islama, je ummet koji se odlikuje svojim vjerovanjem i ponašanjem, ibadetima i ophođenjem. Ističe se u svojini ciljevima i sredstvima, propisima i zakonima. Kufr je jedinstven narod, u osnovi sličan, makar se nešto i razlikovao u ograncima i formi. Tako je iskren musliman izuzetan u svemu što smo spomenuli, jer se on u potpunosti drži islama.

Drugi; *"Ili kao pjega na natkoljenici magarca."* Pjega je krug u veličine dinara i nalazi se na natkoljenici magarca, bez dlaka, a bojom se ne razlikuje od magareće dlake. Ovo upućuje na dvoje.

Malobrojnost muslimana u odnosu na kafire, kao u prethodnom primjeru, iako je odnos dlake prema volovskoj koži mnogo manji nego pjega prema magarećoj natkoljenici. To znači da je odnos muslimana prema kafirima uvijek malen. Ali i pored toga, varira s vremena na vrijeme, shodno ovom malom procentu. Danas broj muslimana iznosi oko dvadeset posto svjetskog stanovništva. U doba Poslanika, s.a.v.s., i početku doba hulefairrašidina bio je oko pet posto, a možda i manje.

---

[240] Prijevod značenja sure Jusuf, 103.

Mjerilo kvalitete nije u mnoštvu nego u vrsti. Bijela dlaka je manje veličine nego pjega, ali se više ističe. U Poslanikovo, s.a.v.s., doba broj je muslimana bio manji, ali su njihove kvalitete bile veće i uticaj na svijet veći. Danas je muslimana milijarda i po, ali gdje je njihov kvalitet, gdje je njihov uticaj na svijet?! Židovi, kojih je manje od dvadeset miliona, imaju mnogostruko veći uticaj na svijet od muslimana. Ovo nas obavezuje da se više posvetimo kvaliteti nego broju. Obavezuje nas da ponovo izgrađujemo muslimanske ličnosti ideološko, vjerski, odgojno i moralno. Kada se u njihovim srcima učvrsti istinski vjerski duh, stvari će se promijeniti, uz Allahovu, dž.š., pomoć, nabolje. Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni."***[241]

Neko će se začuditi ovim primjerima koje je naveo Poslanik, s.a.v.s., i reći zar nije mogao naći druge, bolje od ovih?

Odgovorit ćemo: primjer je radi toga da se značenje približi toliko da se shvati. Primjer je sredstvo, a ne svrha, što je god primjer bliži ljudi ga bolje shvaćaju i razumijevaju, a govornik biva rječitiji i razumljiviji, jer je uspio prenijeti značenje u potpunosti bez kakvog nedostatka. Kada bi govornik u pustinjskoj sredini navodio primjer iz građanske sredine, komplicirao bi to i iskrivio značenje. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., navodio primjere iz sredine i stvarnosti u kojoj su živjeli tadašnji muslimani.

[241] Prijevod značenja sure Er-Ra'd, 11.

Odmazda na Sudnjem danu (sviđanje međusobnih računa)

To je: Čas neizbježni, Smak svijeta, Teška nevolja, Samoobmana, Glas zastrašujući, Bilježi se od Ebu Se'ida el Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Vjernici će izaći iz Džehennema***[242] ***- i bit će zadržani na brani (zidu) između Dženneta i Džehennema, pa će se svoditi njihovi međusobni računi zbog nepravdi koje su bite među njima na dunjaluku, sve dok se ne očiste. Tada će im se dozvoliti ulazak u Džennet. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, svaki od njih će poznavati svoje mjesto u Džennetu, bolje nego što je poznavao svoju kuću no dunjaluku'."***[243]

El-Kisas (odmazda) izvedena je od osnove riječi slijediti trag (pratiti ga). Kaže se tako, zbog toga što oštećeni slijedi krivicu prijestupnika, da bi uzeo odštetu i da bi s krivcem uradio ono što je on uradio s oštećenim. Odšteta se uzima na dunjaluku, pa ako oštećeni nije uzeo svoje pravo na dunjaluku, uzet će ga na ahiretu.

Imam Buhari naveo je u uvodu hadisa neka od imena Sudnjeg dana.

El-Hakka; Čas naizbježni - nazvan je tako jer je to nesumnjiva istina. Ljudi će se pojaviti u svojoj stvarnosti i sve će biti u svom istinskom liku, jer će svako uzeti svoja prava - hakk.

El-Karia'; Smak svijeta, Iznenadna nesreća. Katastrofa - jer budi ljude svojim strahotama. Prije njega su ljudi bili nemarni, te im dolazi iznenada u njihovoj nemarnosti.

El-Gašije; Teška nevolja - jer obuhvata sve ljude, obuzima ih svojim strahotama. Neće se desiti samo na jednom mjestu, nego će obuhvatiti sav prostor i sve ljude.

---

[242] Prelaskom preko Sirat-ćuprije koja će biti iznad njega. (Op. rec.)

[243] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/395, "Kitabu-r-rikak", 48. poglavlje, "El-Kisas jevmu-l-kijame", hadis br. 6535.

Es-Sahhah; Glas zastrašujući - jer će zagluhnuti uši strahotom svoga glasa.

Et-Tegabun; Samoobmana - jer će se tu otkrili daje većina ljudi bila obmanuta i otkrit će se njihov gubitak, kajat će se na Dan kad kajanje neće koristiti. Na primjer, nije nazvan jevmul-fevz (dan uspjeha) jer je većina na gubitku.

Hadis upućuje na siratćupriju koja će se postavili preko Džehennema, a Džehenneni je između mjesta okupljanja - mahšera i Dženneta. Kada se postavi sirat preko Džehennema, ljudi će ga početi prelaziti. Ovo je znaće riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.: ***"...i svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se, sigurno, tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče, ostaviti."***[244] Ovdje je stizanje u značenju prelaženja sirat-ćuprije postavljene preko Džehennema. Poslanik, s.a.v.s., će biti prvi koji će proći. On kaže: ***"Postavit će se most preko Džehennema i bit ću prvi koji će uspjeti. Dove poslanika će tada biti: 'Gospodaru, spasi, spasi!' Imat će kuke kao što su bodlje sa'dana***[245] ***s tim da njihovu veličinu ne zna niko drugi osim AIlaha, te će grabiti ljude zbog njihovih djela. Neko će zbog djela biti odvučen, neko izgreban, ali će uspjeti..."***[246] Potom će proći poslanici, šehidi, dobri ljudi i ostali. Neki će proći poput svjetlice, neki kao vjetar, neki kao brzi konji, neki trčeći, neki hodajući, neki pužući, Ko bude bogobojazan vjernik, Allah će ga spasiti od vatre, a ko ne bude, Allah će ga gurnuti u nju. Tako, svi će proći preko Džehennema, vjernik, da bi cijenio blagodat izbavljenja iz njega i više se radovao svom ulasku u Džennet, jer je spas od Džehennema velika blagodat, a kafir i griješnik, da bi bili kažnjeni u njemu.

Odmazda će na Sudnjem danu biti na dva mjesta.

---

[244] Prijevod značenja sure Merjem, 71-72.

[245] Vrsta pustinjskog drveta sa velikim bodljama.

[246] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/388, "Kitabu-r-rikak", 52. poglavlje, "Es-sirat", hadis br. 6530.

Prvo; na mahšeru (okupljalištu) i to ako jedan od dvije strane bude džehennemlija.

Drugo; na brani koja dolazi poslije sirat-ćuprije, ako su i krivac i oštećeni džennetlije, tj. ako greške krivca neće potrošiti njegova dobra djela nakon odštete.

Ako je dunjalučka nepravda bila tjelesna ili novčana, odmazda se vrši od dobrih i loših djela. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: ***"Ako je neko učinio nepravdu svom bratu neka za to traži halala, a tamo uistinu nema ni dinara ni dirhema, prije nego se uzme od njegovih dobrih djela i dadne se njegovom bratu. A ako ne bude imao dobrih djela, uzet će se od loših djelo njegovog brata i dodati njemu."***[247]

Sve dok se ne očiste, onda će im se dozvoliti ulazak u Džennet. Loša su djela natrune i prljavštine koje kaljaju vjemikovu vjeru i mute njenu čistoću. U Džennet će ući samo onaj ko je čist od prljavština i nepravdi. Ovo će se (izmirenje) izvršiti odmazdom prije ulaska u Džennet, pa kada se od očiste, postaju dostojni ulaska u Džennet i tek tada dozvoljava im se ulaz.

Od onoga što je vezano za ovo poglavlje - a što je tačno - Poslanikove, s.a.v.s., su riječi: ***"Na Sudnji dan će biti dovedeni muslimani, čiji će grijesi biti poput brda, Allah će ih njima oprostiti a natovariti ih Židovima i kršćanima."***[248] Tačno je da će se ova odmazda vršiti između muslimana i drugih. Ako kafir naudi muslimanu na dunjaluku, a koliko su samo zla, tokom stoljeća, nanijeli muslimanima, kao što se dešava u Palestini od strane Židova, u Libanu ud strane kršćana, u Indiji od strane Hindusa, u Španiji... Kafir nema dobrih djela da bi musliman od njih uzeo nego se odšteta vrši uzimanjem od ružnih djela koje je počinio musliman i stavljanjem istih kafiru, koji je učinio nepravdu. Ovo nije zato što je on kafir i potpuno se poklapa sa

[247] Prethodni izvor, 11/395, "Kitabu-r-rikak", 48. poglavlje, "El-kisas", hadis br. 6534.
[248] Sahihu Muslim, 11/388, "Kitabu-t-tevbe", 8. poglavlje, "Kkubu tebeti-l-katili", hadis br. 2767.

riječima Uzvišenog Allaha: ***"...da ni jedan griješnik neće tuđe grijehe nositi."***[249]

"Pa tako mi Onog u Čijoj je ruci Muhammedova duša, poznavat će svoje mjesto boravka u Džennetu bolje nego što su znali dunjalučko."[250] *"Allah, dž.š., će džennetlije nadahnuti spoznajom njihovih staništa u Džennetu u svoj njihovoj širini, te će ih znati bolje nego svoje dunjalučke kuće. Što se tiče navedenog, da će im meleki pokazivati njihova staništa u Džennetu, to je iz počasti, a ne da bi ga upoznao s tim."*[250] Primjer toga je kao da predsjednik posjeti univerzitet na konje je diplomirao. Rektor ga očekuje na kapiji i počne mu pokazivati fakultete i govoriti: "Ovo je taj i taj fakultet, ovo je univerzitetska biblioteka" i sl., uprkos tome što on to poznaje. Dakle, to se čini iz počasti a ne da bi se s tim upoznao, Niko nema veću počast kod Allaha, dž.š., od dobrog vjernika. Zbog toga naređuje melekima da ga dočekaju s pozdravom i počastima. Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu, - a kapije njegove već širom otvorene čuvari njegovi će im reći: 'Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti'."***[251]

---

[249] Prijevod značenja sure En-Nedžm, 38.

[250] El-Hakim, Mustedrek, 4/569, "Kitabu-l-ehval", "Bab julka li-n-nebijji el-kursi". Zehebi ga je ocjenio sahihom.

[251] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 73.

Oni koji će u Džennet ući bez polaganja računa

Od Ibn 'Abbasa, رضي الله عنه, bilježi se da je rekao: ***"Allahov Poslanik, ﷺ, je rekao: 'Izloženi su mi narodi, pa je poslanik prolazio s čitavim narodom, drugi poslanik s jačom skupinom, neki poslanik s desetericom, neki s petericom, a neki poslanik sam. Pogledao sam i ugledao veliku masu. Upitao sam: 'Džibrile, je li to moj ummet?' Odgovorio je: 'Nije, ali pogledaj horizont.' Pogledao sam i vidio ogromnu masu. On reče: 'To je tvoj ummet, a ovo ispred njih je sedamdeset hiljada onih koji neće polagati računa niti će biti kažnjeni.' Upitah: 'Zašto?' On reče: 'Nisu se liječiti vatrom, niti tražili nedozvoljeno liječenje, niti su slutili zlo u onome što ih okružuje i na Svoga Gospodara su se oslanjati.' Tada mu pristupi Ukkaše b. Mihsan i reče: 'Zamoli Allaha da me učini od njih.' A Vjerovjesnik reče: 'Allahu, učini ga od njih.' Nato mu pristupi drugi čovjek i reče: 'Zamoli Allaha da me učini od njih.' 'Pretekao te Ukkaše.' - odvrati mu Allahov Poslanik, s.a.v.s."***[252]

Izloženi su mi narodi. Kaže se da je to bilo u noći Isra'a i Mi'radža, noćnog putovanja Poslanika, ﷺ, od Mekke do Kudsa, te do zadnjeg neba. Pitanje je kako je izloženo na javi prije Sudnjeg dana? To je Allahu lahko! Allah, سبحانه وتعالى, je u stanju Poslaniku, ﷺ, pokazati živu sliku, u boji i zvuku, onoga što će se desiti u budućnosti.

Kaže se da je to bilo u snu, a nesumnjivo je da su Poslanikovi snovi istiniti i šejtan nema nikakva uticaja na njih. Zbog toga se oni smatraju objavom.

Hadis ukazuje da su sljedbenici poslanika vrlo različitog broja. Neki su malobrojni a neki mnogobrojni, ima poslanika koji nemaju nikog uza se, a ima ih čiji sljedbenici zastiru horizont, šta je uzrok tome? Da'va (pozivanje Allahu) ima četiri osnove: daija (pozivač), pozvani, program i način. Nesumnjivo je da ova malo-

---

[252] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/405, "Kitabu-r-rikak", 50. poglavlje, "Jedhulu-l-Džennete seb'ine elfen bi gajri hisab", hadis br. 6541.

brojnost ili mnogobrojnost ima svoje uzroke. Ali, isto lako, nesumnjivo je da poslanik ne biva neodgovoran u da'vi, niti je njegov način pozivanja neodgovarajući, jer je Allah izabrao poslanike i odabrao ih između Svojih stvorenja, a On najbolje zna koga je izabrao. Uzvišeni Allah kaže: "***A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje.***"[253] Ovo ne znači da medu njima nema razlike u položaju i stepenu. Svi oni, da je Allahov blagoslov na sve njih, imaju svoje stepene. Uzvišeni Allah kaže: ***"Neke od tih poslanika Smo odlikovali više nego druge. nekima je od njih Allah govorio, a neke je na više stepene uzdigao."***[254] Nemoguće je da program bude neispravan i neuvjerljiv, jer je on od Allaha, dž.š. Stoga je jasno da je uzrok u onima koji se pozivaju. Ljudi su različiti u svom odzivu Istini. Allahov ih je Poslanik, ﷺ, uporedio sa zemljom, rekavši: ***"Primjer je onoga s čime me Allah poslao od znanja i upute poput primjera blagodarne kiše koja padne na zemlju, neka je plodna, primi kišu i nikne mnogo bilja i trave. A neka je neplodna, primi i zadrži vodu, pa Allah dadne da se ljudi njome okoriste, napiju se i zalijevaju. A neka padne i na pustare koje ne primaju, niti zadržavaju vodu, niti iz nje niče bilje. Ovo je primjer onoga ko je spoznao Allahov u vjeru i koristi se onim s čime sam poslan od Allaha, pa stiče znanje i podučava; i primjer onoga koji ni glavu nije podigao, niti je primio uputu koju je Allah poslao po meni."***[255] Neki ljudi pomišljaju da poslanik treba za da'vu izabrati one koji će je prihvatiti. Međutim, poznato je da je svaki poslanik bio poslan samo svom narodu. On ne može izabrati nekog kome ga Allah, dž.š., nije poslao, nego treba ustrajati kako bi bio dokaz protiv onih kojima je došao.

Neki učenjaci prave problem oko loga što Poslanik, ﷺ, nije prepoznao svoj ummet pitavši Džibrila o njima. Ova ulema kaže:

[253] Prijevod značenja sure El-En'am, 124.

[254] Prijevod značenja sure El-Bekare, 253.

[255] Sahihu Muslim, 4/1787, "Kitabu-l-fedail", 5. poglavlje, "Bejan meseli ma bu'ise-n-Nebijju, ﷺ, mine-l-huda ve-l-'ilm", hadis br. 2282.

"Kako je to moguće kad se u predaji od Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: ***'Allahov Poslaniče, da li ćeš nas prepoznativ?' On je odgovorio: 'Da vi imate oznake koje nema niko osim vas. Doći ćete mi bijelih lica, od tragova abdesta'."***[256] Doći će, a svjetlo će im izbijati iz lica, ruka i nogu. Odgovor na ovu njihovu dilemu je to da je Poslanik, s.a.v.s., pitao za njih kada su se pojavili na horizontu, dakle u daljini, a njihovi detaljni opisi se ne vide iz daljine. Da su se približili, prepoznao bi ih. Upitao je prije toga kako bi ga smirilo mnoštvo njegovih sljedbenika.

Ljudi se, u pogledu polaganja računa, na Sudnjem danu, dijele na tri grupe.

Grupa koja neće polagati račun, niti će bili kažnjena, kao Sto je to kazano u gore spomenutom hadisu.

Grupa koja će polagati lahak raćun, a to će se svoditi na izlaganje njihovih djela i neće biti kažnjavani.

Grupa koja će polagati težak račun, i to tako da će se obračunavati njihova djela i oni će neminovno biti kažnjeni (samim detaljnim polaganjem računa).

Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao o ove dvije posljednje grupe: ***"Niko neće polagati račun na Sudnjem danu, a da neće propasti." 'Aiša, radijallahu 'anha, upita: 'Allahov Poslaniče, zar Allah nije rekao: 'Onaj kome bude knjiga njegova u desnu mu ruku data, lahko će račun položiti.'***[257] ***Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'To je izlaganje, a svako onaj ko bude polagao račun za svoja djela, biva kažnjen'."*** Dakle, ako grijesi prema Allahu, dž.š., budu mali, ili budu neki drugi mimo toga, te se čovjek pokaje iskrenom tevbom, grijesi će mu biti samo izloženi, ali ako se ne pokaje (za velike grijehe) polagat će težak račun.

Što se tiče svojstava onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa i kazne, to čovjek ne bi mogao razumom dokučiti da

[256] Sahihu Muslim, 1/217, "Kitabu-t-tahare", 12. poglavlje, "Istihbabu italeti-l-gurre", hadis br. 246.
[257] Prijevod značenja sure El-Inšikak, 7-8.

hadisom nije opisano. U nekim predajama stoji da im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao samo prvi dio hadisa, potom ušao u svoju kuću, pa su ashabi počeli raspravljati o svojstvima onih koji će bez polaganja računa ući u Džennet. Neki su rekli: "Mora da su to oni koji su se družili s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s," a drugi su rekli: "Mora da su to oni koji su rođeni u islamu i koji nisu pripisivali Allahu druga i nisu činili džahilijetska djela." Treći su rekli: "Mora da su to šehidi." Ali kada su upitali Poslanika, s.a.v.s., o njihovim svojstvima, rekao im je ono što je u hadisu, što im nije ni došlo u misao. Zbog toga ova svojstva treba pojasniti kako bi bila bolje shvaćena, ne upuštajući se u navođenje svih mišljenja i u njihovo razlaganje.

Ne liječe se vatrom (kauterizacija). To je liječenje vatrom koje je u Šerijatu pokuđeno, osim ako nema drugog lijeka. Tada je dozvoljeno i nije pokuđeno. Ova osobina sadrži dva druga veličanstvena svojstva:

Prvo; strpljivost u iskušenjima, a možda čak i zadovoljstvo, onoga ko boluje od bolesti kojoj nema lijeka.

Drugo; bogobojaznost, kao što smo prije rekli, ostavljanjem zabranjenih i pokuđenih stvari od kojih je i liječenje vatrom. Ako odbije liječenje na taj način, onda trpi, izbjegavajući ono što je mekruh. To je bez sumnje, visok stepen.

Niti traže liječenje. Liječenja ima tri vrste:

- ajetima, hadisom ili dovom koja je pouzdano prenesena,
- onim što u sebi nosi grijeh ili širk (mnogoboštvo i idolatriju),
- nijedan od prethodna dva načina

Prva je, nesumnjivo, dozvoljena. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., to radio, naredio da se radi i tome podučio ashabe. Druga je vrsta haram! 'Avf b. Malik el-Ešdže'i pripovijeda: ***"Bili smo se liječiti u džahilijetu, pa smo upitali: 'Allahov Poslaniče, šta kažeš o tome?' On reče: 'Pokažite mi vaše liječenje. Nema ništa***

štetno u liječenju u kojem nema idolatrije'."[258] Treća je vrsta, po ispravnom mišljenju, dozvoljena, jer u njoj nema idolatrije, kao što je u prethodnom hadisu. U hadisu od Džabira b. 'Abdullaha stoji ***da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan o liječenju, pa je rekao: "Ko može koristiti svome bratu, neka to učini."***[259] Zbog toga je ispravno da se pojam niti traže liječenje odnosi na zabranjeno liječenje, poput onog iz džahilijeta, te su oni, dakle, ti koji su napustili negativne džahilijetske običaje.

Niti se vladaju po lošim predznacima, a to je džahilijjetsko uvjerenje. Ljudi su se bavili time, pa ako bi neko od njih htio putovati, prvu pticu koju bi vidio gađao bi kamenom. Ako bi ptica odletjela na desnu stranu nastavio bi putovanje obradovan, a ako bi odletjela na lijevu stranu ozlojedio bi se i vratio. Isto bi se dešavalo i ako bi čuo kakvu riječ, nekog vidio i si. Tako bi značenje ne povode se za predznacima bilo da su oni ostavili džahilijetsko uvjerenje, što je golem i visok stepen. Nije se lahko oslobodili džahilijetskog uvjerenja u svim životnim prilikama. Zbog toga, *kad je Ebu Zerr izgovorio Bilalu, ﷺ, džahilijetske riječi,* ***Allahov Poslanik, ﷺ, se rasrdio i rekao: "Ebu Zerre, zar ga vrijeđaš njegovom majkom? Ti si čovjek u komem ima tragova džahilijjeta."***[260] Odricanje je od svih džahilijetskih mjerila velika stvar i vrlo veliki stepen.

I na svog Gospodara se oslanjaju; osloniti se ne znači ne uzeti u obzir uzroke, kao što ne znači ni potpuno oslanjanje na njih. Tako je radio Allahov Poslanik, s.a.v.s., i ostali vjerovjesnici; nisu zanemarivali uzroke, jer su uzroci od Allahova stvaranja i odredbe. Allahova volja se uglavnom sprovodi preko njih. Suština tevekkula (oslanjanja) je da se najprije uzmu u obzir uzroci. Uzvišeni Allah u kazivanju o

[258] Sahihu Muslim, 4/1727, "Kitabu-s-selam", 22. poglavlje, "La be'se bi-r-ruka", hadis br. 2200.

[259] Ibid, "Kitabu-s-selam", 21. poglavlje, "Istihbabu-r-rukje", hadis br. 2199.

[260] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 1/84, "Kitabu-l-iman", 22. poglavlje, "El-me'asi min emri-l-džahilijje", hadis br. 30.

Jusufu, jezikom Jakuba, a.s., kaže: ***"O sinovi moji" - reče onda - "ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam je Allah odredio, moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam i neka se samo u Njega uzdaju om koji se uzdaju."***[261] Jakub, a.s., je poduzeo mjere i oprez, a potom se oslonio na Allaha, dž.š. Od 'Alije, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Sjediti smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je rekao: 'Svakome je od vas zapisano njegovo mjesto u Džehennemu ili Džennetu."*** Neka upita: ***'Pa hoćemo li se predati (sudbini), Allahov Poslaniče?'*** Odgovorio je: ***'Ne, nego radite, svakome će biti olakšano ono za šta je stvoren.'*** *Zatim je proučio:* ***'Onome koji udjeljuje i bogobojazan je, i ono najljepše smatra istinitim, njemu ćemo put dobra olakšati. A onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim, i ono najljepše smatra lažnim, njemu ćemo put zla olakšati'."***[262]

Čovjekove su riječi u ovome hadisu u značenju: "Zar nećemo napustiti rad?" A Allahov je Poslanik, ﷺ, odgovorio: *"Ne, nego radite!"* Od Omera b. el-Hattaba, ؓ, bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: 'Kada biste se vi oslanjali na Allaha istinskim oslanjanjem, stizala bi vam opskrba kao pticama, one rano izađu gladne a naveče se vrate site'."***[263] Ptice odlaze i dolaze u potrazi za hranom, a to je pravi tevekkul, kao što i hadis kaže. Dokazi da se moraju poduzimati mjere i da je to sastavni dio oslanjanja na Allaha, ne mogu se skoro ni izbrojati. Poduzimanje mjera na prvom mjestu suština je tevekkula, a oslanjanje na Allaha, ﷻ, dolazi kod iščekivanja rezultata. Oslonac na Njega Jedinog, nužan je, a ne na poduzete mjere, jer uzdanje u njih niječe tevekkul. Od Mugire b. Šu'be, ؓ, bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: 'Ko se liječi vatrom ili od drugog traži liječenje, on se odrekao***

[261] Prijevod značenja sure Jusuf, 67.

[262] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/494, "Kitabu-l-kader", 4. poglavlje, "Ve kane emrullahi kaderen makdura", hadis br. 6605. Citirani je asjet prijevod značenja sure El-Lejl, 5-10.

[263] Džami'u-t-Tirmizi, 4/4, "Kitabu-z-zuhd", 21. poglavlje, "Ma džae fi zehadeti fi-d-dun'ja", hadis br. 2447, i kaže da je hasen-sahih.

tevekkula'."[264] Ovaj se hadis odnosi na onoga ko se pouzda li liječenje vatrom i traženje liječenja od drugog, ili u bilo koji drugi uzrok. Ali, ako je uvjeren da poduzete mjere imaju glavni uticaj i da one same po sebi koriste ili štete, on je mušrik.

Tevekkul u ovom svojstvu koje sam spomenuo, teško je ostvarljiv. Može ga dostići samo onaj čije je srce ispunjeno vjerom, koja prožima sve njegove dijelove tijela. Navest ćemo neke primjere.

Kada su Ibrahima, a.s., htjeli baciti u vatru, sve materijalne činjenice su potvrđivale da će bili bačen u nju i da će umrijeti izgoren, Tevekkul je ovdje to da mu srce bude smireno i uvjereno da će se desiti samo ono što je Allah, dž.š., odredio, uprkos svemu.

Kada je Poslanik, ﷺ, krenuo s Ebu Bekrom, ﵁, u Medinu, čineći Hidžru, sve su činjenice govorile da će uspjeti. No, i pored toga, iznenadili su ga mušrici koji su stajali na ulazu u pećinu. Uprkos tome, on je bio smiren i uvjeren da ovi uroci ne utiču na konačan rezultat, nego se on ostvaruje Allahovom, ﷻ, voljom, bez obzira na uzroke. To je istinski tevekkul. Allah, ﷻ, je to zabilježio u Svojoj Knjizi, rekavši: ***"Ako ga vi ne pomognete, pa pomogao ga je Allah onda kada su ga oni koji ne vjeruju prisilili da ode, kad je s njim bio samo drug njegov, kad su njih dvojica bili u pećini i kada je on rekao drugu svome: 'Ne žalosti se, Allah je sa nama!' pa je Allah spustio pouzdanje Svoje u njegovo srce i pomogao ga vojskom koju vi niste vidjeli i učinio da riječ nevjernika padne nisko, a Allahova riječ, ona je - uzvišena. Allah je Silan i Mudar."***[265]

U bici na Hendeku sve je upućivalo da je to kraj muslimana i da će biti zarobljeni od strane mušrika, koji su bili opkolili Medinu. Munafici su, shodno ovim činjenicama, pokazali ono što su u sebi krili. Ovdje je tevekkul biti uvjeren da se neće ništa desiti, osim

[264] Džami'u-t-Tirmizi, 3/266, "Kitabu-t-tibb", 14. poglavlje, "Ma džae fi krahijeti-r-rukje", hadis br. 2055. Hadis je hasen-sahih.
[265] Prijevod značenja sure Et-Tevbe, 40.

ako Allah to želi. Allahovom, dž.š., voljom činjenice su se okrenule protiv onih uz koje su bile, ali nakon što je ispit okončan, i jasno se odvojilo (pokazalo) ono što je čisto od nečistog (vjernici i munafici). Uspio je ko je uspio, a propao ko je propao. Uzvišeni Allah kaže: ***"Kad su vam došli odozgo i odozdo, o duša došla do grkljana, i kad ste o Allahu svašta pomišljali, tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni i ne mogu biti gore, uznemireni. Kada su lice-mjeri i oni bolesna srca govorili: 'Allah i Poslanik Njegov su nas samo obmanjivati kad su nam obećavali'."***[266]

To su opipljivi uzroci kojima su se licemjeri zanijeli, dok su se iskreni vjernici uzdali u Allaha, a ne u puke činjenice, mada su dali sve od sebe. Uzvišeni Allah kaže: ***"A kada su vjernici saveznike ugledati, rekli su: 'Ovo je ono što su nam Allah i Poslanik Njegov obećali; Allah i Poslanik Njegov su istinu govorili!' - i to im je samo učvrstilo vjerovanje i predanost."***[267] Neki učenjaci, zbog važnosti tevekkula i teškoće da se postigne njegov istinski stepen, kažu: "Tevekkul, spomenut u hadisu, obuhvata tri prethodno spomenuta svojstva u hadisu, što znači da oni koji će ući u Džennet bez polaganja računa i kazne imaju jedno svojstvo koje ih izdvaja od drugih, a to je svojstvo oslanjanja na Allaha, dž.š., (tevekkul)."

U biti ima više svojstava. Kada bismo ih nazvali novim imenima bila bi jasnija. Reći ćemo da su to četiri svojstva: strpljivost, bogobojaznost, napuštanje svih džahilijjetskih uvjerenja i tevekkul (oslanjanje) na Allaha.

Bez sumnje, ova svojstva onog ko ih posjeduje uzdižu iznad ostalih ljudi, te su zbog toga dostojni ovog visokog stepena na ahiretu.

To su njihova svojstva, a njihov broj, spomenut u hadisu, je sedamdeset hiljada. Međutim, neki učenjaci kažu da broj ovdje ima značenje mnoštva. Pretežnije je mišljenje da je to njihov stvarni

---

[266] Prijevod značenja sure El-Ahzab, 10-12.
[267] Prijevod značenja sure El-Ahzab, 22.

broj. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., tražio od Allaha, dž.š., da poveća broj ovakvih iz njegovog ummeta, pa mu je Allah primio dovu. Od Ebu Umame, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Moj mi je Gospodar obećao da će iz mog ummeta uvesti sedamdeset hiljada bez kazne i računa, i sa svakom hiljadom sedamdeset hiljada i tri pregršti moga Gospodara'."***[268] Tako broj izađe četiri miliona devesto hiljada i tri pregršti. Za se ovaj broj može vezati nejasnoća da je utvrđeno u prethodnom hadisu da su dženetlije jedan posto od muslimana, te je ovaj broj daleko veći od sedamdeset hiljada, čak mnogo veći od pet miliona. Odgovor je da će pet miliona ući u Džennet bez kazne i računa, a mnogo više će ući u Džennet bez patnje, ali nakon lahkog obračuna. Tako bi zbir obje grupe bio shodno spomenutom hadisu, a Allah najbolje zna.

Je li Ukkaše dospio medu njih (grupu koja neće polagati račun) svojini djelima ili Poslani kovom, ﷺ, dovom?

Da je dova dovoljna, Allahov bi Poslanik, ﷺ, molio za sve prisutne ashabe, ali se na lijep način izvinuo onom drugom, svejedno da li je to izvinjenje zato što on nije dostigao ovaj stepen ili da bi okončao slučaj, da ne ustane i treći i četvrti... Sve ovo nije zapreka za dovu svima njima ako je samo ona dovoljna da se ostvari ovaj stepen. Istina je da je Ukkaše svojim djelima dostigao ovaj stepen, pa je Poslanik, ﷺ, zamolio za njega. Ukkaše je među prvima primio islam, učinio Hidžru u Medinu, bio na Bedru i istakao se. U ruci mu je pukla sablja pa mu je Allahov Poslanik, ﷺ, dao štap koji je postao čvrstom sabljom, te se borio, dok Allah, ﷻ, nije dao pobjedu Poslaniku, ﷺ. Ova mu je sablja ostala i s njom se borio u svakoj bici u kojoj je bio. Bio je na Uhudu, Hendeku i svim bitkama s Allahovim Poslanikom, ﷺ. Poginuo je kao šehid u

[268] Džami'u-t-Tirmizi, 4/4, "Kitabu sifati-l-kijame", 11. poglavlje, hadis br. 2552, hadis je hasen.

ratu protiv otpadnika.[269] Ukkaše je ovaj stepen postigao svojim djelima i Allahovom, ﷻ, objavom Svome Poslaniku, ﷺ, o tome ko će ući u Džennet bez obračuna ili kazne. Ovo ne sprječava da Vjerovjesnikova, ﷺ, dova uzdigne na ovaj položaj onog ko mu je blizu, te je postizanje toga njegovim djelima i dovom Allahovog Poslanika, ﷺ, a ne samo dovom.

Ovo je jedna od koristi dove, a ima i druga, a to je da je Ukkaše, na dunjaluku znao da je sigurno od spomenute grupe. Da nije bilo ove dove, on to ne bi saznao, osim na ahiretu. Kao što je Allahov Poslanik, ﷺ, obradovao neke ashabe Džennetom, nema šumne da je ova radosna vijest, mada sama po sebi ništa ne mijenja, jedna velika blagodat Zbog toga je ispravno da su riječi Allahovog Poslanika, ﷺ, onom drugom ***"pretekao te Ukkaše"*** u značenju: Pretekao te ovim stepenom i isticanjem ovim svojstvima, a nije mu rekao: Ti nisi od njih - iz obzirnosti prema njemu.

Ovaj hadis ne potpada pod opće značenje hadisa: ***"Neće se pomaknuti noga čovjeka na Sudnjem danu dok ne bude upitan o životu u šta ga je utrošio, znanju kako ga je iskoristio, imetku, kako ga je zaradio i u šta ga je potrošio i tijelu u šta sa je poharao."***[270] Dakle, svi će ljudi biti pitani, osim onih koji su spomenuti u hadisu a to su oni: koji se ne liječe vatrom, ne traže (nedozvoljeno) liječenje, ne povode se za slutnjama i na svoga se Gospodara oslanjaju.

---

[269] Ibnu-l-Esir, Usdu-l-gabe, 4/67, hadis br. 3732.

[270] Džami'u-t-Tirmizi, 4/36, "Kitabu-l-kijame", 1. poglavlje, hadis br. 2532. Hadis je hasen-sahih.

Šefa'at (zauzimanje) na Ahiretu

Od Enesa, ؓ, bilježi se da je rekao: "Allahov je Poslanik, ﷺ, rekao: *'Allah će sakupiti ljude na Sudnjem danu, a oni će reći:* ***'Kada bismo nekoga potražili da nam bude zagovornik kod našeg Gospodara i da nam olakša položaj.'*** *Doći će kod Adema i reći:* ***'Ti si onaj koga je Allah Svojom rukom stvorio i u tebe udahnuo od*** *Sebe dušu, i melekima naredio da ti sedždu učine, pa budi nam zagovornik kod našeg Gospodara.' On će odgovoriti: 'Nisam ja za to.' Spomenut će svoju grešku i reći:* **'Idite Nuhu, prvom poslaniku kojeg je Allah poslao.'** *Doći će (potom) kod njega, a on će reći:* ***'Nisam ja za to.'*** *Spomenut će svoju grešku i reći:* ***'Idite Ibrahimu kojeg je Allah za prijatelja uzeo.'*** *Doći će kod njega a on će reći:* ***'Nisam ja za to,' spomenut*** *će svoju grešku i reći: '****Idite Musau s kojim je Allah govorio.'*** *Doći će kod njega, a on će reći:* ***'Nisam vam ja za to. Idite Isau!'*** *Oni će doći do njega, a on će reći:* ***'Nisam vam ja za to. Idite Muhammedu. Njemu su oprošteni prijašnji i*** *budući grijesi.'* ***On****i će doći kod mene i ja ću zatražiti dozvolu kod svog Gospodara. Kada Ga vidim, past ću Mu na sedždu i On će me tako ostaviti koliko htjedne, a onda će mi se reći:* ***'Digni glavu,*** *traži, dat će ti se. Govori, bit ćeš saslušan, traži zagovor (šefa'at),* ***dobit*** *ćeš ga.' Zatim ću podiči glavu i zahvaliti svom Gospodaru onako kako me podučio, potom ću zagovarati, pa će mi se odrediti broj i ja ću ih izvesti iz vatre i uvesti u Džennet, a potom se vratiti i pasti na sedždu kao i prije, treći ili četvrti put, sve dok* ***u vatri ne ostane niko osim onih koje je Kur'an zadržao'.***"[271]

Šefa'at je potvrđen hadisima koji su mutevatir[272], a dijeli se na dvoje.

<u>Opći šefa'at</u> (zauzimanje) da bi se ljudi oslobodili užasa prizora i da bi počeo obračun. Ovo obuhvata sve ljude; vjernike, griješnike

---

[271] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/417, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifetu-l-Dženneti ve-n-Nari", hadis br. 6565.

[272] Prenosi ih toliko prenosilacada nema nikakve sunje u njih. (Op. rec.)

i kafire. Pravo za opći šefa'at neće imati niko osim našeg Poslanika, ﷺ.

Drugi je uži specijalni šefa'at koji se dijeli na nekoliko dijelova:

- uvođenje ljudi u Džennet bez polaganja računa. Možda su to oni koje je Allah, dž.š., dodao uz sedamdeset, hiljada iz prethodnog hadisa,
- uvođenje u Džennet onih koji imaju jednak broj dobrih i loših djela,
- uvođenje u Džennet bez kazne onih koji imaju više loših djela i zaslužuju kaznu,
- izvođenje griješnika, nakon što budu kažnjeni, iz vatre i uvođenje u Džennet,
- uzdizanje stepena u Džennetu,
- ublažavanje žestine kazne u Džehennemu kafirima, a ne skraćivanje boravka, kao zagovor Allahovog Poslanika, ﷺ, za Ebu Taliba. Od Ebu Se'ida el-Hudrija, ﵁, bilježi se kako je ćuo Poslanika, ﷺ, nakon što je kod njega spomenut njegov amidža Ebu Talib, da je rekao: ***"Nadam se da će ga obuhvatiti moj šefa'at na Sudnjem danu i da će biti u plićaku Džehennema, koji će mu dopirati do članaka i od koga će mu mozak ključati."***[273]

Zagovornici koji će imati poseban zagovor (Sefa'at) su: poslanici, šehidi, dobri ljudi, meleki, dobra djela poput učenja Kur'ana i posta, (odgojena) djeca, a potom će Allah, dž.š., obuhvatiti Svojom milošću koga hoće od Svojih robova,

Neki ljudi misle da se šefa'at odvija na nesređen i nepravedan način, koji se ne poklapa sa pravdom, niti je odgovarajući ljudskim djelima. Dvije osobe mogu svojim djelima bili na istom stepenu, ali jedan npr. ima rođaka šehida i on će se zauzimati za njega i ući će u Džennet, a drugi nema rođaka koji bi se za njega zauzimao, te će biti kažnjen. Ovo mišljenje o mjerilima ahiretskog zauzimanja zasnovano je

[273] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/417, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifetu-l-Dženneti ve-n-Nari", hadis br. 6564.

prema onome što se dešava na dunjaluku, od zagovora i posredništva. Nesumnjivo je da ovo mjerilo zanemaruje veliku razliku između dunjaluka i njegove nepravde i iskušenja, i ahireta na kome nema nepravde i "veza". Nesumnjivo je da uži šefa'at ima uslove, koji proistiću iz jednog, a koji je spomenut u mnogim tekstovima.

Uzvišeni Allah kaže: ***"Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?"***[274]

I kaže: ***"Reci: 'Niko ne može bez Njegove volje posredovati'."***[275]

I također kaže: ***"A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je On zadovoljan."***[276]

O ovome govore mnogi tekstovi koji za primanje šefa'ata postavljaju uslov, a to je da šefa'at bude Allahovom, dž.š., dozvolom.

Kada bismo ovaj uslov razložili, onda bi uslovi šefa'ata bili sljedeći:

Allahova dozvola zagovorniku, dakle nije svakom meleku ili čovjeku dozvoljeno da se zauzima (na Sudnjem danu),

Allahova dozvola onome za koga se oprost traži. Ako Allah, dž.š,, dadne dozvolu zagovorniku, onda mu nije dao potpunu slobodu da se zauzima za koga on hoće od kafira i griješnika, nego mu to Allah dozvoljava za određene osobe,

Allahova dozvola za vrstu šefa'ata; tako je dozvolio Muhammedu, s.a.v.s., opći šefa'at, a potom je svakom zagovorniku dozvolio poseban šefa'at za svakoga onoga kome je dozvoljeno da se zauzima za njega. Ako Allah, dž.š., dozvoli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da se zauzima za svog amidžu

[274] Prijevod značenja sure El-Bekare, 255.
[275] Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 44.
[276] Prijevod značenja sure En-Nedžm, 26.

Ebu Taliba, on neće imati potpunu slobodu u izboru vrste šefa'ata, a to je u ovom slučaju olakšavanje patnje i ništa drugo,

Da šefa'at bude u vrijeme u kome je Allah, dž.š., dozvolio šefa'at, a ne prije toga. Nekom će Allah dozvoliti šefa'at odmah poslije obračuna. Nekome će se zagovaranje za njega omogućiti nakon određenog vremena patnje, a nekom nakon dužeg perioda patnje,

Dakle, sve je u Allahovim, dž.š., rukama, a On je Uzvišeni daleko od svake nepravde i protekcije. Kod Njega vrijede samo vjera i dobra djela. Počasti kod Njega nema osim prema tome. Uzvišeni Allah kaže: ***"Na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu čista srca dođe spašen biti."***[277] Allah, dž.š., također, kaže: ***"Najugledniji je kod Allaha onaj koji ga se naviše boji."***[278] Zbog toga će na Sudnjem danu davanje prednosti u šefa'atu biti samo prema vjeri i dobrim djelima. Da bi to pojasnili možemo navesti primjer, ako je ocjena prolaznosti (spasa) od vatre i ulaska u Džennet pedeset posto, a npr. Allah odluči da Svojom milošću obuhvati sve koji imaju iznad četrdeset posto, On dozvoljava zagovornicima da traže zagovor samo za one koji prelaze četrdeset posto, a ne za druge. On svakom daje određen broj osoba za koje može zagovarati iz ove grupe. Ako je šehidu dozvoljeno da zagovara za sedam desetero, oni moraju bili od onih koji imaju preko četrdeset posto. Za ove se zauzimaju poslanici, šehidi i ostali zagovornici, a ne za druge. Ako od ovih ostane neko za koga niko ne traži zagovor, Allah, dž.š., ga obuhvati Svojom milošću. Tako, niko se neće spasiti od vatre ili ući u Džennet preko poslanika ili šehida, nego svojim djelima i milošću Uzvišenog Allaha. Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Kada je Allah objavio: '...i opominji rodbinu svoju***

[277] Prijevod značenja sure Eš-Šura, 88-89.
[278] Prijevod značenja sure El-Hudžurat, 13.

najbližu.'[279] ***Allahov je Poslanik, s.a.v.s., ustao i rekao: 'Kurejšije, okupite se! Ja vam ne mogu ničim pomoći kod Allaha! Abdu-l-Menafovi potomci, ja vam ničim ne mogu pomoći kod Allaha! 'Abbase, sine Abdu-l-Muttalibov, ničim ti ne mogu pomoći kod Allaha! Safijja, tetko Allahova Poslanika, ničim ti ne mogu pomoći kod Allaha! Fatima, kćeri Muhammedova, traži što hoćeš od moga imetka, ali kod Allaha ti ničim ne mogu pomoći!"***[280] šefa'at sam po sebi niti unapređuje niti unazađuje, nego je to samo jedan od oblika Allahove, ﷻ, milosti. Ovom se mi loše u obuhvata samo onaj koji je zaslužuje. Uzvišeni Allah kaže: ***"A milost Moja obuhvaća sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali."***[281]

Zagovornici ne mogu sebi i drugima niti pomoći niti nauditi, nego su oni put preko kojeg se provodi Allahova, ﷻ, odredba. U ovome se ogleda njihova počast kod Allaha i visok položaj nad ostalim stvorenjima na Sudnjem danu. Dovoljno im je priznanje to što im je Allah, ﷻ, dao mogućnost da traže oprosta za one koje On hoće da obuhvati Svojom milošću. Primjer toga je kao, a Allahov je primjer najuzvišeniji, kada jedan vođa treba održiti ljudima govor na nekom od važnih skupova. Nakon što je govor napisan, odštampan i cenzurisan, desi se nešto vanredno, te on htjedne poslati nekoga umjesto sebe da održi govor. Hoće li poslati bilo kojeg čovjeka koji zna čitati? Ne, nego će izabrati da ga u tome zamijeni onoga koji mu je najbliži i koji zauzima najviše mjesto kod njega.

Dunjalućkim mjerilom, velika bi bila radost tog zastupnika zbog ove veličanstvene prilike. To upućuje na njegov visok položaj, mada nije uradio ništa drugo nego pročitao već napisano. Šefa'at tako upućuje na visok položaj zagovornika na ahiretu, pred svim stvorenjima, mada on ne vlada šefa'atom

---

279 Prijevod značenja sure Eš-Šura, 214.

280 Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 5/382, "Kitabu-l-vesaja", 11. poglavlje, "He jedhulu-n-nisau ve-l-veledu ve-l-karib", hadis br. 2735.

281 Prijevod značenja sure El-E'araf, 156.

osim onome kome Allah, dž.š, dozvoli i s kim je On zadovoljan.

Allah će sakupiti ljude na Sudnjem danu; Allah će okupiti ljude, nakon njihovog proživljenja iz mezarova, na jednom mjestu. Sunce će se spustiti nad njihove glave te će ih zadesiti potištenost, briga i nevolja, a koju samo Allaha zna kakva će biti. Poteći će im znoj i natopili zemlju sedamdeset lakata i svako će u znoj uroniti shodno svojim djelima. Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Ljudi će se znojiti na Sudnjem danu sve dok znoj ne natopi zemlju sedamdeset lakata i dopre im do ušiju."***[282] Kafira će spopasti smrtni strah od žestine muke. Od Ibn Mes'uda, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Kafir će se na Sudnjem danu u znoju utopiti toliko da će povikati: 'Oslobodi me, pa makar i u vatru'."***[283] Smatrat će, od velikog straha i muke, da je okupljanje teže od džehenemske vatre.

Mu'minu (vjerniku) je okupljanje lahko. Od Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, ono će biti zaista lako vjerniku, lakše od propisanih namaza koje je klanjao na dunjaluku."***[284]

Kada bismo tražili zagovora kod našeg Gospodara da nam olakša položaj; u ovome dijelu hadisa je dokaz onima koji smatraju posredovanje preko Poslanika, kod Allaha, dž.š., dozvoljenim (na ahiretu, kada se s njima sretnu).[285] Da je to idolatrija ili grijeh, Allah to ne bi primio, niti bi poslanici prihvatili od ljudi njihov zahtjev da oni budu zagovornici kod

[282] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/392, "Kitabu-r-rikak", 47. poglavlje, "Kavlullahi te'ala: «Ela jezunnu ulaike ennehum meb'usun»", hadis br. 6532.

[283] Mevaridu-z-zemean ila zevaid Ibn Hibban, 639, "Kitabu-l-ba's", 5. poglavlje, "Fi mikdari jevmi-l-kijameh".

[284] Imam Ahmed, Musned, 3/75, hadis hasen, kao što navodi Ibn Hadžer. Pogledaj "Fethu-l-Bari".

[285] Ibn Hadžer, Fethu-l-Bari, 11/441.

Allaha. Ovdje je traženi šefa'at veliko zagovorništvo, i on je u cilju olakšanje strahovite situacije.[286]

Ljudi podsjećaju Adema, a.s., na njegove odlike koje ga čine doličnim za šefa'at.

Allah ga je Svojom rukom stvorio, nije stvoren, kao ostali ljudi, putem poznatih uzročnika, nego direktno, Allahovom, dž.š., rukom, bez uzročnika, U njega je udahnuo od Svoje duše, ali se ne rekne: "U Ademu ima Allahovog duha," nego je pripisivanje duše Allahu ovdje kao pripisivanje kuće i robova Njemu, pa kažemo Bejtullah (Allahova kuća) i ibadullah (Allahovi robovi).

Činjenje sedžde njemu od strane meleka nije ibadet (robovanje) njemu, nego je to robovanje Allahu, dž.š., jer da im Allah nije naredio, ne bi mu sa poklonili (tj. sedždu učinili). To je kao naše okretanje Kibli, tavaf, ljubljenje Hadžeru-l-esveda. Sve ovo nije robovanje tome, nego robovanje Allahu.

Nisam vam ja za toga; ili je to izraz da je njegov stepen niži od traženog, na šta upućuju riječi "...i spomenut će svoju grešku,.," Ili cilja da je Veliki šefa'at za jednu osobu, a ja nisam ta osoba. Šefa'at je za Muhammeda, s.a.v.s.

---

[286] Traženje poredovanja poslanik, dobrih ljudi, šehida, evlija ... kod Allaha, dž.š., kada su preselili na ahiret dok smo mi na ovom svijetu, vid je dove koja je ibadet i koji se ne smije činiti nikom drugom do samo jednom jedinom Allahu, dž.š. Ako b se tražilo posredništvo od mrtvih, onda je to isto što su činili mušrici Kurejšija, uzimajući posrednike do Allaha, dž.š., bili oni kipovi ili nešto drugo. Ajeti kažu: ***"A oni koji pored Njega uzimaju za zaštitnike: 'Mi ih obožavamo samo zato da bi nas što više Allahu približili', - Allah će njima, zaista, o onome u čemu su se oni razilazili. Allah nikako neće uputiti na Pravi put onoga ko je lažljivac i nevjernik."*** (Prijevod značenja sure Ez-Zumer, 3). I ajet: ***"...a one kojima se, pored Njega, molite, ne posjeduju ništa. Ako im se molite nečuju vašu molbu, a i da čuju ne bi vam se odazvali, na Sudnjem danu poricaće vaš širk."*** (Prijevod značenja sure Fatir, 13-14). Dakle, traženje posredovanja se može činiti za vrijeme života poslanika na ovom svietu ili kada ih sretnemo na ahiretu, i to sa uslvima šefa'ata koji su spomenuti. Šefa'at se nikako ne čini nakon njihove smrti prije ahireta. Danas su se razna turbeta i mezarovi poslanika i dobrih ljudi pretvorili u mjesta gdje se čini širk Allahu, s.v.t., što čine neznalice koje nisu shvatile poruku Allahovih poslanika i propise ove vjere (tevhida i šehadeta). To ashabi i prve generacije ovog ummeta nisu nikada činili. Da nas Uzvišeni sačuva ovog velikog grijeha. (Pr. š. rec.).

U nekim rivajetima stoji da će reći: *"Moj Gospodar se danas rasrdio kako nikad prije nije i kako nikad poslije neće. Danas sam se o sebi zabavio! Idite nekom drugom."* Riječi *"o sebi sam se zabavio"* znače da on ne želi zagovarati za drugoga, jer smatra svoj položaj manjim od tog stepena. Najviše čemu se nada je da sebe spasi, a ne da drugom zagovarač bude. Ovakav njegov odgovor ne znači nezainteresiranost za ludu sudbinu, nego on smatra da nije na tom stepenu, ili zna da to nije za njega, nego za nekoga drugog.

Ovdje se može postaviti pitanje da li poslanici griješe?

O ovoj se temi odavno i puno raspravljalo. Najprije ću spomenuti greške koje se spominju u hadisima da bih objasnio ovaj hadis, a onda ukratko mišljenja učenjaka o tome.

Prvo; Ademova, a.s., je greška što je pojeo plod zabranjenog drveta, Nuhova, a.s., je greška što je molio za svog sina kafira, dok njegovo proklinjanje svog naroda ne spada u grijeh, jer ih je on proklinjao tek onda kada ga je Allah obavijestio: ***"...i Nuhu bi objavljeno: 'Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti - zbog ovoga što oni stalno čine'."***[287] Ibrahimova, a.s., je greška u tome što je rekao neistinu tri puta, kad je rekao: ***"Ja ću se, evo, razboljeti!"***[288] Zatim: ***"To je učinio onaj najveći od njih."***[289] Također, kada je rekao: ***"Ako te upita, reci da si mi sestra"***[290], o čemu će biti riječi. Musaova, a.s., je greška šio je ubio čovjeka, a lsa, a.s., nije spomenuo svoju grešku.

Drugo; učenjaci su se o grijesima poslanika podijelili u tri grupe:

- jedni kažu da su poslanici sačuvani od grijeha i pogreški,

---

[287] Prijevod značenja sure Hud, 36.

[288] Prijevod značenja sure Es-Saffat, 89.

[289] Prijevod značenja sure Es-Saffat, 63.

[290] Sahihu Muslim, 4/1840, "Kitabu-l-fedail", 41. poglavlje, "Min fadli Ibrahim El-Halil, a.s.", hadis br. 2371.

- drugi kažu da mogu učiniti grešku i manje grijehe zbog kojih im se ljudi ne rugaju,
- većina smatra da poslanik može učiniti grešku, ali ne može počiniti ni mali ni veliki grijeh.

To su greške koje su se desile nakon poslanstva, te ćemo zbog toga izuzeti iz razmatranja šta se dešavalo prije poslanstva, kao i ono što su dostavljali, jer je nemoguće, bez ikakve sumnje, da poslanik dostavi nešto što mu se ne objavljuje.

Prvo treba znati napraviti razliku između zenba (grijeha) i hata'a (greške). Zenb (grijeh) ili ma'sije (nepokornost) ili hatiet (griješenje) svjesno je kršenje prethodnog Allahovog, dž.š., naređenja. Hata' (greška) nastaje u onome gdje nema propisa, kao što se desilo sa zarobljenicima Bedra. Allah, dž.š., je ukorio Svog Poslanika, s.a.v.s., zbog primanja otkupnine. Ali, to nije bio njemu grijeh (zenb), jer Allah, đž.š., nije Svom Poslaniku, s.a.v.s., prije toga ništa naredio o postupanju prema zarobljenicima.

Ako se postupi suprotno naredbi iz nedostatka znanja o tome, to je džehl (neznanje) a ako se desi kršenje naredbe koja je već poznata, ne sjetivši se, onda se to smatra zaboravom.

Ipak, treće mišljenje preovladava. To je mišljenje većine, jer prvo mišljenje zanemaruje Allahov, dž.š., ukor poslanicima u pojedinim situacijama, kao u pogledu zarobljenika Bedra, slučaja sa Ibn Ummi Mektumom i dr.

Neprihvatljivo je kazati: "To je zbog toga jer je učinjeno djelo koje manje vrijedi." Način izricanja prijekora u ovakvim situacijama neodgovarajući je ovom tumačenju, kao riječi Uzvišenog Allaha po pitanju zarobljenika Bedra: ***"Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli."***[291] Ovo mišljenje ne dopušta grešku poslanicima, i nenamjerno ih uzdiže na stepen savršenstva, a samo je Allah, ﷻ, savršen.

[291] Prijevod značenja sure El-Enfal, 66.

Drugo mišljenje se oslanja na spomen grijeha i greški u tekstovima. Ali, promaklo im ju tumačenje drugih navoda. Ovi grijesi i greške koje su spomenute upućuju na to da to nisu grijesi mjereni vjerskim mjerilima, kao što će se objasniti. Ono što se predbacuje drugom mišljenju je i to da je ummetu naređeno da slijedi Poslanika, s.a.v.s., riječju i djelom, pa kad bi mu bilo dopušteno griješenje, time bi neki postupci bili naređeni i zabranjeni u isto vrijeme, što je nemoguće.

Treće; da se vratimo onome što se desilo s ovim plemenitim poslanicima:

Adem, a.s., pojeo je zabranjeni plod. O tome Uzvišeni Allah kaže: ***"Tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s puta je skrenuo"***[292] - i riječi: ***"ali on je zaboravio i nije odlučan bio."***[293] Da li je Adem bio neposlušan ili je zaboravio? Bez sumnje, jedno je istinito, a drugo je preneseno značenje. Ako uzmemo da je pojeo sa drveta iz zaborava, ovdje je griješenje u prenesenom značenju; uradio je nešto što mu nije bilo naređeno, a ne s namjerom da učini prijestup. Tu nema kontradiktornosti oko prihvaćenog mišljenja. Ako uzmemo da je grijeh stvarni, a zaborav u značenju zanemarivanja, kao riječi Uzvišenog Allaha: ***"Evo zašto" - reći će On - "Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen."***[294] Znači, zanemarivao si ih i okretao se od njih. Izgleda da je ispravno da on to nije uradio iz zaborava. No, i pored toga, ovo se ne kosi sa mišljenjem koje smo izabrali, jer je to uradio prije a ne poslije vjerovjesništva.

Dova Musa, a.s., za svog sina koji je bio kafir plod je njegovom shvaćanju Allahovog, dž.š., obećanja da će spasiti njega i njegovu porodicu. Njegova dova bila je u iščekivanju da

[292] Prijevod značenja sure Ta-ha, 121.
[293] Prijevod značenja usre Ta-ha, 115.
[294] Prijevod značenja sure Ta-ha, 126.

se obistini Allahovo, dž.š., obećanje: ***"A Nuh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: 'Gospodaru moj, sin je moj čeljade moje, a obećanje je Tvoje, zaista, istinito i Ti si od mudrih najmudriji'."***[295] Ovdje mu dolazi odgovor koji mu nije bio na umu, i ispravno mjerilo za riječ ehl (porodica), da su to samo vjernici, a ne kafiri, makar bili i u najbližem srodstvu. Srodstvo je po vjeri preče od srodstva po krvi. Uzvišeni Allah kaže: ***"O Nuhu, on nije od tvoje porodice." - rekao je On - "jer njegova su djela loša, zato Me ne moli, za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš!"***[296] Tada je Nuh, a.s., spoznao grešku shvativši suštinu Allahova, dž.š., obećanja i odustao od molbe Allahu za svoga sina. Uzvišeni Allah kaže: ***"Gospodaru moj" - reče. "Tebi se je utičem da Te više nikad ne zamolim za ono što ne znam. Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen."***[297] Nesumnjivo je da je ovo greška u poimanju obećanja, a ne u nečem drugom.

Ibrahimov, a.s., je neistinit govor u sljedećim slučajevima. Prvi put, kad su ga njegovi sunarodnjaci pozvali da ide s njima na proslavu praznika. On nije želio ići, ali im se morao za to nečim opravdati, pa je rekao: "Bolestan sam!" - želeći izostati, da bi im uništio kipove. Ovo se uzima kao riječ sa dvosmislenim značenjem. Htio je reći da je bolesnog srca zbog njihovog nevjerovanja i idolopoklonstva, a oni su razumjeli da je on bolestan tjelesnom bolešću zbog koje ne može izaći. Poznato je da dvosmislenost nije laž.

Drugi put kada je rekao: "To je učinio onaj najveći od njih." To je bilo kada su se oni vratili i našli kipove polupane. Došli su Ibrahimu i upitali: ***"'Jesi li ti uradio ovo s bogovima našim, o Ibrahime?' 'To je učinio ovaj najveći od njih, pitajte ih ako umiju da govore' - reče on."***[298] Neki su htjeli i od ovoga napraviti

[295] Prijevod značenja sure Hud, 45.
[296] Prijevod značenja sure Hud, 46.
[297] Prijevod značenja sure Hud, 47.
[298] Prijevod značenja sure El-Enbija, 61-62.

aluziju, pa su rekli: riječima "najveći od njih" mislio je na veliki prst na svojoj ruci. Međutim, nije lako, nego je to jedan od načina raspravljanja, a to nije laž. Lažac želi da mu ljudi povjeruju u ono Što govori, dok ovakvim načinom raspravljanja, onaj ko ga vodi, ne želi da se ljudi s njim slože u onom šio govori, nego da mu odgovore, kako bi njihov odgovor uzeo kao dokaz. Tako je i bilo. Uzvišeni Allah, spominjući riječi Ibrahimova naroda, kaže: ***"'Ta, ti znaš da ovi ne govore.' 'Pa zašto se onda, umjesto Allahu, klanjate onima koji vam ne mogu ni koristiti, niti od vas kakvu štetu otkloniti?' upita on. 'Teško vama i onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate! Zašto se ne opametite'?"***[299]

Treći put kada je rekao svojoj ženi: "Reci mu da sam li brat." To je također aluzija. On je njen brat, ne po krvi nego po vjeri. To je rekao kako ga tiranin ne bi osramotio, jer se on bio navikao kaljati čast drugima. U ovakvim je situacijama laž dozvoljena, a kako da nije dozvoljen dvosmislen govor?! Ukratko, Ibrahim, a.s,, nije lagao i nije, u svemu tome učinio grijeh, nego je sve to bilo na Allahovom putu, makar se, naizgled, i suprotstavljalo biti. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Ibrahim - poslanik, nije nikad, osim tri puta slagao, dva puta radi Allaha i jednom radi Sare."***[300] To je učinio u ime Allaha, dž.š.

Musaovo, a.s., ubistvo čovjeka nije bilo namjerno, nego ga je gurnuo kako bi ga udaljio od svog sunarodnika. Uzvišeni Allah kaže: ***"…i Musa ga udari šakom i – usmrt."***[301] Također, to se desilo prije poslanstva, a mi govorimo o onome što je bilo poslije.

Isa, a.s., nije spomenuo grijeh, ali u nekim predajama stoji da

[299] Prijevod značenja sure El-Enbja', 65-67.

[300] Sahihu Muslim, 4/1840, "Kitabu-l-fedail", 41. poglavlje, "Min fedail Ibrahim", hadis br. 2371.

[301] Prijevod značenja sure El-Kasas, 15.

je rekao: ***"Obožavan sam pored Allaha."***[302] Nema sumnje da ovo nije njegov grijeh, jer to nije bilo njegovom naredbom niti voljom. Najvjerovatnije da je mudrost toga što njemu nije dat Veliki šefa'at u tome što je to praktičan dokaz onima koji su ga obožavali, da on nije bog niti božiji sin, i da on ne može pribaviti sebi ni drugom korist, ni štetu, ni izbavljenje. A naš je poslanik Muhammed, s.a.v.s., najbolji poslanik, počašćen Velikim šefa'atom.

Riječi: Njemu su oprošteni prijašnji grijesi, a i potonji, odnose se na Muhammeda, s.a.v.s, Najvjerovatnije se lime htjelo ukazati na položaj koji Poslanik, s.a.v.s., ima kod Allaha, dž.š. Znači, kad bi bilo grijeha kod njega, Allah bi mu ih oprostio zbog mjesta koje zauzima kod Njega.

To je poput riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: ***"Allah je pogledao učesnike Bedra i rekao: 'Činite što hoćete, oprostio Sam vam'."***[303] Ovim se pokazuje njihov položaj. Ako bi neko upitao: "Ako je Poslanik, s.a.v.s., zaštićen od griješenja, kako se može pretpostaviti nešto što se ne može dogoditi?", odgovorili bi da je pretpostavka nemogućeg ponekad dozvoljena, kao što su i riječi Uzvišenog Allaha: "Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetiti bi se."[304] Znači poremetili bi se nebesa i Zemlja. Kaže se: "Greške je izrazio grijesima i pogreškama, kao što je i s ostalim poslanicima u prenesenom značenju." Uzrok tome je što je greška učenog veća od greške neznalice. Šta je tek sa greškama poslanika? Izrazio je to grijehom u prenesenom značenju. Značenje riječi prijašnjeg i potonjeg je: a) prije poslanstva i poslije, b) prije objave ajeta i poslije, c) stari i novi.

---

[302] Džami'u-t-Tirmizi, 4/370, "Kitabu-t-tefsir suretu Beni Israil", hadis br. 5156.

[303] Sahihu-l-Buhari, 7/305, "Kitabu-l-megazi", 9. poglavlje, "Fadlu men šehide Bedren", hadis br. 3983.

[304] Prijevod značenja sure El-Enbija', 22.

To ne znači da je "prijašnji" grijeh, grijeh Adema, a.s., nasljeđivanje grijeha što je kršćansko vjerovanje, a nikako islamsko. U našoj vjeri stoji: "Niko ludi teret neće nosili" Čudno je da neko zastupa ovo mišljenje, tumačeći ajet ili hadis. Svi primjeri koji su ovdje spomenuti greške su, a ne grijesi, jer su svi poslanici poslije poslanstva zaštićeni od grijeha.

Idi te Nuhu, prvom poslaniku kojeg je Allah poslao, je dio hadisa koji je naizgled problematičan, shodno svim mjerilima, Nuh nije prvi poslanik, jer je prije njega Adem, kao i Šit i Idris, *alejhimu-s-selam*, Ovo se objašnjava ovako: "Nuh je prvi poslanik kojeg je Allah, ﷻ, poslao kafirima da bi povjerovali, dok su oni prije njega slani vjernicima da bi im dostavili Allahove, ﷻ, propise."

U svakom je slučaju nesumnjivo da je tevhid (obožavanje jednog Boga) postojao u vrijeme Adema, a.s. Potom se pojavio širk (idolatrija) - mnogoboštvo, a nije obrnuto, kako tvrde neki sociolozi.

Zašto Adem nije direktno uputio ljude Muhammedu, ﷺ? Zašto Allah neće najprije uputiti ljude s molbom da im Muhammed, ﷺ, bude zagovornik?

Na ovo bi odgovorili na sljedeći način; događanje, onako kako je u hadisu, i njihovo počinjanje od Adema, عليه السلام, prema ostalim velikim poslanicima, od jednog do drugog, dokaz je položaja koji ima naš Poslanik, ﷺ, među ostalim poslanicima. Kad bi ljudi došli najprije Muhammedu, ﷺ, i zatražili od njega zauzimanje, neki bi ljudi pomislili da su zamolili Allaha, ﷻ, za šefa'at preko bilo kojeg poslanika, bilo bi im udovoljeno. Ali, isprika svih ovih, koji su najodabraniji poslanici, i potom Poslanikov, ﷺ, šefa'at za njih, jasan je dokaz da je on najodabraniji među svim poslanicima.

To bi bilo osnovne poruke hadisa u pogledu šefa'ata, a u njemu također nalazimo dokaz da je dova na seđždi najbliža da se primi. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo njom prije šefa'ata i oduljio sedždu dok mu se nije reklo: "Digni

glavu." Zbog toga, musliman treba što više moliti na sedždi Od Ebu Hurejre, r.a., bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"Rob je najbliži svom Gospodaru kad je n****a seđždi pa učite što* ***više dova."***[305] Musliman treba početi dovu zahvalom Allahu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., u ovom hadisu kaže: *"Dignut ću glavu i zahvaliti Allahu onako kako me naučio da zahvalim, a potom ću se zauzimati."*

Tu je također i dokaz za uslove, koje smo gore spomenuli, za šefa'at.

Poslanik, s.a.v.s., nije šefa'at činio dok mu nije dozvoljeno *"Traži, dat će ti se, reci, slušat ćes se, zauzimaj se bit će ti udovoljeno."*

Zauzima se samo za one kojima je Allah, dž.š., dozvolio da se zauzima za njih. *"Odredit će mi se granica, potom ću ih izvodili iz Džehennema i uvodili u Džennet."*

Činit će šefa'at samo u vrijeme u kome mu je Allah, dž.š., dozvolio da ga čini. Zbog toga, neće činiti šefa'at jedan put, nego nekoliko puta, shodno Allahovoj, dž.š., dozvoli. *"Potom ću se vratiti i pasti na sedždu, treći ili četvrti put, kao prije."*

Činit će samo onu vrstu šefa'ata koju će mu Allah, dž.š., dopustiti. Činit će šefa'at za kafire da im se ublaži žestina kazne, kao za svog amiđžu Ebu Taliba. Ali, ne može za njega činiti šefa'at da ga izvede iz vatre. U ovom značenju su riječi: "Sve dok u vatri ne ostane niko, osim on ili koje je Kur'an ostavio," tj, osim onih za koje je Allah, dž.š., u Svojoj Knjizi rekao da će vječno ostati u vatri i da neće iz nje izaći, a to su kafiri.

Musliman, koji umre u islamu, a nije izašao iz vjere svojim uvjerenjem (djelima), ako je bio griješnik, bit će kažnjen (ako mu Allah, dž.š, ne oprosti). Može se oduljiti njegova kazna, ali neće vječno ostati u džehenemskoj vatri. Tako se šefa'at ovdje zavr-

[305] Sahihu Muslim, 1/350, "Kitabu-s-salah", 42. poglavlje, "Ma jukalu fi-r-ruku'i ve-s-sudžudi", hadis br. 48.

šava, džennetlije će vječno ostati u Džennet u, a džehennemlije u Džehennemu. I okončava se zadnji prizor Sudnjeg dana.

Od Ibn Omera, r.a., bilježi se da je rekao: ***"Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Kada džennetlije budu odvedeni u Džennet, a džehennemlije u Džehennem, bit** će dovedeno smrt i postavit će se između Dženneta i Džehennema, potom će se zaklati, a onda će se pozvati: Džennetlije nema smrti! Džehennemlije, nema smrti! Džennet! i je će se pored svoje radosti, još više obradovati, a džehennemlije će se još više **rastužiti."***[306]

Gospodaru, molimo od Tebe Džennet i ona tijela i riječi koji će nas približiti njemu! Utječemo Ti se od Džehennema i riječi i djela koji bi nas približila njemu Neka je hvala Allahu Gospodaru svjetova!

[306] Sahihu-l-Buhari bi šerhi Fethi-l-Bari, 11/415, "Kitabu-r-rikak", 51. poglavlje, "Sifetu-l-Dženneti ve-n-Nari", hadis br. 6548.

Saržaj